

HİKMET

ULUSLARARASI HAKEMLİ İLMİ ARAŞTIRMA DERGİSİ

INTERNATIONAL PEER-REVIEWED
JOURNAL OF SCIENTIFIC
RESEARCH

МЕЃУНАРОДНО
НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКО
СПИСАНИЕ

ADEKSAM

Gostivar - Makedonya

Yayın yılı: XVI, Sayı: 31, Yıl 2018/1

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

ADEKSAM

Sahibi: Tahsin İBRAHİM

BAŞ EDITÖR:

Prof. Dr. Numan ARUÇ

EDITÖR YARDIMCISI:

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK

ULUSAL YAYIN KURULU:

Doç. Dr. Abdülmecit NUREDİN (Makedonya)

Doç. Dr. Mensur NUREDİN (Makedonya)

Doç. Dr. Osman EMİN (Makedonya)

Doç. Dr. Emina KARO (Makedonya)

Dr. Fatma HOCİN (Makedonya)

ULUSLARARASI YAYIN KURULU:

Doç. Dr. Fahriye EMGİLLİ (Türkiye)

Doç. Dr. Adnan KADRİÇ (Bosna Hersek)

Dr. Marija DJINDJIC (Sırbistan)

Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK (Kosova)

Dr. Almira SULYEVİÇ (Sırbistan - Sancak)

Sekreter/Tasarım : İlker ALİ

Tercüme : Ayhan ŞABAN

İrtibat: iletisim@hikmetdergisi.org / hocafadil@hotmail.com

web: www.hikmet.mk / www.hikmetdergisi.org

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

ULUSAL BİLİM VE HAKEM KURULU

- Prof. Dr. Yusuf HAMZAOĞLU (Makedonya)
Prof. Dr. Ahmet ŞERİF (Makedonya)
Prof. Dr. Numan ARUÇ (Makedonya)
Prof. Dr. Nazım İBRAHİM (Makedonya)
Prof. Dr. Musa MUSAI (Makedonya)
Prof. Dr. Violeta DİMOVA (Makedonya)
Prof. Dr. Dragi GORGİEV (Makedonya)

ULUSLARARASI BİLİM VE HAKEM KURULU

- Prof. Dr. Recai COŞKUN
Sakarya Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN
İstanbul Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Necati DEMİR
Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmetzeki İBRAHİMGİL
Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Dr. Melahat PARS
Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mirjana TEODOSİJEVIC
Belgrad Üniversitesi (Sırbistan)
Prof. Dr. Ksenija AYKUT
Belgrad Üniversitesi (Sırbistan)

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

Prof. Dr. Gazmend SHPUZA	
Arnavutluk Bilimler Akademisi	(Arnavutluk)
Prof. Dr. Lindita XHANARI	
Tiran Üniversitesi	(Arnavutluk)
Prof. Dr. Kerima FİLAN	
Sarayevo Üniversitesi	(Bosna Hersek)
Doç. Dr. Adnan KADRİÇ	
Zenitsa Üniversitesi	(Bosna Hersek)
Doç. Dr. Tudora ARNAUD	
Şevçenko Kiev Milli Devlet Üniversitesi	(Ukrayna)
Prof. Dr. Vugar SULTANZADE	
Doğu Akdeniz Üniversitesi	(KKTC)
Doç. Dr. Mehseti İSMAYİL	
Azerbeycan Devlet Üniversitesi	(Azerbeycan)
Prof. Dr. Tacida ZUBCEVİÇ HAFIZ	
Priştine Üniversitesi	(Kosova)

İÇİNDEKİLER

**MAKEDONYA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI YAZAR VE
ŞAİRLERİNDEN SABİT YUSUF VE “BAHAR KIZ’IN
SERÜVENLERİ” ADLI HİKAYE KİTABI ÜZERİNE**

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK, Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL

8

**BALKAN KÜLTÜRÜNDE DOĞUM VE DOĞUM SONU
DESTEKÇİLERİ: “AVO NENE’LER”**

Uzm. Ebe Selma HANCIOĞLU AYTAÇ, Prof. Dr. Saadet YAZICI

16

**MAKEDONYA CUMHURİYETİ’NDE KAMU BİLGİSİ VE
AVRUPA TÜRÜ MEDYA**

Prof. Dr. Yasna BAÇOVSKA NEDİÇ, Doç. Dr. Hristina RUNÇEVA
TASEV, Doç. Dr. Milena APOSTOLOVSKA STEPANOSKA

32

**ANADİLİNDEKİ ÖĞRETİM KONULARINA İLİŞKİN
ÖĞRETİCİ ÖNERİLER**

Doç. Dr. Osman EMİN

52

**GOSTİVAR BELEDİYESİNDE 2012-2016 YILLARI ARASINDA
ALKOL BAĞIMLILIĞININ YAYGINLIĞI**

Doç. Dr. Adnan VRAYNKO, Dr. İlbet ADEMİ

72

**YABANCI DİL DERSLERİNDE FRAZEOLOJİZMLERİN
TEMSİLİ**

Dragana KUZMANOVSKA, Snejana KİROVA, Viktoriya MRMESKA

80

HİLMİN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Dr. Recep ERYILMAZ

86

**MÜŞTERİ İLİŞKİLERİ YÖNETİMİNİ DESTEKLEMELİK VE
MÜŞTERİ SADAKATİNİ DEĞERLENDİRMEK İÇİN HAVAYO-
LU ENDÜSTRİSİNDE VERİ MADENCİLİĞİ TEKNİKLERİNİN
KULLANILMASI**

Mr. Affan HASAN, Mr. Songül ALBAYRAK, Mr. İlker ALİ

108

**UKRAYNA’NIN ETNİK POLİTİKASINDA BÖLGESEL KATKI
İŞLEMLERİ**

Mustafayeva Elzara,

122

BAŞ YAZI

Büyük bir memnuniyetle arzetmek istiyoruz ki, başta Türkçe olmak üzere, İngilizce ve Makedonca gibi üç ayrı dilde makaleleri ihtiva eden ve Balkanlar'daki Türk – İslam medeniyeti, kültürü ve tarihini yanısıra, genel olarak ilim ve bilimle ilgili konuları yayınlayan yegane uluslararası ilmi – araştırma ve hakemli dergi hüviyetine sahip olan HİKMET dergisinin 31. sayısı elinizde bulunmaktadır. Hassaten bu derginin ilk ve kurucu editörü olarak tekrar bu derginin 31. sayısını bizim editörlüğümüzde Türk ve uluslararası bilim kamuoyu karşısına da çıktığımızı memnuniyetle bildirmektediriz. Birkaç sayıdan itibaren, HİKMET dergisinin Bilim ve Hakem Kurulu'na 8 değişik ülkeden üyelerin katıldıklarını iftiharla bildirmektediriz. HİKMET dergisinin 26. sayıdan itibaren yeni bir uluslararası boyuta, farklı bir konsept ve formata kavuştuğunu bildirmek istiyoruz. Bundan böyle, HİKMET dergisi uluslararası ilmi dergiler tarama sistemine dahil olarak tam manasıyla hem ilmi seviyesini hem de uluslararası boyutunu yükselterek, tamamen uluslararası hakemli dergi hüviyetine kavuştuğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. HİKMET dergisinin bu 31. sayısında başta yurtiçi (Makedonya) olmak üzere yurtdışından da (Türkiye, Sırbistan ve Azerbaycan) gelen makaleleri yayınlamış bulunmaktayız. Yurtdışından HİKMET'e gönderilen makalelerin aslında yurtdışında HİKMET dergisine olan ilginin ve önemin bariz bir ispatı olsa gerek. Nitekim, HİKMET dergisinin Makedonya, Balkanlar, AB'nin değişik ülkelerine ve ABD'nin birkaç kütüphanesine gönderilmesi konusu, dergimizin uluslararası bir hüviyete ve boyuta kavuştuğunun önemli göstergelerinden biri oluşunu düşünüyoruz. Yavaş, ancak sağlam adımlarla ilerleyen dergimize bundan böyle yurtiçi ve yurtdışından gönderilecek ve derginin uluslararası kıstasları ile yayın HİKMET-Mayıs 2018 felsefesine uygun olan makalelerin yayınlanacağını ve

HİKMET'in uluslararası boyutunun daha da genişleneceği kanaatindeyiz. Bilim ve Hakem Kurulu'nun yapmış olduğu titiz ve özeverili çalışmalarından dolayı HİKMET dergisi adına şükranlarımızı bildiriyoruz. Uluslararası İlmî Araştırma dergisi olan HİKMET dergisini bu mahiyette 15 yıl sürekli olarak yayımlanan ve 31. sayısına ulaşan Makedonya'da ender ve önemli dergilerden biri olduğu kanaatindeyiz.

Tarihin bir cilvesi olarak hem halefimiz hem de selefimiz olan bundan önce görevlerini muhteşem bir şekilde yerine getiren ve bu dergiyi en üst dünya standartlarına taşıyan bütün editörlere müteşekkirimiz...

Değerli okuyucular, HİKMET dergisinin bu 31. sayısına ilmi makalelerini gönderme zahmetinde bulunan yurtiçi ve yurtdışındaki değerli hocalarımıza ve bu makalelerin ilmi değerlendirmelerini yapma gayretinde bulunan HİKMET dergisinin Bilim ve Hakem Kurulu'nun değerli üyelerine, HİKMET dergisi Yayın Kurulu ve ADEKSAM adına saygı ve şükranlarımızı bildirir, keza, HİKMET dergisinin teknik ve tasarımının hazırlanmasında hizmeti geçen herkese teşekkür eder, HİKMET dergisinin 32. sayısı ile karşınıza çıkıncaya dek hepiniz Allah'a emanet olun...

Mayıs, 2018 Gostivar
MAKEDONYA

Editör:
Prof. Dr. Numan ARUÇ

UDK

929Yusuf, S.

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 06.03.2018

Revize : 20.03.2018

Onaylandı : 18.04.2018

MAKEDONYA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI YAZAR VE ŞAİRLERİNDEN SABİT YUSUF VE “BAHAR KIZ’IN SERÜVENLERİ” ADLI HİKÂYE KİTABI ÜZERİNE

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK

İştip “Gotse Delçev” Üniversitesi, mahmut.celik@ugd.edu.mk

Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL

Gazi Üniversitesi, Ankara-TÜRKİYE, zekigurel@yahoo.com

ÖZET

Makedonya Çağdaş Türk Edebiyatında Sabit Yusuf (1957-2007), öğretmen, şair, hikâye ve oyun yazarı; daha çok da gazeteci kimliğiyle tanınmaktadır.

Sabit Yusuf, Makedonya’da “Birlik” ve Kosova’da da “Tan” gazetelerinde muhabirlik yapmıştır. Yazılarını, “Birlik”, “Tan” ve “Yeni Balkan” gibi gazetelerle “Köprü”, “Dere”, “Sevinç”, “Tomurcuk” “Kuş”, “Çevren” ve “Sesler” gibi dergilerde yayımlamıştır.

“Züleyha” “Kiralık Ev” “Afacanlar Sınıfı”, sahnelenmiş tiyatro metinleridir. “Çocuk Oyunları” ise yazarın yayımlanan tiyatro kitabıdır. “Yaşam ve Ötesi”, “Nazım”, “Afacan Çocuk”, “El Ele”, “Küçük İlker” adlı şiir kitapları yayımlanmıştır.

“Bahar Kız’ın Serüvenleri” adlı hikâye kitabı ise yazarın henüz yayınlanmamış bir eseridir.

Biz bu bildirimizde gazeteci, şair ve yazar Sabit Yusuf’un hayat hikâyesini anlattıktan sonra eserleri üzerinde de duracağız. Bildirimizde yazarın “Bahar Kız’ın Serüvenleri” adlı hikâye kitabı ise ayrıca tanıtacağız.

Anahtar Kelimeler: Makedonya Türk Edebiyatı, Sabit Yusuf, Sabit Yusuf’un Eserleri, Bahar Kız’ın Serüvenleri Hikâye Kitabı.

UDK

929Yusuf, S.

Article type:

1.01 Original scientific article

Received : 06.03.2018

Revise : 20.03.2018

Accepted : 18.04.2018

A STUDY ON THE STORYBOOK 'THE ADVANTURES OF SPRING GIRLS' OF MACEDONIA CONTEMPORARY TURKISH LITERATURE AUTHOR AND POET SABIT YUSUF

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK

İştip "Gotse Delçev" Üniversitesi, mahmut.celik@ugd.edu.mk

Yrd. Doç. Dr. Zeki GÜREL

Gazi Üniversitesi, Ankara-TÜRKİYE, zekigurel@yahoo.com

SUMMARY

Sabit Yusuf (1957-2007) is introduced as teacher, poet, story and play writer, and more commonly know by journalist identity of Macedonian Modern Turkish Literature.

He has been a reporter for "Birlik" (Union) newspaper in Macedonia and "Tan" newspaper in Kosovo. His articles have been published in newspapers such as "Birlik", "Tan" and "Yeni Balkan" and scientific journals such as "Kopru", "Dere", "Sevinç", "Tomurcuk", "Kush", "Chevren" and "Sesler".

"Zuleyha", "Rented House", "Class of Families" are staged theater plays. "Children's Games" is the author's published theater book. Poetry books named "Life and Beyond", "Nazlim", "Mischievous Child", "Hand by hand", "Small first born boy" were also published.

The story book "Spring Girl's Adventures" is author's unpublished work.

We intend to comment on Works of journalist, poet and writer Sabit Yusuf after his biography. The story 'The Advantures of Spring Girl' will be introduced separately.

Keywords: Macedonian Turkish Literature, Sabit Yusuf, Sabit Yusuf's Works, The Advanture of Spring Girl

MAKEDONYA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI YAZAR VE ŞAİRLERİNDEN SABİT YUSUF VE “BAHAR KIZ’IN SERÜVENLERİ” ADLI HİKÂYE KİTABI ÜZERİNE

Sabit Yusuf, öğretmen, şair, hikâye ve oyun yazarı; daha çok da gazeteci kimliğiyle tanınmaktadır.

Sabit Yusuf, 7 Nisan 1957’ de Gostivar’a bağlı Aşağı Banitsa Köyünde dünyaya geldi. İlköğrenimini köyünde okuduktan sonra orta öğrenimini Gostivar’da tamamladı. Yüksek öğrenimini Aziz Kiril Metodiy Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yapmak için kayıt olduysa da bu bölümden bir takım olumsuzluklar yüzünden mezun olamadı.

Genç yaşta iş hayatına atıldı. Bir ara “Petre Yovanoski” ilkokulunda öğretmenlik yaptı. Hayat şartları onu iş hayatında “Goteks Tekstil Fabrikası”nda çalışmaya itti. Bu yıllarda “Birlik” gazetesinde Gostivar muhabirliği yaptı. Gazeteciliği meslek olarak düşünüp “Birlik” gazetesine gazeteci olarak girmek için uğraştıysa da başarılı olamadı, önüne bir takım hukukî engeller çıkarttılar. Aynı yıllarda Kosova’da Pirişine’de yayınlanan “Tan” gazetesinin Gostivar muhabirliği görevini de yürüttü.

Edebiyata ve yazı hayatına daha ilkokul sıralarındayken adım atan Sabit Yusuf, edebiyat hayatının ilk yıllarında daha çok şiir yazmakla uğraştı. Ama bir süre sonra çocuklar için hikâyeler de yazmaya başladı. Tiyatro metni yazarlığına da başladı ve bu alanda da sesini duyurmakta başarılı oldu. “Züleyha” adlı oyunu defalarca sahnelendi ve beğeniyle izlendi.

Gostivar’da faaliyet gösteren “Güven Kültür Güzel Sanatlar Derneği”nde faaliyetlerde aktif olarak görev aldı. Hatta bu derneğin çatısı altında “Halide Edip Adıvar Edebiyat Kolu”nu kurdu ve bu kolun çalışmalarını yürüttü. “Güven Kültür Güzel Sanatlar Derneği”nin amatör tiyatro kolu tarafından eserleri sahnelendi. “Züleyha” ilk kez 1982’de, “Kiralık Ev” ilk kez 1983’te, “Afacanlar Sınıfı”, ilk kez 1986’da sahnelenmiş tiyatro metinleridir.

Yugoslavya zamanında Makedonya’da çıkan “Birlik” gazetesi, “Sesler” kültür sanat dergisi, “Sevinç” ve “Tomurcuk” çocuk dergilerinde ve Kosova’da çıkan “Tan” gazetesi, “Kuş” çocuk dergisi ve “Çevren” dergilerinde ismine sürekli rastlanan ve sevilerek okunan yazar ve şairler arasına girdi. Yeni dönemde de Makedonya’da çıkan “Dere”, “Köprü” gibi kültür sanat dergilerinde; günümüzde ise “Balkanlarda Çocukların Türkçe Sevinçi Bahçe” çocuk dergisinde

ve “Yeni Balkan” gazetesinin çocuk sayfalarında eserlerine rastlamak mümkün.

Sabit Yusuf, şiir, hikâye, tiyatro metinlerinin yanı sıra deneme türünde de başarılı eserler kaleme aldı. Derlemeler yaptı. Onun yaptığı derlemeler ve dil çalışmaları Makedonya Türk folkloru ve Makedonya ağızları üzerinde çalışma yapacaklar için birinci elden kaynak niteliğinde veriler olarak çalışacakları beklemektedir.

Makedonya’da yayımlanan dergileri taradığımızda gördük ki, Sabit Yusuf’un yayımlanmış çevirileri de bulunmaktadır.

Şiirlerinde ilk başlangıçta kişisel temalar ve aşk dikkati çektiyse de daha sonra sosyal konulara ve tabiata da yöneldiği görülür. Çocuklar için yazdığı şiirlerinde; öğretmenliğin de verdiği dikkatle olsa gerek daha çok didaktiktir. Şiirlerinde nazım şekli olarak geleneksel şiir tarzımıza bağlı kalsa da daha çok serbest şiir tarzını benimsediği görülecektir. Çocuklar için yazdıklarında özellikle Türk millî vezni hece ölçüsünü ve nazım birimi olarak da dörtlükleri tercih ettiği görülüyor. Bu da şiirlerinin çocuklar tarafından daha rahat okunmasını, ezberlenmesini ve hatırdta kalmasını sağlıyor. Şair Sabit Yusuf, daha çok çocuk şiirleriyle tanınsa da onun sosyal tenkit içeren şiirleri de incelenmeye değerdir.

Sabit Yusuf, 1989 yılında Nipno “Nova Makedoniya” “Birlik” Yayın Kurumunun çıkarttığı “Sevinç” çocuk dergisinde; Baş ve sorumlu yazar Drita Karahasan’ın olduğu zamanda Yayın Konseyinde bulunmuştur. Fahri Ali’nin sorumlu yazar olduğu bu dönemde Yayın Konseyi üyeleri şu isimden oluşuyordu: Avni Engüllü (başkan), Sabit Yusuf, Ziya Demirci, Kerim Dalip, Hüsükemal Reşit, Vedat Hasan, Mahdi Ruşit, Drita Karahasan, Radoslav, Orgnjannovski, Fahri Ali, Nevin Ago, İslam Bekir, Gkigor Popovski. Yazı kurulunda ise Ziya Demirci, Kerim Dalip ve Fahri Ali bulunuyordu.

Sabit Yusuf’un eserleri hem Makedonya’da “Birlik” Yayınlarında hem de Kosova’da “Tan” yayınları arasında basılmıştır. İlk şiir kitabı “Yaşam ve Ötesi” 1982 yılında Üsküp’te “Birlik” Yayınlarınca yayınlandı. Bunu yine “Birlik” Yayınları arasında 1986’da çıkan “Küçük İlker” adlı çocuk şiir kitabı takip etti. Makedonya’da “Birlik” yayınlarından çıkan son kitabı ise 1989’da “Nazım” adlı şiir kitabıdır. Bu şiir kitabında şair tamamen yakın çevresinden hareket etmiş olmakla birlikte ele aldığı konu olan “aşk” ile evrenselliği yakalamıştır denilse yeridir. Bu kitapla ilgili olarak; eleştirmen Avni Engüllü “Nazım’daki şiirleriyle de Sabit Yusuf kendine özgü şiir anlatımına bağlı kaldığını göstermektedir. Bu, bir bakıma şair olarak onun olgunluğunun ifadesidir. Şiirden şiire

yaratıcılığını bilinçli bir şekilde ilerletmeye çaba harcadığına dikkati çekmektedir” darken şair Fahri Ali; “Nazlım’daki şiirlerle Sabit Yusuf karşımıza şiir yaratıcılığında duygusalı ön plana alan bir şair olarak çıkmaktadır. Bu şiirlerde aşkın uyandırdığı duyguları, yaşamak sevinci olarak ifadeye çalışmaktadır.” Demektedir.

Şair Sabit Yusuf’un evdeşi, hayat arkadaşı, biricik eşi olan hanımefendinin adının da “Nazlı” olduğunu hatırlatmama müsaade ediniz.

Sabit Yusuf’un “Tan” yayınlarından çıkan ilk kitabı “Afacan Çocuk”, Kosova’nın başkenti Priştine’de 1983’de basılmıştır. Otuz şiirden oluşan bu kitaptaki metinler o günün Yugoslavyasında çocuk yaşantısını ve sistemin havasını vermesi bakımından dikkate değer şiirlerdir.

Sabit Yusuf’un 1988’de Priştine’de Tan yayınları arasında çıkan “El Ele” adlı eseri, Çocuk Yaşantılarıyla dolu bir kitaptır. Sabit Yusuf’un çocuklara sunulmuş bu üçüncü kitabındaki şiirler dört bölümden oluşuyor: “Ağlamasın Çocuklar”, “Ana Sevgisi”, “Mastarlar” ve “Seslenişler”. Kitapta çocukların seve seve okuyacakları kırk iki şiir yer almaktadır. Bu şiirler, çocukların okul müsamerelerinde, çeşitli törenlerde okunabilecek ve kolayca ezberlenebilecek özelliklere sahiptir.

“Çocuk Oyunları”, Sabit Yusuf’un “Tan” yayınlarından 1991’de çıkan son kitabıdır. Bu kitabında yazarın çocuklar için kaleme aldığı on bir tiyatro metni yer almaktadır. Bu oyunlar okullarda sahnelenmeye uygun oldukları gibi drama yöntemini kullanarak eğitim çalışması yapacak öğretmenlere tavsiye olunur.

Sabit Yusuf’un sağlığında yayınlanmak üzere hazırlayıp da yayınlamadığı kitap çalışmalarının olduğunu gördük. Yine Sabit Yusuf’un dergi ve gazete sayfaları arasında kalmış pek çok şiiri, hikâyesi ve özellikle de denemeleri kitaplaştırılmayı beklemektedirler. Sabit Yusuf’un eserlerinin Türkiye ve Kıbrıs’ta da dergilerde yayınlandığını ilerde bu konuda çalışma yapacaklara duyuralım. Makedonya’da benim de görev yaptığım İştip Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Ömer Yusuf tarafından “Sabit Yusuf”la ilgili bir yüksek lisans tezi harlanmış olduğunu da bilmeyenlere haber verelim. Yine Sabit Yusuf’la ilgili ulusal ve uluslararası bilgi şölenlerinde dikkat çekici bildiriler de sunulmuştur. Ancak hâlâ “Sabit Yusuf Hayatı Sanatı Eserleri” konulu bir monografi hazırlanıp kitap olarak yayınlana bilmiş değil. Bu durum Makedonya Türk Edebiyatı Tarihini yazacaklar için ciddi bir eksiklik olarak ortadadır.

Sabit Yusuf'un hikâyelerinde de okur kitlesi olarak daha çok çocukları hedefleyerek yazdığı izlenimi hâkimdir. Şiirlerinde ve çocuklar için yazdıklarında sürekli yakın çevresinden hareket eder. "İlker" oğlunun adıdır. "Küçük İlker" adlı çocuk şiirlerinin başkahramanı şimdi baba memleketi Gostivar'da Balkan FM Radyosunda ses bayrağımız Türkçemizi dalgalandırıyor. Sabit Yusuf, çocuklar için yazdıklarında yaşayan Türkçeyi kullanmada oldukça başarılıdır.

Sabit Yusuf'un şimdi okumaya başlayacağımız kitabı "Bahar Kız'ın Serüvenleri" de yazarın kendi beninden ve yakın çevresinden yola çıkarak topluma mesaj vermek için kaleme aldığı; Batılıların Short Stories dedikleri küçük/kısa hikâyelerden oluşuyor. Bu arada hatırlatalım. "Bahar Kız", Sabit Yusuf'un kızıdır ve Aziz Kiril Metodiy Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunudur. Bahar Kız, bu bölümde benim öğrencim oldu. Şiire istidadı vardı. Hatta bir şiirini de o zaman Yukarı Banitsa'da Namik Efendi Derneğinin çıkarttığı "Dere" dergisinde yayımlamıştık. Sabit Yusuf'un oğlu İlker de de şairlik istidadı var. Ne mutlu evlatları da babaları gibi ellerinde kalemleri (ne demeliydim dizlerinin üstünde bilgisayarları mı demeliydim) ses bayrağımız Türkçemizi eserleriyle dalgalandıracaklar. Ne güzel söylemiş bir yüreği yangın adam: "Bir kere yükselen bayrak bir daha inmez"...

Makedonya ve Kosova Türk edebiyatında dikkatimi çekti, çocuklar için tahkiyeli metinler kaleme alanlar, aynı kahramanın etrafında pek çok hikâyeyi aynı kitap bütünlüğü içinde veriyorlar. Buna, bir seri roman olursa "nehir roman" diyorlar. Hikâyede de her halde "nehir hikâye" demek doğru olacaktır. Makedonya'da Necati Zekeriya'nın "Orhan"ın etrafında oluşturduğu hikâyelerini içine alan kitapları; "Bizim Sokağın Çocukları", "Eski Sokağın Çocukları", "Yeni Sokağın Çocukları", "Eskiler Alır Yeniler Satarım" ve "Bizim Sokağın Romeo ve Julyeti" işte böyle bir kompozisyonudur. Kosova'da Enver Baki'nin de bu türden Çalışmaları var. Bu çalışmalar hem de oldukça başarılı çalışmalarıdır. Necati Zekerya'nın "Orhan"ı için çocuk edebiyatında bir dünya klasiğidir dense yeridir.

Sabit Yusuf'un "Bahar Kız'ın Serüvenleri"nde otuz beş hikâye bulunmaktadır. Didaktik özelliği yoğun olan bu tahkiyeli metinler için de biz "Nehir hikâye" tabirini kullanacağız. Anlatılanlar "Bahar Kız"ın etrafında anlatılmaktadır ve yazarı Sabit Yusuf'un gözlemlerine, öngörülerine, önerilerine dayalı kurmaca metinlerdir ama bütün kızlarımız hatta evlatlarımız birer "Bahar kız" değil midir? Bu hikâyelerde pek çok ebeveyn, öğretmen, çocuk ve genç kendini bulacaktır...

Sabit Yusuf, daha pek çok güzel eserler vereceği çağda erken yaşlarda hayata veda ettiğinde takvimler 2007’yi gösteriyordu. Doğumunun 60. ve ölümünün 10. yılında öğretmen, şair, yazar, kültür ve gönül adamı Sabit Yusuf’u hatırlıyor ve anıyoruz. Bu yeni kitabı da onu anma ve anlama çabamızın bir nişanıdır...

Yazarını kutluyoruz. Allah (C.C.) bu dostumuza rahmet eylesin, “Bahar Kız’a” da “İlker”e de onların anneleri “Nazlı Hanım”a da hayırlı ömürler versin. Ses bayrağımız Türkçemizi dalgalandırma gayretlerine şahit olduğum Makedonyalı evlatlarımıza ve Sabit Yusuf dostlarına bir de müjde verelim; “Bahar Kız’ın Serüvenleri” adlı hikâye kitabını yayına hazırladık ve Makedonya Kültür Bakanlığınca desteklenerek 2017 yılında yayımlanması için de müracaatta bulunduk. Yeni Balkan Yayınevine de bu kitabı okurlarla buluşturma çabaları için teşekkürler ediyoruz.

KAYNAKÇA

Çelik, Mahmut. Süleyman, Umit Sabit Yusuf'un Şiirlerinde Aile Değerleri 2016, Trakya Üniversitesi yayınları. TÜRKİYE

Gürel, Yrd. Doç. Dr. Zeki-Yrd. Doç. Dr. Nazlı Rânâ Gürel; Necati Zekeriya Orhan, Üsküp-MAKEDONYA 2015, "Yeni Balkan" Yayınları.

Yusuf, Ömer, İştîp-MAKEDONYA 2016, (İştîp Gotse Delçev Üniversitesi Filoloji Fakültesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mahmut Çelik).

Yusuf, Sabit; Yaşam ve Ötesi, Üsküp-MAKEDONYA 1982, "Birlik" Yayınları. Yusuf, Sabit;

Yusuf, Sabit; Afacan Çocuk, Priştine-KOSOVA 1983, "Tan" Yayınları .

Yusuf, Sabit; Küçük İlker, Üsküp-MAKEDONYA 1982, "Birlik" Yayınları.

Yusuf, Sabit; El Ele, Priştine-KOSOVA 1988, "Tan" Yayınları .

Yusuf, Sabit; Nazım, Üsküp-MAKEDONYA 1989, "Birlik" Yayınları.

Yusuf, Sabit; Çocuk Oyunları, Priştine-KOSOVA 1991, "Tan" Yayınların.

Yusuf, Sabit; Bahar Kız'ın Serüvenleri, Yayına Hazırlayan-Editör: Yrd. Doç. Dr. Zeki Gürel, Üsküp-MAKEDONYA 2018, "Yeni Balkan Yayınları (Yayına hazır kitap).

UDK

618.6-055.2:364-787.2]:316.7(497)

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 09.03.2018

Revize : 23.03.2018

Onaylandı : 15.04.2018

BALKAN KÜLTÜRÜNDE DOĞUM VE DOĞUM SONU DESTEKÇİLERİ: “AVO NENE”LER

Uzm. Ebe Selma HANCIOĞLU AYTAÇ

T.C. Sağlık Bakanlığı/ İstanbul İl-Fatih İlçe Sağlık Müdürlüğü/Sofular Aile Sağlığı Merkezi, İstanbul – Türkiye. e - posta: aytacselma@gmail.com

Prof. Dr. Saadet YAZICI

Sağlık Bilimleri Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı, İstanbul – Türkiye

e - posta: saadet.yazici@sbu.edu.tr

ÖZET

Biyolojik, fizyolojik, sosyal ve ruhsal değişikliklerin yaşandığı, karmaşık ve gelişimsel kriz dönemi olan doğum ve doğum sonrası süreçte; verilecek sosyal destekle kadının annelik rolüne uyum sağlamasını baş etmesini ve yakınları ile ilişkilerini kolaylaştıracaktır.

Osmanlı imparatorluğunun 14. ve 15. yüzyıllarda Balkanlarda gelişmesi ile Balkan coğrafyasındaki kültürel zenginlik, Türk kültürünün zenginliği ile birleşerek güçlü bir bağın kurulmasına imkan sağlamış ve milletler arasında ciddi bir etkileşim süreci yaşanmıştır. Bu bağlamda kadına doğum ve doğum sonu süreçte destek olan, Osmanlı “Kibar Ebeleri” ve “Halk Ebeleri” Balkan kültürüne renk katmıştır.

Balkanlarda 19. yüzyıla kadar devam eden, doğumda ebelik görevini yapan ve doğum sonu süreçte loğusaya 40 gün destek veren ‘‘Avo Nenek Sistemi’’ 19. Yüzyılda alaylı ebelikten eğitilmiş ebeliğe geçiş ile birlikte yerini, doğum sürecini eğitilmiş ebeye bırakmış; uygun koşullarda doğum esnasında kadına destek olmuş fakat doğum sonu süreçte gene 40 gün boyunca loğusaya destek olmaya devam etmiştir.

Avo Nenenin birinci görevi loğusa ve yeni doğanın günlük ihtiyaçlarını karşılamaktır. Toplum nezdinde güvenilir ve tecrübeli olması, loğusaya ve yeni doğana şefkatle ve bilinçle yaklaşması temel sosyal gereksinimleri karşılamasına neden olmaktadır.

Dünyada son 25 yıldır, bir baş etme kaynağı ve hastalıklara karşı koruyucu olarak sosyal desteğin rolü büyük ilgi uyandırmaktadır. Dünyanın son yıllarda desteklediği doğal destek aslında Balkan Kültüründe yüzyıllardır yaşatılan bir kültürel gelenek olarak varlığını sürdürmekte fakat konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışma mevcut olmadığından kanıt temelli yaklaşım sayılamamaktadır. Balkan Kültüründe var olan ‘‘Avo Nenek Sistemi’’ ilişkin yapılacak kanıt temelli çalışmalar doğum sonu döneme etkileyecek sosyal desteğe yeni pencere açacaktır.

Anahtar Kelimeler; Balkan Kültürü, doğum ve doğum sonu destekçileri, Avo Nene.-

UDK

618.6-055.2:364-787.2]:316.7(497)

Article type:

1.01 Original scientific article

Received : 09.03.2018

Revise : 23.03.2018

Accepted : 15.04.2018

BIRTH END POSTPARTUM PERIODS SUPPORTERS IN THE BALKAN CULTURE: DE "AVO NENE'S"

Midwife Msc. Selma HANCIOĞLU AYTAÇ

T. C. Ministry of Health/ Istanbul Provincial-Fatih District Health Directorate / Sofular Family Health Center, İstanbul – Turkey.e-mail: aytacselma@gmail.com

Prof. Dr. Saadet YAZICI

University of Health Sciences / Dean of Faculty of Health Sciences,
İstanbul – Turkey

e-mail: saadet.yazici@sbu.edu.tr

SUMMARY

Biological, physiological, social and spiritual changes are experienced, complex and developmental crisis period which is the birth and post-natal period; with the social support to be provided, it will facilitate the adaptation of the woman to her maternity role and facilitate her relations with her relatives.

With the development of the Ottoman Empire in the Balkans in the 14th and 15th centuries, the cultural richness in the Balkans combined with the richness of the Turkish culture enabled the establishment of a strong bond and a serious interaction process between the nations. The Avo Neneklik system served in midwifery at birth and supported for 40 days in the postpartum period, under favorable conditions she supported the woman during labor, but continued to support her period for 40 days in her postpartum period.

The first task of the Avo Nene is to meet the daily needs of maternity and newborn. The fact that they are reliable and experienced in the eyes of the society and that they approach them to the nature and the newborn with compassion and consciousness cause them to meet the basic social needs.

The natural support that the world supports in recent years is actually a cultural tradition that has been lived in Balkan culture for centuries, but since there is no scientific study on the subject, it cannot be considered as an evidence-based approach. Evidence-based studies on the "Avo Nene" system in the Balkan Culture will open a new window to the social support that will affect the postpartum period.

Keywords; Balkan culture, birth and postpartum supporters, Avo Nene.

GİRİŞ

Yeni bir canlının dünyaya gelmesine destek olmak, doğum ağrısı çeken bir kadının acısını dindirmek ve aileye özlemle beklenen yeni bir bireyin katılımına katkıda bulunmak, tarihin en eski mesleklerinden biri olan ebeliğin toplum içinde saygın bir yere sahip olmasını sağlamıştır. İnsanlık tarihinin her döneminde doğum esnasında kadına eşlik eden, gerektiğinde müdahale etmesi beklenen, deneyimli, olgun, saygın, bilge kadınlar her zaman var olmuştur. Osmanlı Türkçesinde ‘‘Kâbile’’, günümüz Türkçesinde ‘‘Ebe’’ olarak telaffuz edilen bu kadınlar, insanlık tarihi boyunca eski bir mesleğe sahiptirler (1). Ebeliğin bir meslek olarak varoluş zamanı tam olarak bilinmemekle birlikte ebe, anlam açısından, bize tarihi hakkında ipuçları vermektedir. Ebeler geçmişten bugüne kadar akıl veren, şifa veren, bakıcı, iksir ustası vb. sıfatlarla isimlendirilmişlerdir. İbn Haldun, Mukaddime adlı eserinde ebeliği; ‘‘Bu bir sanattır ki, insan yavrusunun ana karnından çıkartılması, bebeğin yavaşça ana rahminden dışarıya alınması, bunun için gerekli şartların hazırlanması, çıktıktan sonra, durumunu düzelteren hususların temin edilmesi muamelesi o sayede bilinir. Bu sanat umumiyetle kadınlara mahsustur. Çünkü kadınlar yekdiğerinin mahrem yerlerini görmektedirler. Kadınlar içinde bu işle meşgul olana, kabul eden, karşılayan anlamında, ‘‘Kabile’’ adı verilmektedir. Verme ve kabul etme manası, istiare suretiyle bu kelime ile ifade edilmiştir. Güya yeni doğum yapan ve nifas (loğusalık) halinde bulunan kadın, bebeğini ebeye vermiş ve o da bunu kabul etmiş gibi bir durum bahis konusudur’’ şeklinde ifade eder (2).

Uluslararası Ebeler Konfede-rasyonu’na (ICM) göre Ebe; Gebelik, doğum ve doğum sonu süreçte kadının bakımını gerçekleştirerek gerekli önerilerde bulunan, kendi sorumluluğunda doğumu gerçekleştiren, yeni doğanın bakımını sağlayıp kadın ile işbirliği içinde çalışan, güvenilir ve sorumluluk sahibi bir profesyoneldir. Yine ICM ebeyi; sağlık danışmanlığı ve eğitiminde, sadece kadın için değil toplum ve aile için de önemli bir görev üstlenen sağlık profesyoneli olarak ifade eder (3).

Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) göre Ebe; Gebelik esnasında, doğumda ve doğumdan sonra gerekli bakım ve danışmanlığı sağlamak, normal doğumları kendi sorumluluğunda yaptırmak, yenidoğan bakımını ve aile planlaması danışmanlığını yürütmek için eğitilmiş kişi olarak tanımlar. Dünya Sağlık Örgütünün ebelik görev tanımı yeniden gözden geçirilerek,13 Haziran 2018 tarihinde ‘‘Doğum sırasında bakım sağlayan yetkin anne ve yenidoğan sağlık

profesyonellerinin 2018 tanımı” olarak yeniden; WHO, UNFPA¹, UNICEF², ICM, ICN³, FIGO⁴ ve IPA⁵ tarafından “Doğum sırasında bakım veren nitelikli sağlık profesyonellerinin tanımı” ifadesine eşlik eden bir arka plan belgesi ile birlikte ortak olarak yayınlandı (WHO 2018).

Bu belgede; bakım hizmeti veren vasıflı sağlık personelinin eğitim düzenlenmesinin, bakım kalitesini etkinleştirme faktörlerini, ölçüm izlenmesine ilişkin politikaların geliştirilmesi ve uygulanması için rehberlik sağlayacağı ifade edilmiştir. Sorunsuz gebelikler, doğum ve doğum sonu döneminde yüksek kalitede anne ve yenidoğan bakımı sağlamak için gerekli olan uygun ortam açısından kritik olan vasıflı sağlık personelinin beklenen net yetkinlikleri ortaya koymanın gerekliliğine vurgu yapılmıştır(3).

Bu kılavuzdaki öneriler, ilgili ulusal ve yerel düzeydeki sağlık politikaları ve klinik protokollerinin geliştirilmesini bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle hedef kitle, ulusal ve yerel halk sağlığı politika yapıcılarını, anne ve çocuk sağlığı programları, sağlık hizmeti müdürleri, sivil toplum kuruluşları, anne ve çocuk sağlığı hizmetlerinin planlanması ve yönetimi ile ilgilenen meslek toplamları, uygulayıcıları ve yöneticilerini içermektedir(4).

Bu bağlamda Balkanlarda devam eden “Avo Nene’lik Sistemi” ve etkileri, yapılacak araştırmalarla saptanmalı ve doğru uygulamaları desteklenmelidir. Güncel yaklaşımlar dikkate alınarak, Avo Nanelere, Dünya Sağlık Örgütünün öngördüğü eğitimlerle destek verilmeli “Doğum ve Doğum Sonu Destekçileri” olarak, mevcut olan kültürel yaklaşımlar bilimsel eğitimlerle birleştirilerek daha etkin katkı vermeleri sağlanmalıdır.

Tarihte Ebelik;

Sümerler zamanında (M.Ö. 4000) doğumlar, dişilik sembolü olan analık ve merhamet tanrıçalarınca (bugünkü ebeler) yaptırılırdı (5). Eski Mısır’da doğuma gelen ebe yetersiz kalırsa doğuma yardımcı olma ve kolaylaştırmayı sağlama adına ilahi ve şarkılar söylendiği, buna ilave olarak büyücü ve rahiplerin de eşlik etmelerinin istendiği bilinmektedir(5). Halk ebeliğinin ortaya çıkışı, doğal süreç içerisinde gerçekleşirken, birçoğu problemlili doğumlarla karşı karşıya kalma sonucunda doğum ile ilgili bilgilerin sürekli geliştirilmesini sağlamıştır.

1 **UNFPA**; United Nations Population Fund - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.

2 **UNICEF**; United Nations International Children’s Emergency Fund - Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu.

3 **ICN**; International Council of Nurses - Uluslararası Hemşireler Birliği.

4 **FIGO**; International Federation of Gynecology and Obstetrics - Uluslararası Jinekoloji ve Obstetrik Federasyonu

5 **IPA** Instrument for Pre-accession Assistance - Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı.

İlk ebelik kitabını yazan Efesli Soranus (M.S. 98-138), Gynaecology adlı kitabında ebelerin mesleki özelliklerinden söz etmektedir (6). Ona göre ebeler sır saklamalı, gebelere verilecek ilaçlar hakkında bilgi sahibi olmalı ve gebenin acısını paylaşmalıdır. İbni Sina El-Kânûn Fi't-Tıbb'ı XIX. adlı kitabında doğumla ilgili bilgi ve bulgularını ebelere hitap ederek aktarmıştır (7). Osmanlı tıbbının gelişmesi adına ise önemli örneklerden biri, hiç kuşkusuz Fatih Sultan Mehmet'in de hekimi olan Sabuncuoğlu Şerafettin'dir.

Türklerde Ebelik;

Türk Kültüründe “Ebe” kelimesi çevresinde gelişen sözcük ve mana dünyasının epey zengin olduğu görülmektedir. “Ebe” kelimesinin doğumu gerçekleştiren kadın, büyük anne, uluğ kadın manası içerdiği görülür.

Anadolu coğrafyasında varlığını sürdüren Konargöçer Türkmenlerde ve son dönemlerinde yerleşik düzene geçtikleri yörelerde, ebeler hala canlılığını korumakta “ebeler, ebe analar, aralık ebeleri” diye adlandırılarak bu köklü kurumun günümüze taşınmasına bir şekilde devam etmektedir. Türkistan'da yaşamış Kadın Şamanlar arasında, ebelik yapanlar da olmuştur. Bunların, doğumu zor geçen kadınlara yardım ettikleri, hatta infertiliteyi tedavi ettikleri de bilinmektedir (8).

Yakut Türklerinde, bilhassa erkek çocuk isteyen kadınların Şamanlara başvurdukları, Şamanlarca efsunlandıkları bilinmektedir (9). Bu dönemde ebeler için kullanılan diğer bir tabir de “Kadın Kamlar”dır. Kadın Kamların özelliklerinden birisi de, halkın âdet ve geleneklerinin unutulmasına müsaade etmeyecek uygulamalarda bulunmaktır. Kamlar genelde şair ruhlu, hayalci ve söz hazinesi zengin olan sembollerle düşünebilen insanlardır. Örnek verilecek olunursa, halkın kullandığı günlük konuşma dilinde kelime sayısı dört bini aşmazken, kamların kelime hazinesinin on iki bin civarında olduğu ifade edilmektedir (8). Türklerin geç dönem Asya yaşantılarında da ebelik kurumunun aktif olduğu görülmektedir. Ebeler doğumda ve doğumla ilgili törenlerde çok önemli roller üslenmiş, çocuk ve gebeler için, çeşitli tılsımlar uygulamışlardır. Bu sebeple de yakın zaman Türkmen kadınları hasta olduklarında, doktor değil ebeler çağrılmaktadır (10). Mersin yöresi Tahtacı Türkmenleri arasında, doğum esnasında ebelerin, işlemlerine “Benim elim değil Fatma Ana'nın eli” veya ‘Umay Ana'nın eli” diyerek başladıkları bilinmektedir. (11,12,13,14). Bu dönemde artık, Kamlığın İslâmî kimliğe büründüğünü görmekteyiz. Doğum sırasında, doğumu yaptıran kadının, Hz. Fatma'nın manevi gücünü aldığı ve o güç ile gebe kadına müdahale etmesi ile doğumun kolaylaştırıldığına inanılmaktadır

(15). Diğer taraftan Dede Korkut Hikâyelerinde geçen kadın tanımlamalarında, iyi kadınların Hz. Aişe ve Hz. Fatıma soyundan geldiğinin bahsedilmesi de bu anlamda değerlendirilebilir.

Kırgız, Kazak ve Yakut Türklerinde de çocuk dünyaya geldiğinde ziyafet verilir, ebe bu ziyafet için buğday unundan bir yemek yapar, sonrasında misafir kadınlarla çocuğun eşini bir çukura gömmektedirler (9).

Doğum sırasında ve hemen sonrasında ebeler tarafından uygulanan gelenekler, insan yavrusuna kutsallık atfedilerek toplumun kabulüne katkıda bulunma eylemidir. Türk inanç sistemi içerisinde, ilk dönemden itibaren görülen ebeliğin öyküsünün, kültürde devamlılık açısından önemli olduğu, değişimlerden etkilendiği, kendini geliştirerek mesleki anlamda yeni kazanımlar elde ettiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı hâkimiyeti döneminde Balkan kültüründe Ebelik Sistemi;

Osmanlıda her dönemde ebelik varlığını sürdürse de karşımıza en önemli yazılı kayıtlar Şerafettin Sabuncuoğlu ile çıkmaktadır. Sabuncuoğlu kitabında, ebeğin öncelikle normal doğumu bilme gereğini ifade ederek, normal doğumda neler yapması gerektiğini açıklar, yolunda gitmeyen durumlar karşısında ya da zor doğumlarda, çocuğun geliş durumuna göre karşılaşılabilecek olumsuzlukları da sıralamaktadır (16). Diğer bir ifade ile ebelerin eğitiminde Sabuncuoğlu gibi hekimlerin medreselerde veya yazdıkları eserlerle tarihte önemli vazife gördükleri izlenimi doğmaktadır. Doğumla alakadar olan; genellikle tıp bağlantılı olmayan, tıp eğitiminden geçmemiş, bilgileri birikimlerini tecrübe ile elde etmiş kadınlara “Ebe” denilmiştir. Bazen “Ebe Nine” bazen de “Ebe Anne” olarak isimlendirilen ebeler, kimi zaman da gebeliğin sonlandırılmasında, kısırılığın tedavi edilmesinde ve ilaç hazırlanmasında doğumda gerekli tedbirleri alan, doğum yapan kadını psikolojik yönden rahatlatmaya çalışan ve doğumun kolay olmasını sağlayan yardımcı kadınlar olarak görev almışlardır (17).

Osmanlı döneminde Ebeler; Saray Ebeleri, Kibar Ebeleri ve Halk Ebeleri olmak üzere üç sınıfa ayrılırdı. Saltanata mensup ve sarayda görevli olanların doğumlarını yaptıran ebelere, “Saray Ebeleri” denirdi. Asıl görevi doğum yaptırmak olan Saray Ebeleri, bazen de hareme alınan kızların, kızlık muayenesini yaparlardı (18). Çoğu zaman anneden kıza geçen, kız evladı olmayanlarda ise aileye yakın kadınlara geçen bir imtiyaz durumundaydı. Saray-ı Hümayun’a hizmet veren ebe hanımların konakları, cariyeye ve uşakları olup rahat bir hayat sürerlerdi. Saray tarafından verilen maaşları, “Çiğ Tayınları”,

ayrıca “Ramazan Harcı”, “Bayram Atiyyesi” vardı. “Hatır sormak” deyimiyle, arada bir hediyelik alıp içeri girdikleri zaman, doğumlarında hizmetleri geçmiş sultanların hürmet ve desteklerine mazhar olurlardı (19). “Kibar Ebeler’in” de hanelerinde cariye ve hizmetçileri ile rahat bir hayat sürecektik kadar varlıkları bulunurdu. Kızlarından ya da gelinlerinden arzu edenleri, doğumlara beraberinde götürerek eğitir ve halka tanıtırlardı. Bu sayede mesleğe girenler, gösterdikleri beceri, terbiye, zarafet ve temizliğe verdikleri önem ölçüsünde üne kavuşurlardı. Bu sınıfa mensup ebelerin hemen hepsi yaşını başını almış, terbiyeli, son derecede temiz ve zarif kimselerdi. Doğumunu yaptırdıkları kişilerin önemli makamlara gelmesiyle gücünü artıran ebeler de olurdu (19). Aile efradından biri olarak görülen ebeler, doğumunu yaptırdıkları çocuklar büyüdüğünde onlardan kaçmaz, onların en yakın akrabalarından biri gibi muameleye tabi olurlardı (20).

Köy ve kasabalarda doğumları, mahallenin yaşlı ve tecrübeli kadınları yaptırdı. Halk arasında “Mahalle Ebesi”, “Ev Ebesi” olarak adlandırılan, tecrübelerine ve el becerilerine güvenilen “Halk Ebeleri” arasında, sevimli, sıcakkanlı, görgülü, tatlı dilli ve yaşlı olanlar tercih edilirdi (21). Halk-Mahalle Ebelerinin görevleri sadece doğumla bitmez, özellikle doğum sonrası loğusanın ve çocuğun hizmetini görür, çocuğun banyosunu yaptırıp bezlerini bile yıkardı (17). Ebelere, yaptırdıkları doğuma karşılık olarak belirli bir ücret verilmez, ailenin maddi durumuna göre çeşitli hediyeler verilirdi. Doğumdan sonra ebe, çocuğu sırasıyla aile fertlerinin kucağına verir ve aile fertlerinin kundak arasına yerleştirdiği bahşişini alırdı. Doğumu gerçekleştiren ebeye genel olarak yazma, çorap, sabun hediye edilir (22). Önceden hazırlanmış bir kat elbise, birkaç kalıp sabunun da içinde bulunduğu bir bohça sunulurdu. Zenginler, altın olarak verilen ebelik ücretinin yanında, elmas yüzük, küpe, samur kürk de hediye ederlerdi (23). Ebe hanım, ertesi günü gitmek için hazırlandığında, kapıdan çıkmadan önce, bir takım elbiselik, bir çift çorap, bir ipek, bir keten mendil, bir şişe kolonya, bir bohçaya sarılıp koltuğuna ve hakkı da avucunun içine sıkıştırılırdı (24).

Osmanlıda ebelerin görevi doğumdan sonra da devam ederdi. Doğumdan sonraki birinci ve ikinci günde doğum yapılan eve uğrar, çocuğu yıkar, kundağı değiştirirdi. Yedinci günü sabahleyin ebe hanım yine gelir, loğusanın yattığı yatak odasını kaldırılır, yerine her gün kullandığı takımı yayarak doğum yapan kadını oraya alırdı. Bu ritüel “Yedi döşeğinin” kaldırılması olarak adlandırılır ve ebe hanıma da bahşiş verilirdi (24). Doğumun otuz dokuzuncu günü akşamı ebe hanım yine konağa gelir, ağırlanır ve gece yatılı kalırdı. Ertesi sabah hane halkı ve davet edilen pek yakın akraba ve ahabap hanımlar ağırlanır yemekler

ikram edilir, kahve içilir, hazırlığa başlanırdı. Ebe hanım, herkesten önce çocuğu yarım top en iyi cins şala sarıp kundaklardı. Diğer hanımlar da düğüne gider gibi elbiseler giyer, ancak yüzük dâhil hiçbir mücevher takmazlardı. Arkasından loğusanın valide veya kayınvalidesi, sonra da çocuk kucağında olduğu halde ebe hanım ve onu takiben diğer hanımlar sokağa çıkarak, konağın yakınındaki hamamın kapısına gelir, hamamın kapısından girmeden bir miktar kırmızı şeker şerbetini kapı önüne, “Eyu saatte olsunlar” diye döküp içeri girerlerdi (19). Bebek annesi ile birlikte yıkanarak, kırklanırdı. “Kırklanma” bebeğin başından aşağı kırk kere su dökülüp sonra da ayakucundan alınıp tekrar başından dökülmesidir. Loğusanın kırklanmasından sonra işi biten ebeye hediye bohçası verilirdi. Bu bohçada; iç çamaşırı, entarilik, yatak çarşafı, başörtüsü, çorap vb. şeyler bulunurdu. Doğum sahibi zengin ise ebenin evine “Nevale” gönderirdi (25).

Balkan kültüründe Avo Nenelik Sistemine baktığımızda doğum desteği yanında doğum sonu dönemde de Halk ve Mahalle Ebelerinin üstlendiği görevi ifa ettikleri, günümüzde ise bunun doğum sonu süreçte ritüellere sadık kalarak halen devam ettirildiği görülmektedir.

Balkanlarda uzun yıllar Avo Nenelik yapan Mualla Hanımın anlatımları

Balkan Kültüründe Avo Neneler evin beyinin çevresi veya aile efradından seçilir, Avo Nenenin doğum yapacak kadının akrabası olması edebe aykırı kabul edilirdi. Avo Neneler doğuma hazırlık adına; göbek bağıni kesmede kullanacağı yeni bir jilet alır, göbek kordonunu bağlamak için kullanacağı ipi (Medine veya Mekke'den gelmiş bir tespihin tanelerini ipinden ayırarak) ,bebek için gömlek oylar, Hz. Fatıma'nın eli dedikleri bitkiyi ve doğum esnasında gebeye yutturulması için 3 adet pirinç tanesini (her birine birer Yasin Suresi okuyup) bir bohçaya yerleştirip hazır hale getirirdi. Gebenin sancısı baş gösterdiğinde Avo Nene çağırılır evde bulunan diğer gelin ya da evli olan görünce Avo Neneye yardım ederdi. Odanın ortasına bir muşamba serilir üzerine bir battaniye ve ortaya büyükçe bir leğen konurdu. Avo Neneye yardımcı konumundaki ev sakini aslında gebeye, günümüzde Doulanın yaptığını yapar gebenin sırtını sıvazlar, omuzlarına destek verir, telkinlerde bulunurdu. Avo Nene doğum başlamadan gebeye okuduğu üç pirinç tanesini ve bir bardağın yarısı kadar zeytinyağını içirirdi (zeytinyağı içerse doğumun kolay olacağına inanılırdı). Hz. Fatıma'nın Eli dedikleri bitkiyi (Doğumun kolay olması için yapılan uygulamalardan biri de, ebenin beraberinde getirdiği ve halk arasında “Fadime Ana Eli” veya “Fatma Ana Eli” olarak bilinen bir bitkiyi, fincanın içine koyarak, doğum yapacak kadına seyrettirilmesidir. Pençe şeklinde kurutulmuş bir bitki olan Fadime Ana Eli, suya koyulduğunda

canlanmakta ve büyüyerek dalları açılmaktadır. Bitkinin dallarının açılmasıyla birlikte, rahmin de açılacağına inanılmakta ve bazı yörelerde bitkinin ıslatıldığı su, doğum yapan kadına içirilmekteydi (26.) *açılması niyetiyle suya koyardı. Avo Nene ellerini dirseklerine kadar iyice sabunlayıp temizleyerek doğuma eşlik etmeye hazır hale gelirdi. Doğum gerçekleşikten sonra göbek kordonunu bebeğin göbeğinden dört parmak mesafe bırakarak, hazırlanılan iple bağlar. (Avo Nene doğuma yetişemezse bebek doğduktan sonra Avo Neneye yardım edecek olan ev sakini tarafından kordon usulüne uygun kesilip anne tarafında kalacak bölümü rahim içine kaçmasın diye loğusanın başparmağına bağlanır plasentanın çıkarılması için Avo Nene beklenilirdi). Bebek doğum sonrasında hemen yıkanır Avo Nenenin hazırladığı gömlek giydirilir ve kundaklanır. Loğusaya da banyo yaptırılır, Avonun hazırladığı loğusa yatağına (İğne oyalı beyaz renkte ve nişastalı su ile yıkanıp kusursuz ütülenmiş çarşaf takımı ile hazırlanmış yatak) aldıktan sonra loğusanın annesine haber verilir. Annesi bebeği görmeye gelirken Avo Neneye, kayınvalideye, evde varsa görümce ve eltiye bohçalar ve ev ahalisine ikram edilmek üzere akıtma denilen bir hamur kızartması getirirdi. Akıtmanın bir tanesinin ortasına yumurta kırılıp öyle kızartılır, yumurtalı akıtma loğusaya yedirilirdi ki sütü bol olsun. Loğusanın annesi tarafından getirilen bohçalar sadece kadınlara getirilirdi. (Özellikle Avo Neneye ve kayınvalideye bohçaların içinde elbiselik kumaş, başörtüsü, iç çamaşırı, iğne oyalı patiska çarşaf takımı, çorap vs bulunur) Avo Nene bir hafta loğusanın evinde loğusayla aynı odada yatılı kalır gece bebek uyandığında emzirmesi için bebeği loğusaya verir, emzirdikten sonra tekrar loğusanın rahat uyuması için bebeği kendi yanına alırdı. Günlük bebeğin banyosunu yaptırır, bezlerini yıkar, bebek ve loğusanın temel ihtiyaçlarını karşılardı. Üçüncü gün bebek yıkanırken bebek küvetinin yanına loğusanın kayınvalidesi tarafından Avo Nenenin alması için para ya da altın bırakılırdı.*

Doğumdan birkaç gün sonra sabahtan, birinci derece yakın olan hanımlar davet edilir kahvaltı verilir, aynı kişilere öğlen yemeğine börekler açılır ikram edilirdi. Akşama da anne ve kayınvalide arzu ettikleri misafirleri davet eder 10-15 sofraya (1,5-2 metre çapında büyük sofralarda) misafir ağırlanırdı. Mutfakta her ne kadar yemek yapanlar mevcut ise de, baş aşçı konumunda, yapılacak ikramların karar mercii Avo Nenedir. Otuz dokuzuncu güne kadar Avo Nene, her gün bebek ve loğusanın ihtiyaçlarını giderme adına loğusanın evine gider, kırkıncı günde bebek Avo Nenenin evine götürülür kayınvalide tarafından Avo Nene için hazırlanan bohçalar takdim edilirdi. Avo Nene değer itibari ile artık o evin büyüğü kadar saygınlık görür; bayramlarda, ramazan ve üç aylarında mutlaka ziyaret edilir, hediyeler götürülürdü. Doğumu yaptırdıkları çocukların;

sünnet, kız isteme, kına gecesi ve evlilik merasimlerinde mutlak davet edilir *davete icabet ederlerdi. Avo Nene öldükten sonra da doğum yaptırdıkları çocuklar, kendi ölmüşleri için yaptıkları dua ve hayırlara mutlaka Avo Neneyi de eklerlerdi. Günümüzde Balkanlarda Avo Nenelik, doğum sonu dönem destekçisi olarak aynı gelenekler doğrultusunda ilk günden kırkıncı güne kadar yaşatılmaya devam etmektedir.*⁶

Balkanlarda uygulanan Osmanlı Millet Sisteminin Avo Neneliğin yaşatılmasına etkisi;

Avo Nenelik Balkanlarda sadece Türklerde değil diğer milletlerde de kabul görmüş bir uygulamadır. Bu uygulamanın birçok milleti bağrında barındıran balkanlarda günümüze kadar gelebilmesini doğru değerlendirmek için, Balkanlara yerleştirilen halk ve mahalle ebeleri uygulamasının yanında, Osmanlı Millet Sistemine de bakmakta fayda vardır. İmparatorluğun 14. ve 15. yüzyıllarda Balkanlarda doğup gelişmesi ile altı yüz yıl süren hâkimiyeti döneminde büyük bir marifetle uyguladığı ‘‘Millet Sistemi’’ ile değişik dinlere mensup alt grupların kimliklerinin kaybolmamasına, her birinin kendi inanç, ibadet ve kültürlerini yaşamalarına imkân sağlamıştır. Bu çerçevede süreç boyunca Osmanlı Devleti çeşitli dinî ve sosyal grupların yan yana yaşamaları konusunda tarihî bir örnek durumundadır. Belirtilen bu altı yüz yıllık tarih boyunca, geniş toprakları üzerinde yirmi farklı etnik gruptan değişik din mensubunu yönetmiş olan Osmanlı bu birlikteliği huzur ve barış içerisinde geçmesini sağlamıştır (27). Bu birlik ve beraberliği tarihi boyunca uyguladığı hoşgörü, adalet, başka din, dil ve milletlere karşı saygı ile İslam dinindeki Zimmî Hukuku çerçevesinde birleştirerek oluşturduğu Millet Sistemi sayesinde başarmıştır (28).

Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler yan yana ibadet etme ve kültürel kimliklerini zenginleştirme imkânı bulabildikleri gibi; her toplumun farklı hukukî gelenek ve inanışlarına saygı duyularak, kendi gelenek ve yaşantılarını uygulama imkânı bulmuşlardır (29). Kendine özgü bir sistem olup, uygulaması başarı ile gerçekleştirilen Millet Sistemi, devletin hâkim unsuru durumunda olan Müslüman tebaa ile birlikte, diğer Müslüman olmayan (Gayrı-Müslim) unsurları da sistemle bütünleştirmiştir (30).

Millet sistemi Balkan Coğrafyası Kültürü ile Türk Kültürünün birleşerek güçlü bir bağın kurulmasına imkân sağlamıştır. Kadına, doğum ve doğum sonu süreçte destek olan ‘‘Kibar Ebeleri’’ ve ‘‘Halk Ebeleri’’ Balkan Türkleri

⁶ Balkan Kültürüne dair geleneklerin aslına uygun yaşanmasına ve canlı tutulmasına büyük katkı sağlayan aynı zamanda Avo nene olarak vazife yapmış Mualla Hanım ile Avo Neneliğe dair söyleşiyi 01.11.2018 tarihinde Makedonya-Gostivarda gerçekleştirdik. Mualla hanım 18.12.1945 yılında Gostivar doğumlu bir Balkan Türkü.

kültürüne ‘‘Avo Nene’’ adı ile yerleşmiş, diğer Balkan alt gruplarına da renk katmıştır. Balkan Türkleri, Millet Sistemi sayesinde doğum ve doğum sonu destekçilerini, kültürel boyut açısından olabildiğince koruyarak varlığını günümüze kadar sürdürmüştür.

Doğum ve doğum sonu süreçte Sosyal Destek - Avo Nenelik ilişkisi;

Sosyal Destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Sosyal desteğin teorik temeli Kurt Lewin’in Alan Kuramı ve Davranış Tanımına dayanır. Lewin, yaşam alanını belirli bir zamanda bireyin davranışını etkileyen etmenlerin tümü; davranışı ise çevre ile bireyin fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır (31).

Sosyal desteği maddi, duygusal ve bilişsel destek olarak incelemek mümkündür. Maddi destek; bireyin günlük ihtiyaçlarını başkaları tarafından desteklenmesi, duygusal destek; bireyin sevgi, şefkat, güven, ilgi, empati ve bir gruba ait olma gibi temel sosyal gereksinimlerinin karşılanması, bilişsel destek ise bireyin problemlerini çözmesine yardım edecek bilginin var olmasıdır (32,33). Avo Nenelik bu bilimsel verinin desteklediği bir uygulamadır.

Toplum nezdinde güvenilir ve tecrübeli olması, loğusaya ve yenidoğana şefkatle ve bilinçle yaklaşması temel sosyal gereksinimleri karşılamasına katkı sağlamaktadır.

Sosyal desteğin psikolojik durumlardaki önemini ilk kavrayanlardan biri olan Emile Durkheim: ‘‘Toplum ile bütünleşemeyen bireyler intihar için büyük risk altındadırlar’’ demiştir. Sosyal destek ağı kalabalık olan kişilerde psikiyatrik rahatsızlıkların görülme ihtimali azalmaktadır (34). Avo Nene, saygınlığı ve tecrübesi sayesinde loğusanın sosyal destek ağının geniş tutulması yönünde önemli bir rol üstlenmektedir.

Doğum ve doğum sonu destekçileri Doulalık - Avo Nenelik ilişkisi;

Dünyada son 25 yıldır, bir baş etme kaynağı ve hastalıklara karşı koruyucu olarak sosyal desteğin rolü büyük ilgi uyandırmaktadır. Gittikçe daha fazla sayıda uzman toplum içinde ruh sağlığı bakımı yaklaşımının bir sonucu olarak, aile, arkadaş ve yakın çevrenin sağladığı doğal destekten yararlanmaya yönelmişlerdir. Doğal destek sistemlerinin psikolojik sorunların çözümlerini kolaylaştırma veya zorlaştırmada önemli rol oynadıkları belirtilmektedir. Bir sosyal anlayışı olarak, yakın zamanda doğal doğum destekçileri ‘‘Doulalar’’ gündemde ve uygulamadadır. Doulalık; doğurganlık çağında gebe ve bebeğine

duygusal, fiziksel, eğitimsel desteği veren tıbbi olmayan doğum destek profesyonelleridir (35). Doula aslında eski Yunancadan ve eski Anadolu halklarından gelen bir kelime ve uygulamadır. Doula, eski Yunanca'da "kadına destek olan kadın" demektir. "Bibi" ise Anadolu'da bazen Hala ve bazen de Teyze anlamında kullanılmakla beraber asıl anlamı güngörmüş hikmet sahibi, ağzı dualı, eli bereketli, aziz hatun kişi demektir (36). Türk Halk Tasavvufunda doğum destekçilerinin özel bir yeri vardır. Daha ziyade tecrübeli ebe analar için kullanılır. Doğuma hizmet eden kişiler olan Doula'lar, anne ve bebekler merkezde olacak şekilde onların isteklerine ulaşabilmesi için çalışırlar. Anneye ve ailesine doğumdan önce, doğum sırasında ve doğum sonrasında hem duygusal hem de fiziksel destek sağlarlar. Balkan kültüründe Avo Nene yıllardır hem ebelerin hem de günümüzde Doulaların yaptığı işi yapmaktadır dolayısı ile Avo Nenelerin, sosyal destek ağının önemli bir unsuru olduğu söylenebilir.

Yapılan bilimsel çalışmalara baktığımızda; Doula'nın doğum süreci ve doğum sonrasına kadar varlığı ve Doula tarafından sunulan bakımın önemi konulu Hofmeyer ve arkadaşları (1991)'nin meta-analizinde; doğumdan doğum sonuna kadar Doula'nın sürekli varlığının aralıklı mevcudiyetten önemli ölçüde farklı etkisi olduğunu bildirdiği görülmektedir. Duygusal destekte de aralıklı olarak varlığını analiz ederken, önemli sonuçlar bulamamış fakat sürekli varlığını gözlemlerken, doğum esnasında analjezi ihtiyacında% 36, oksitosin ihtiyacında% 71, forseps kullanımında %57 ve sezaryen insidansında %51'lik bir azalma olduğunu bildirmiştir (38). Bir başka çalışmada da Kennell JH (1993), kadına eşi tarafından verilen duygusal desteği Doula varlığında ve Doula yokluğunda karşılaştırmış, sezaryen oranının, Doulasız eş desteği ile %22,5, Doulalı eş desteği ile %14,2 olduğu sonucuna varmıştır.

SONUÇ

Doğal doğum ve doğum sonu destekçileri, kültürel farklılıklardan kaynaklanabilecek farklı uygulamalarda bulunuyor olsa da, farklı isimler altında çalışmalarına devam etseler de, aynı amaca hizmet etmekte tarih boyunca birbirine çok yakın ritüeller uyguladıkları gözlemlenmektedir. Doğum ve doğum sonu destekçilerinin saygınlık nedeni; kadına, yenidoğana, dolayısı ile aile ve topluma fayda sağlayacak meslek grubu olmalarıdır. Psikososyal sağlığı iyi anne-bebek, sağlıklı bir toplumun oluşmasının temel yapı taşıdır. Kanıt temelli çalışmalar (37,39) en değerli sosyal desteği sağlayanların; aile ile birlikte, profesyonel ebeler ve ebelik mesleği dışındaki doğum ve doğum sonu destekçileri olduğunu göstermektedir.

Son yıllarda gündemde olan doğum ve doğum sonu destek, Balkan Kültüründe yüzyıllardır yaşatılan bir kültürel gelenek olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak bu konuya ilişkin bilimsel çalışma mevcut olmadığından yeterli kanıt gösterilememektedir. Balkan kültüründe var olan ve günümüzde de devam eden “Avo Nenelik” sistemine ilişkin yapılacak bilimsel çalışmalar, doğum ve doğum sonu döneme kanıt temelli yaklaşım sayılacak, bu dönemde olumlu yönde verilecek olan sosyal desteğe etkisi yönüyle de yeni bir pencere açacaktır.

KAYNAKÇA

1. Sessizözlük. <https://www.seslisozluk.net/kavabil-nedir-ne-demek/> Erişim 10.08.2018.
2. İbn Haldun. (1954). İbn Haldun, Mukaddime, Cilt:II, (Çeviren: Zakir Kadiri Ugan), Ankara.
3. ICM. <https://internationalmidwives.org/what-we-do/education-core-documents/> Erişim 04.08.2018.
4. WHO. http://search.who.int/search?q=midwifery+task+definition&ie=utf8&site=who&client=_en_r&proxystylesheet=_en_r&output=xml_no_dtd&oe=utf8&getfields=doctypeb. Erişim: 03.09.2018.
5. Köker A H. (1997). “Eski Devirlerde ve Ortaçağ Avrupasında Doğum ve Ebelik Tarihi”, Doğum ve Ebelik Tarihi, Kayseri. s.1-2.
6. Ataç A ve Gülsoy R. (2004). “Soranus ve Jinekoloji Adlı Eseri Hakkında Bir Araştırma”, *Türkiye Klinikleri J Med Ethics* , 12: 196-200.
7. İbni Sina. (2015). El- Kanun Fi't- Tıbb, *Atatürk Kültür Merkezi Yay.* (Çeviren: Esin Kahya), Ankara.
8. Beydili, C. (2005). Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük. Hayrettin İvgin; Önsöz: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu) Yurt Kitap-Yayın. Ankara, s,511.
9. İnan A. (2000). Şamanizm, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara.
10. Bacon E. Elizabeth. Esir Orta Asya, (Çev. Tansu Say), Tercüman 1001 Temel Eser, (t.y.)
11. Beydili C. (2004). Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük, (Çev:Eren Ercan) Yurt Yayınları, Ankara.
12. Tanyu H. (1982). “Fatma Anamız ve El İle İlgili İnançlar Üzerine Kısa Bir Araştırma”, *II.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Cilt:IV, Ankara.
13. Üçer M. (1976). Anadolu Folklorunda «Fadime Ana», *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1975*, Ankara.
14. Üçer M. (1981). Anadolu Folklorunda «Fadime Ana II», *Türk Folkloru Araştırmaları /1*.

15. Selçuk A. (2004). Tahtacılar, Mersin Tahtacıları Üzerine Bir Araştırma, *Yeditepe Yayınları*, İstanbul.
16. Uzel İ. (1992). transkripsiyonu ve düzenlemesi yapılan, Sabuncuoğlu Ş. Ait ‘Cerrahiyyetü’l Haniyye’ kitabı. *Türk Tarih Kurumu* c.1, s.304-305.
17. Yeşil H ve Yeşil A (2018). Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Ebelik İle Ebelerin Doğuma ve İnfertiliteye Dair Müdahaleleri *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt:16, Sayı:3.
18. Sarı N. (1996/1997). “Osmanlı Sağlık Hayatında Kadının Yeri”, *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, Sayı: 2-3.
19. Abdülaziz Bey. (1995).Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri, İkinci Kitap, Yayına Hazırlayan: Kazım Arısan-Duygu Arısan Günay, İstanbul.
20. Osman A. (1934). Balıkesir Doğum Göreneklere ve Çocuk, Balıkesir.
21. Ünver S. (1967). Tarihte Ebeler ve Doğum Tarihimiz, İstanbul.
22. Serve M. (2007). “Geçiş Döneminde Hediyeleşme Kırşehir Örneği”, *Kültür Tarihimizde Çeyiz*, Editör: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç, İstanbul.
23. Arısan K. (1992).“Geçen Yüzyılda İstanbul’da Ebeler ve Doğum”, *I.Türk Tıp Tarihi Kongresi (17-19 Şubat 1988) Bildirileri*, Ankara, 1992.s 256.
24. Alus S M. (1994). İstanbul Yazıları, Yayına Hazırlayan: Erol Şadi Erdinç-Faruk Ilıkan, İstanbul, 1994.s 65-66.
25. Örnek S V. (2000). Türk Halk Bilimi, Ankara.
26. Üçer M. (1975)f; “Anadolu Folklorunda Fadime Ana”, *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, 1975 s. 149.
27. Ercan, Y. (1999). “Osmanlı Devleti’nde Müslüman Olmayan Topulukla (Millet Sistemi)”, *Osmanlı*, C.IV, Ankara. s. 195-203.
28. Ortaylı İ. (2002). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Millet Sistemi”, *Türkler*, C. X, s. 216-220, Ankara.
29. Kurtaran U. (2011). Osmanlı imparatorluğu’nda millet sistemi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of the Institute of Social Sciences*

Sayı Number 8, Sonbahar Autumn. s. 57-71.

30. Gürkaynak A. (2003). Osmanlı sisteminde Millet sistemi ve Yahudi Milleti. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* 9(2);275-290.
31. Boldwin, L. A. (1967) Theories of Child Development. John Willey and Sons, Inc. New York.
32. Yıldırım İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* ; 13:81-87.
33. Mermer G, Bilge A, Yücel U, Çeber E. (2010). Gebelik ve doğum sonrası dönemde sosyal destek algısı düzeylerinin incelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nursing* ;1(2):71-76.
34. Savrun M.B. (1999). Depresyonun Tanımı ve Epidemiyolojisi . İ.Ü . *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Etkinlikleri Depresyon Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu*. İstanbul. s.11-17.
35. Dona (2012). <https://www.dona.org/what-is-a-doula/> dona. Erişim;04.08.2018.
36. Doğumakademisi,<http://dogumakademisi.com/tr/blog/dogumda-destek-doula-1/186/anne-adayinin-dogumdaki-destekcisi--doula/484> Erişim;02.08.2018.
37. Hofmeyer GJ, Nykodem VC, Wolman W et al. (1991).Companionship to modify the clinical birth environment: Effect on progress and perceptions of labor and breastfeeding. *Br Obstet Gynecol*; 98: 756-64.
38. Scott K D, Berkowitz G, Klaus M. (1999). A comparison of intermittent and continuous support during labor: a meta-analysis. *Am J Obstet Gynecol*; 180(5): 1054-9.
39. Kennell JH, Mc Grath SK. (1993).Labor support by a doula for middle-income couples. The effect on cesarean rates. *Pediatric Res*; 33: 12A.

UDK

316.774(497.7)

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 02.03.2018

Revize : 13.03.2018

Onaylandı : 16.04.2018

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE KAMU BİLGİSİ VE AVRUPA TÜRÜ MEDYA SİSTEMİ

Yasna Bačovksa Nediç, вонреден професор

Hristina Runçeva Tasev, doçent

Milena Apostolovksa Stepanoska, doçent

“Yustiniyan Prvi” Hukuk Fakültesi, Üsküp, Makedonya Cumhuriyeti

ÖZET

Küresel düzeyde, iki medya sistemi farklılaştırılmıştır: farklı sosyo-politik temellere ve yasal yuvarlamalara sahip olan Anglo-Sakson ve Avrupa sistemi. Siyasi gelenek ve siyasal kültür açısından bakıldığında, Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa tipi medya sistemine veya medya kuruluşuna aittir. Avrupa tipi medya sistemi için en tipik olanı, **güçlü bir kamu yayıncılığının**, daha sonra çokuluslu medya ve gazetecilerin varlığı, medya bağımsızlığı garantisini, gazetecilik mesleğindeki standartlar ile gazetecinin sorumluluğuna vurgu yapmaktır. Ayrıca, Avrupa sistemi, politik halkın saygı duyulduğu medya aracılığıyla, belirli bir tür siyasal sosyalleşme olduğunu varsaymaktadır, halk piyasa olarak kabul edilmemektedir ve geleneksel olarak böyle muamele görmemiştir, asla Anglo-Sakson tipinde bir medya sisteminde lid

er olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasal halkın muamelesi yapılamıştır.

Kamusal bilgi, Avrupa tipi medya sisteminin ölçütlerini ne kadar karşılamaktadır?

Medya ve bilgilendirme Makedonya Cumhuriyeti, 2012-2017 dönemindeki siyasi kriz döneminde olduğu kadar acil ve öncelikli bir konu olmamıştır. Bir dizi ölçüm ve bu makalede sunulan araştırma, Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin Avrupa tipi medya sistemi türünden saptığını göstermektedir. Aksine, bu araştırmanın ve analizin amacı, Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarının ve gazetecilerin medya sistemi ve Makedon toplumundaki *medya kültürü* düzeyine ilişkin algılarıdır.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır:

1. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki medya sistemi ve gazeteciliğin (genel halk) medeni algısı, yani vatandaşın medyanın politik iletişimdeki rolü hakkında ne düşündüğü. Daha sonra ise, medya ve politika bilgileri siyasi kararlarını ve vatandaşların muhtemel suiistimalleri ve “arzulanan bir kamuoyu” oluşturmak için özel medya teknikleri ve yöntemlerinin farkında olup olmadıklarını etkiliyor mu? Ve

2. Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin mesleki standartlar, etik ilkeler ve araştırmacı gazetecilik açısından sunduğu koşullar hakkındaki gazetecilik tutumu (profesyonel kamuoyu)

UDK
316.774(497.7)

Article type:
1.01 Original scientific article

Received : 02.03.2018

Revise : 13.03.2018

Accepted : 16.04.2018

MEDIA AND INFORMING IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Jasna Bacovska Nedic, PhD, Associate profesor

Assoc. Prof. Hristina Runçeva Tasev,

Assoc. Prof. Milena Apostolovksa Stepanoska

Faculty of Law “Iustinianus Primus” Skopje, Republic of Macedonia

ABSTRACT

The Republic of Macedonia belongs to the European type of media system or media organization according to the political tradition and political culture. Most typical features for the European type of media system are the existence of a strong public broadcasting center, then multipolitical pluralism of media and journalists, guarantees for independence of the media, standards of the journalistic profession with an emphasis on the responsibility of the journalist. Also the European system assumes a specific type of political socialization through the media, where the political public is well-kept and respected, and this public is not considered as a market. This public has traditionally been never treated as a market, unlike the treatment of the political public in the United States, that are considered as leaders in the Anglo-Saxon type of media system.

But how much does public informing meet the criteria of the European type of media system?

Media and informing in the Republic of Macedonia have never been such an urgent and priority topic as in the period of the political crisis 2012-2017. A series of measurings, including the research presented in this paper, show that the media system of the Republic of Macedonia deviates from the European type of media system. Namely, the purpose of this research and analysis is the perception of citizens and journalists in the Republic of Macedonia about the media system and the level of media culture in the Macedonian society.

The research has two segments:

1. Citizens' perception of the media system and journalism (the general public) in the Republic of Macedonia, i.e. what the citizens think about the role of the media in political communication. Additionally, does the media and informing about policies influence their political decisions and whether citizens are aware of possible abuses and special media techniques and methods for creating a “desirable public opinion”? and
2. The journalistic attitudes (professional public) about the conditions offered by the media system of the Republic of Macedonia in terms of professional standards, ethical principles and investigative journalism.

GİRİŞ

24 Aralık 2012’de Makedon gazeteciler Makedonya Cumhuriyeti Meclisi tarafından çarpıcı bir şekilde atıldı, bu aslında devletin yaşadığı siyasi krize düşüşünün başlangıcını belirleyen bir olaydı.

Makedonya Cumhuriyeti’nde bağımsızlıktan bu yana, Avrupa’da türdeki medya sisteminin standartlarını karşılayacak hiçbir medya sistemi kurulmasına rağmen, Makedonya Cumhuriyeti’ndeki medya hiçbir zaman 2012’den 2017’ye kadarki siyasi kriz döneminde olduğu kadar acil ve öncelikli bir konu olmadı.

Makedonya Cumhuriyeti’nde medya sisteminin geçiş süreci, gerçekleştirilen bir dizi karşılaştırmalı analizle gösterilen sorunlu hatta diğer Güneydoğu Avrupa ülkelerinden daha sorunlu sayılmaktaydı¹. Kötü geçiş- tranzisyon, sürekli bir stratejinin olmayışının ve sorunlu bir yasal çerçevenin sonucuydu. Medya sisteminin dönüşüm süreci, parası olanların elinde medyayla sona erdi ve bağımlı medyanın bakımına geldi. Kötü dönüşüm özellikle 2001’den sonra hissedildi, ilk özel A1 TV ve Vreme gazetesinin kapatılmasıyla devam etti ve ilk özel günlük Dnevnik gazetesi de dahil olmak üzere MPM grubundan gazetelerin kapatılmasıyla sonuçlandı². Medyanın ve gazetecilerin mali hayatta kalmalarının kontrolü devlet tarafından devralındı. Bilgi, analiz ve kontrol araçlarından medya, devlet ve devlet tarafından reklam alanlarının satın alınmasıyla kontrol edilen, kamu parasının tahsisine ilişkin isteğe bağlı ihtiyari ve opak bir kararlar, ekonomik ve politik tanıtım ve propaganda aracı haline geldi. Bu aynı zamanda Avrupa Komisyonu’nun “*devlet reklamcılığının medyada üretilen içerik üzerinde dolaylı bir devlet kontrolü olarak kabul edildiğini*” belirttiğine dair 2014 Yıllık İlerleme Raporunda olduğu gibi, uluslararası kurulların bazı önemli raporlarına da yansımıştır³.

Medya sistemi günümüzde demokratik eşitlik ve insan haklarının korunması için gerekli kriterlerden biridir demokratik bir siyasi sistem için sadece bir gereklilik değildir, ancak siyasi iletişimin mutlak kanalı olarak demokratik siyasi sistemin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenlerden dolayı,

1 The Media in South-East Europe, Comparative Media Law and Policy Study, Friedrich Ebert Foundation, Berlin – Regional Project Dialogue South-East Europe, Institute of European Media Law e.V. (EMR), Saarbrücken/Brussels, with the assistance of national experts from the countries concerned: стр 83/<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/08097.pdf>

2 https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf;https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf;https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/brochures/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_2013.pdf

3 EC: THE FYROM 2014 PROGRESS REPORT https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

Makedonya Cumhuriyeti medya sistemi, Özgürlük Evi(Freedom House), Sınırsız Muhabirler (Reporters Without Borders RSF) ve Güney Doğu Avrupa Medya Örgütü- South East Europe Media Organisation (SEEMO) gibi bir dizi ilgili uluslararası kurum ve kuruluş tarafından sürekli izlendi ve yıllardır, ülkedeki medya özgürlüğünün durumu, Avrupa Komisyonu ve ABD Dışişleri Bakanlığı raporlarında önemli bir konudurç

Bu makale, 2017 yılında⁴ Avrupa Birliği ve İngiliz Büyükelçiliği tarafından desteklenen uzmanlar tarafından Değişim Yönetimi Merkezi⁵ ve Makedonya Cumhuriyeti İnsan Hakları Enstitüsü⁶ aracılığıyla yürütülen araştırma verilerine dayanmaktadır. Amaç, sadece Makedonya Cumhuriyeti'ndeki vatandaşların ve gazetecilerin medya sistemi ve Makedon toplumundaki medya kültürü düzeyine ilişkin algılarını incelemek değildi. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır:

- Makedonya Cumhuriyeti'nde medyanın ve gazeteciliğin (genel kamuoyu) vatandaşlar tarafından algılanması, daha doğrusu vatandaşın medyanın siyasi iletişimdeki rolü hakkında düşüncesi. Daha sonra, medya ve politika bilgileri politik kararlarını ve vatandaşların muhtemel suistimallerin ve “arzulanan bir kamuoyu” oluşturmak için özel medya tekniklerinin ve yöntemlerinin etkisine farkında olup olmadıklarını. Bu olayları anlamak için, bu yıl 30 Mayıs - 9 Haziran tarihleri arasında 1203 katılımcıyı temsilen bir örnek üzerinde bir telefon araştırması yapıldı; ve
- Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin mesleki standartlar, etik ilkeler ve araştırmacı gazetecilik açısından sunduğu koşullar hakkındaki gazetecilerin tutumları (profesyonel kamuoyu). Bunu gerçekleştirmek için 27 Haziran - 10 Temmuz 2017 arasındaki dönemde, beş şehirde Üsküp, Manastır, Kırçova, Kumanova ve kalkandelen'de yaşayan ve çalışan 163 katılımcı-gazeteciden oluşan saha araştırması yapıldı.

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE BİLGİLENDİRME YAPISI VE BİLGİ KALİTESİ

Dünya düzeyinde, iki medya sistemi farklılaştırılmıştır: farklı so- syo-politik geçmişlere ve yasal yuvarlamalara sahip olan Anglo-Sakson ve Avrupa sistemi. Siyasi gelenek ve siyasal kültür açısından bakıldığında, Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa tipi medya sistemine veya medya kuruluşuna aittir. Avrupa sistemi, siyasi halkın beslendiği ve saygı duyulduğu medya aracılığıyla, belirli bir siyasi sosyalleşme türünü kabul eder ve halk bir pazar olarak kabul edilmez ve Anglo-Saxon tipi medya sisteminde lider olarak kabul

4 https://www.ihr.org.mk/uploads/Profesionalnost%20vo%20mediumite_MK_WEB%20.pdf

5 <http://www.cup.org.mk/>

6 <https://www.ihr.org.mk/>

edilen ABD siyasi kamuoyunun mumamelesinden aksine, geleneksel olarak bakıldığında hiçbir zaman bu şekilde muamele edilmemiştir. Bazı ölçümler, aynı zamanda bu araştırma da, Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin Avrupa medya sistemi teriminden saptığını göstermektedir.

Avrupa tipindeki medya sisteminin en tipik özelliği, **güçlü bir kamu yayıncılığının**, daha sonra medya ve gazetecilerin çoğulculuğu, medyanın bağımsızlığının garantisi, gazetecilik mesleğindeki standartların, gazetecinin profesyonelleşmesine ve entelektüelleşmesine vurgu yaparak mevcut olmasıdır.

Makedonya Cumhuriyeti'nde kamu hizmeti, izleyicilerin açısından ölmektedir, çünkü bu ankete katılan vatandaşların ulusal özel televizyonu izleyenlerin% 81,7'sinin yanısıra sadece % 3,9'u bu hizmeti izlediklerini, bildirdi. Düşük izleme gösterisi on-line televizyonlar (örneğin TV Nova) -% 2.7, yerel televizyonlar (örneğin TV KISS) -% 0,9, toplulukların televizyonu -% 0,7, bölgesel televizyonlar (örneğin: HRT, TV PINK, RTS vs.) -% 1,2, yabancı televizyonlar (örneğin CNN, AL JAZEERA, BBC vb.) - 5.7.

Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları tarafından anlaşılabilir konuşma alanında olan komşu ülkelerin televizyonları ve diğer medyalarını yakından izlenmektedir (örneğin: HRT, RTS, TV PINK, vb.) – vatandaşların % 26,9'u düzenli olarak bu medyayı izlemektedir, vatandaşların %42,6'sı bazen izilemekte, % 30,2'si komşu ülkelerin medyasını anladıkları dillerdeki medyaları takip etmediklerini bildirmişlerdir.

Topluluklar medyasını (Arnavutlar, Romanlar) takip edip etmediğiniz sorusuyla ilgili olarak, vatandaşların % 29.6'sı bu medyayı takip ettiklerini, % 41.1'inin ise bu medyayı takip etmediklerini söylemiştir.

Kablolu ve uydu televizyonların tanıtılmasıyla birlikte uluslararası kamuoyu alanında diasporik veya ulus ötesi halk meselesi ortaya çıkmıştır. Ulus ötesi seyirci, ulusal azınlık üyelerinden veya bir devlette yaşayan topluluklardan oluşmaktadır⁷. 20. yüzyılın 90'lı yıllarında yapılan bir ankette, Makedonya Cumhuriyeti'nde⁸ azınlıkların (şimdi topluluklar) öncelikle ulusal ülkelerinin uydu programlarını, daha sonra ulusal bazda oluşturulan özel televizyonları, ticari Makedon televizyonlarını ve nihayetinde Makedonya ulusal televizyonunu takip ettiklerini göstermiştir. Aynıısı Batı Avrupa ülkelerinde, örneğin Almanya'daki Türk topluluğunda da oluyor. Elbette bu gerçek, Makedonya Cumhuriyeti'ndeki topluluk üyelerinin siyasi davranışları ve davranışlarının yapısı hakkında konuşurken şüphesiz ki bu gerçeklerde dikkate alınmalıdır.

7 Örneğin, diasporik bir izleyici kitlesi, İngiltere'deki Hindistan topluluğu, Türk topluluğu ve Makedonya'daki Arnavut azınlığı, Almanya'daki Türk topluluğu, Bulgaristan'daki Makedon azınlığı vb.

8 Don Kolar Panova, Medya ve Kültürel Kimlik, Kültürel Yaşam (kültür, sanat ve sosyal konular hakkında dergi), Üsküp, 2000, s..52-53.

Tabii ki, kamu hizmetlerinde ve genel olarak Avrupa'daki devletlerin medya sistemi üzerindeki etkisinin derecesi ülkeden ülkeye değişir ve politik sistemin türüne bağlıdır. Genel olarak, kamu hizmetlerinin temelde resmi devlet politikasını takip ettiğini, ancak Makedonya Cumhuriyeti'nde olduğu gibi bu iktidar partisinin siyaset ve ideolojisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Küresel düzeyde deneysel araştırmalar, İnternet ve çevrimiçi gazeteciliğin büyümesiyle birlikte, Makedonya Cumhuriyeti'nde özellikle gençlerin televizyondaki izleyicilere duyduğu güvensizliğin arttığını, bu ankete katılanların % 46,7'sinin en önemli sosyal alanlar hakkında bilgileri (siyaset, ekonomi) televizyondan aldığını bildirdi. Televizyonun vatandaşları bilgilendirmek için baskın bir medya olarak, IRI - Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü'nün⁹ sponsor olduğu, Nisan 2016'da ülkedeki vatandaşların % 88'inin siyasetten en önemli haberlerin televizyondan alındığını kaydedenler gibi diğer ilgili araştırmalarla doğrulanmaktadır. Ayrıca, Devlet İşitsel ve Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Ajansı (AVMU)¹⁰ tarafından yapılan analizler, televizyonun ülkedeki vatandaşları bilgilendirmek için en önemli araç olduğunu göstermektedir. Örneğin, 2015 yılı analizleri, vatandaşların % 74,9'unun her gün yerli ve yabancı olaylar için televizyondan bilgi aldıklarını gösteriyor.

Ancak, katılımcıların çoğu televizyon yoluyla önemli sosyal konular hakkında en fazla bilgilendirilirken, İnternet popüler bir ortam haline geldiği görünmektedir. Bu sonuç, anketten elde edilen verilere göre ankete katılanların % 28,2'sinin web siteleri tercih ettiğini ve % 19,1'inin sosyal medyayı bilgi medyası olarak seçtiğini göstermektedir. Bundan, kümülatif olarak, katılımcıların % 47,3'ünün İnternet'i birincil bilgi kaynağı olarak kullandığı izlenmektedir. Aynı zamanda, bu araştırma açıkça, yazılı basının, yani basımlarının, önemli sosyal olaylar hakkında bilgi edinme medya konusundaki yeteneklerini meydan okurcasına kaybettiğini açıkça göstermektedir. Yani, araştırmacı gazeteciliğin gelişimi olan gazeteler ve periyodik basılı yayınlar tarafından ankete, katılanların sadece % 3,7'si hala bilgilendiği çarpıcı bir göstergedir, çünkü özellikle ABD'deki deneyimler, yazılı medyanın çalışma metodolojisi ve iş organizasyonu nedeniyle bu tür baskılar gazeteciliğin gelişimi için uygun olduğunu göstermektedir.

Vatandaşın siyaset ve siyasal gelişmeler hakkında bilgi vermenin niteliğinin ve tarafsızlığının derecesini nasıl sıraladığına ilişkin araştırma, televizyonda, radyoda, gazetede veya haber sitesinde sunulan haberlerin en

9 http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/iri_macedonia_survey_april_2016_0.pdf

10 http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_pazarot_na_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_za_2015_godina.pdf

yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu, en objektif bilgi / bilgi haberlerden aldığını, cevap verenlerin % 39,2 'sinin en yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir. Daha sonra, tartışma programlarında (örneğin, "Telma'nın Top Tema", Alsat'ın "360 derece", Kanal 5'te "Sadece Gerçek", Alfa'da "Zid", vb.) bilgilerin objektif sunduğunu ankete katılan vatandaşların yüzde 29,4'ü belirtmektedir. Vatandaşların % 10,2'sinin belgesel programlardan belli bir siyasi olay hakkında iyi bir bilgi edinilebileceğini düşünmektedir.

Genellikle haberleri en çok hangi televizyonda izlediklerini sorulurken, vatandaşların beşte biri (% 20,1) TV Telma'ya cevap verirken, % 19,4'ü TV Sitel olduğu cevabını vermiştir, kamu hizmeti sunan televizyonda haberleri sadece % 5,9 oranında izlediklerini cevap vermiştir. Vatandaşlar, en gerçekçi olarak % 55,9 ile Telma'yı seçerken, Sitel ise en düşük (% 54,7) olarak değerlendirilmiştir. Makedon Radyo ve Televizyonu 1 (MRT1) için vatandaşlar büyük yüzdesi,% 39,7 önyargılı olduğunu, % 35,2'si objektif olduğunu düşünüyor.

Bir televizyona inandıkları gerçeğiyle ilgili olarak, ankete katılanların 47.2'si yine özel Telma televizyonuna dikkat çekti, en az güvendikleri televizyon, özel televizyon Sitel olduğunu % 59 belirterek güvensizlik ifade etmişlerdir. Yüksek oran, katılımcıların neredeyse % 50'sinin MTV1 ve MTV2'ye güvenmediğini bildirdiği, Makedonya Cumhuriyeti Kamu Hizmeti'nde güven eksikliğidir.

BİZDE MEDYALARIN ÇOKLU POLİTİKA PLURALİZİM ORTAMI VE ERİŞİMİ

Hem bağımsız hem de serbest medya ile yaygın medya erişimiyle karakterize medya sistemlerine sahip devletler aynı zamanda aşağıdakilere sahip olanlardır:

- daha az yolsuzluk;
- daha fazla idari verimlilik;
- daha yüksek politik istikrar ve
- daha etkili bir hukuk devleti kurallarının; yanı sıra
- Daha iyi sosyal sonuçlar (örneğin: kişi başına düşen gelir, daha fazla okuryazarlık, daha düşük ekonomik eşitsizlik, daha düşük bebek ölüm oranı ve halk sağlığı fonlarına daha fazla harcama).

Sosyal kalakınma, iyi yönetim arasında ve medya ile bağlantı olduğunu yapmış bir dizi empirik araştırma göstermiştir. Alan araştırması ve

dünyadaki 135 ulusun¹¹, medya sistemlerinin sınıflandırıldığı ve tanımlandığı zaman karşılaştırmalı bir metodolojiye dayanarak, iyi yönetişimin ve olumlu bir gelişme sonucunun tanıtımının sadece bağımsızlık ve özgürlüğü değil, aynı zamanda medyaya da halkın erişimini gerektirdiğini göstermektedir.

Makedonya Cumhuriyeti'ne yaklaşım nasıldır? Evlerinde kaç tane TV kanalının mevcut olduğu/ alındığı sorulduğunda, ankete katılan vatandaşların çoğu (% 86.5) beşten fazla televizyona erişimi olduğunu bildirdi. Vatandaşların birçok televizyon kanalına (CNN, BCC ve diğerleri) erişimi nasıl kullandıkları sorusuna açık kalır, çünkü bu medyanın izlenmesi yabancı dil, genel kültür, ilgi alanları vb. bilgileriyle doğrudan ilişkilidir.

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki ankete katılan vatandaşların çoğu (% 46.7), televizyondaki (halk arasında popüler olarak TV haberler) haber programlarının ardından politika, ekonomi ve diğer önemli sosyal konular hakkında en nicel bilgilerin alındığını belirtti.

Aynı zamanda, toplamda, vatandaşların yarısı (% 50.6), haberlerin (TV Dnevnik) ikiden fazla televizyonda izlediğini ve katılımcıların dörtte birinin (% 22.2) iki televizyonda haber izlediğini bildirdi. Vatandaşların çoğunluğu (toplamda %71.7), çeşitli medya kuruluşlarının (hükümet yanlısı veya muhalefet) TV günlüklerini izlemektedir, katılımcıların % 32,6'sı bunu düzenli olarak yaptıklarını % 39,1'i ise bazem yaptıklarını söylemektedir. Sadece % 26,3'ü hiç bir zaman farklı medya takip etmediklerini bildirmiştir.

Ankete katılan vatandaşların bu görüşleri, çoğunluğunun, ülkenin önde gelen medyası aracılığıyla yayınlanan bilgilendirici içeriğin objektifliğine ilişkin şüphecilik ve çekimsizliğini açıkça göstermektedir. Bu sonuca ek olarak, ankete katılan vatandaşların % 66,3'ü medyanın siyasi propaganda gerçekleştirdiği düşüncesinde olduğunu gösteriyor. Bu nedenle, vatandaşların çoğunluğunun (kümülatif olarak % 68), düzenli olarak (% 39,5) veya bazen (% 28,5) medyadan aldıkları bilgileri kontrol ettiklerini bildirmesi şaşırtıcı olmamalıdır. (başka medyalardan yada kişiler arası iletişim yoluyla)

Bu veriler aynı zamanda ülkedeki medya sektöründeki siyasallaşma göstergeleri olarak da yorumlanabilir; bu da Makedon toplumunun derin kutuplaşmasının bir yansımasıdır. Bundan, sağlıklı vatandaşlık için bir önkoşulun ve medyadaki siyasi çoğulculuk dışında demokratik bir toplumun gerçek işleyişinin vatandaşların medyada ve gazetecilikte disiplinli olmasını gerektirdiği sonucuna varıyor.

11 Pipa Noris, *bo Comparing Political Communicaton Theories, Cases and Challenges*, Frank Esser, Barbara Pfetsch, Cambridge University Press, tecüme: Академски печат, Üsküp, 2009: s128

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE GAZETECİLİĞİN DURUMU

Gazetecilik medyanın ve özellikle politika alanındaki önemli bir kesimidir. Makedonya Cumhuriyeti gazeteciliği, çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi (Avrupa gazeteciliği) mesleğe girmek için herhangi bir kriter yoktur, diğer mesleklerde olduğu gibi mesleğe girmek için herhangi eğitim düzeyi ve türü hakkında bir kriter yoktur (doktorlar, avukatlar, mimarlar), resmi kriterler olmadan bile herkes gazeteci olabilir. Gazeteciliğin bir meslek olup olmadığı uzun zamandır bir akademik tartışma konusudur, aynı zamanda bu mesele gazetecilik öz algısının odağıdır. Resmi kriterler uygulayarak, gazeteciliğin bir meslek olmadığı sonucuna varılırsa, medyanın tartışmasız dramatik önemi/ etkisi göz önüne alındığında, gazetecilerin kamuya karşı profesyonel sorumlulukları olduğu söylenebilir. 2012-2017 yılları arasında Makedonya Cumhuriyeti'ndeki politik krizin şu anda, medya sistemi paketinde, profesyonelleşme standartları ve gazetecilik koşullarıyla ilgili sorular ortaya çıkıyor.

İstihdam açısından, ankete katılan gazetecilerin çoğunluğu (% 77,9) tam zamanlı çalışan, %11,7'si sözleşmeli olarak bulunduğunu belirtti. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki medya politikasında (gazetecilerin istihdamı) personel politikasındaki en önemli etken hangisi olduğu sorulduğunda, ankete katılanların % 39,9'u profesyonel nitelikler ve kişisel özellikler (beceriler) olduğunu, % 28,8'in ise kişisel bağlantılar veya lobi oluşturma olduğunu düşünüyor. Ayrıca, Makedonya Cumhuriyeti'ndeki medya politikasında (gazetecilerin istihdamı) personel politikasında en önemli ikinci faktör olan ve yine aynı sorunun bir önceki sorunun en yaygın cevabı olarak ortaya çıktı (ilk önemli faktör sorusu). Bunu birinci faktör olarak göstermeyen gazeteciler ikinci faktördür (% 27,6) ve kişisel bağlantıların ve lobiciliklerin (% 27,6) personel politikasının en önemli ikinci faktör olduğunu düşünen gazetecilerin cevaplarının dağılımı Makedonya Cumhuriyeti'nde medya (gazetecilerin istihdamı), gazetecilerin % 19'u gazetecilerin istihdamı için siyasi uygunluğun önemli olduğunu düşünüyor.

Özellikle ilgi çekici olan ve ankette yer alan veriler, gazetecilerin neredeyse yarısının (% 47,2) çalıştıkları medyanın samimi politik görüşlerine uygun olduğu, gazetecilerin % 31,3'ünün ise samimi siyasi görüşlerine uygun olmadığıdır. Bu, serbest meslek seçiminin de bir otomatik **sansür yöntemi** olduğu konusunda yeterli bir göstergedir. Gazeteciler, politik yönelimleri tutumlarına uygun olan medyada çalışmaya meyillidir. Makedonya Cumhuriyeti'nde, medya sisteminin bağımsızlığı ve yeniden yapılandırılmasından sonra araştırma yapılmadan, gazetecilerin siyasi çıkarlarına göre "hareketleri" görülebilir. Ama bu sadece bize özgü değildir. Kritik teorileri içerisinde (örneğin Noam Chomsky), "rıza gaspı" kavramı konsepti, finansal açıdan güçlü bir medya

kuruluşunda çalışan bir gazetecinin ana editoryal çizginin ve medya sahibinin konumunu desteklemesi gerektiğini kavramsallaştırmaktadır. New York Times'ın baş editörü Ray Kayv, 1984'te açıkça şöyle açıklıyor: “Times içinde çalışanlar çeşitli inançlarla olsalar da, gazetenin yazdıkları konuyla ilgili olarak pozisyonlarına saygı duymaları gerekir. Yazarın metin üzerindeki konumu Times görüşü ile aynı değilse, bu metin gazeteye giremez.

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki “gazeteci” mesleğine giriş için bazı kriterlerin getirilmesi gerekip gerekmediğini sorulduğuna göre, ankete katılanların % 73'ü olumlu cevap verirken, yalnızca % 17.8'i bu mesleğe giriş kriterlerinin getirilmesi gerekmediğini söylemiştir. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin bu tutumu, 20. yüzyıldaki gazetecilik eğilimi ile aynı doğrultudadır, ancak bugün gazetecilik mesleğine gazetecilik okulları aracılığıyla mesleğe daha uygun bir diploma ile girmeleri kaçınılmazdır¹².

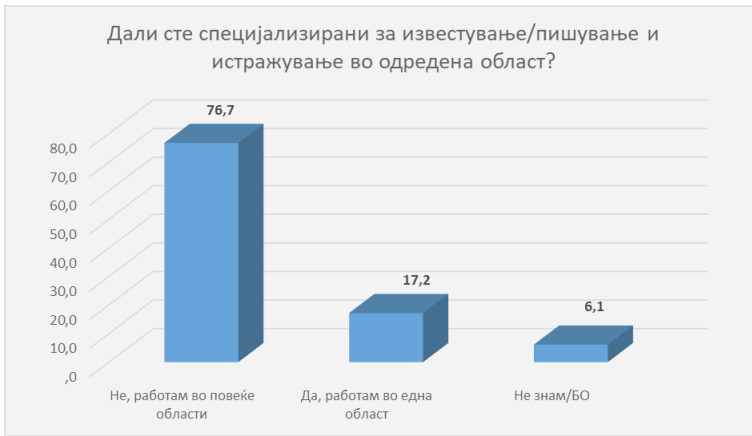
Büyük ölçüde veya daha az oranda, küresel ölçekte gazetecilik okulları¹³, gazetecilik eğitiminde genel bir gazetecilik bilgisi ve eğitimi gerektiren gazetecilik mesleğine geleneksel bir yaklaşıma sahiptir.

“Gazeteciler” mesleğine girmek için bazı kriterlerin tanıtılması gerektiğine inanan gazetecilerden neredeyse yarısı (% 47.1) bunun belirli bir diploma olması gerektiğini, % 39.5'inin yükseköğretim diploması tarafından belirtilen bir kriter olduğunu söyledi, üçte biri (% 33,6) lisans kriter olarak atıfta bulunmuştur.

Şöyle ki, araştırmaya katılan gazetecilerin açıklamalarına göre, gazetecilerin çoğunluğu (%76,7) belirli bir alanda raporlama/yazma ve araştırma konusunda uzman değil, paralel olarak birkaç alanda çalışıyorlar, yani, gazetecilerin beşte birinden daha az (% 17,2'sinden) uzman oldukları bir alanda çalışmaktadır.

12 Kavramsal gazeteciliğe bu küresel yaklaşımı başarmak için, Mark Deuze'nin gazetecilik ve gazetecilik eğitimindeki değişikliklerin gerekliliklerini değerlendirmek için çeşitli uluslararası işbirlikçi projeler örnekleri üzerine yazdığını vurgulamalıyız. Şöyle ki, aşağıdaki girişimlere dikkat çekiliyor: 1) Avrupa'da: Hollanda, Maastricht, Hollanda'daki Avrupa Gazetecilik Merkezinde çeşitli yayınlar ve gazetecilik eğitimi programları, mezunları ve öğrencileri okullar tarafından “Avrupa Gazeteciliği” uluslararası işbirliği programına dahil etmek Galler, Danimarka, Almanya ve Hollanda'da. 2) Afrika'da: Güney Afrika Medya Eğitim Vakfı ve Güney Afrika Medya Enstitüsü'nün incelemeleri, bildirimleri ve programları ile medya uzmanları tarafından sağlanan yorumlar. 3) Asya-Pasifik'te: Avrupa ve ABD de dahil olmak üzere bölgedeki okullar ve medya kuruluşları ile üniversiteler arasındaki çeşitli işbirlikleri. 4) Güney Amerika'da: tüm bölge için araştırma ve eğitim programları Ekvator, Quito'daki Ciespal Enstitüsü ile başladı. 5) Küresel olarak: UNESCO Journet girişimi, gazetecilik ve medya alanında profesyonel eğitim için ilan edilmiş bir küresel ağ: Global Journalism education: A conceptual approach, Mark Deuze, Routledge, Journalism Studies, Vol. 7, No 1, 2006, introduction: Future of Journalism Education, Challenges and Prospects, Media dialogues, journal for research of the media and society, 2012, <https://medijskidijalozi.files.wordpress.com/2013/02/md-broj-13-14.pdf>

13 Okul terimi genellikle bir kurumu veya o kurumun bir bölümünü (örneğin, fakülte, bölüm, kolej) gösteren bir terim veya ad olarak kabul edilir.

Belli bir alanda raporlama/yazma ve araştırma konusunda uzmanlaşmış gazetecilerin düşük yüzdesinden, neredeyse üçte biri (% 29,2) siyaset alanında, % 20,8'i ekonomi alanında, sekizde biri (% 12,5) yargı alanında çalışmaktadır. Makedonya'daki gazetecilerin sadece % 8,2'si, gelişmiş demokrasilerde ve medya sistemlerinde araştırmacı gazeteciliğin odak noktası olan “yolsuzluk” ve “organize suç” konularında çalışıyor. vatandaşların sağlık ve yaşam kalitesini ifade ettiği gerçeği ve bu alanda gazetecilerin sadece % 4.2 çalıştığı göz önüne alındığında, durum feci ve son derece mantıksız bir rakam olarak yorumlanabilir.

“Geçtiğimiz on yıllar boyunca, artan rekabet koşullarında, gazetecilikte profesyonelleşme büyümüştür, ancak bu faaliyet söz konusu olduğunda, sıkı profesyonelleşme kuralları hakkında konuşmak hala mümkün değildir”.¹⁴ Modern gazeteci, sağlam bir genel eğitime ve üniversite düzeyinde edinilen farklı alanlardan disiplinlerarası bilgiye ve sosyal alanları (politika, spor, tıp, ekonomi, elektrik mühendisliği, eğitim, eğlence, bilim, moda vb.) kapsayacak uzmanlık bilgisine sahip olmalıdır. Gazetecilikte uzmanlaşma kesinlikle toplumsal farklılaşmayı tam olarak takip edemez.

Ankete katılan gazetecilerin çoğunluğu (% 52.8) işveren/medya ya da diğer paydaşlarından kişisel olarak baskı ya da tehdit olmadığını, % 28.8'inin bu konuya olumlu cevap vermiştir.

Bu konuyla ilgili, araştırmacı gazetecilikle uğraşan gazeteciler üzerindeki baskı ve tehdit hakkındaki görüşdür tam aksinedir. Yani, görüşülen gazetecilerin % 64,4'ü baskı ve tehditle karşı karşıya kaldıklarını düşünürken, neredeyse dörtte biri (% 24,5) kendilerini yalnızca kısmen baskı ve tehditlerle karşı karşıya olduğunu bildirmiştir.

14 Glotz/Langenbucher 1993, s 142 alınıtı Štefan Rus Mol, Ana Jugoslava Zagorac Keršer, *Novinarstvo*, Clio, 2005, s. 44

Son birkaç yıl içinde gazetecilerin saldırı ve mahkeme davasıyla karşı karşıya kaldığı, halka arz edilen dava sayısındaki artış göz önüne alındığında, ankete katılan gazetecilerin en büyük yüzdesinin (% 42,9) Makedonya Cumhuriyeti'nde veya bölgede "işinin kurbanı" olan bir gazetecinin adı hatırlayabilecekleri sorusuna cevap vermemeleri şaşırtıcıdır. Bunların sadece üçte biri (% 32,5) verebileceklerini söylerken, neredeyse dörtte biri (% 25,5), çalışmalarını nedeniyle kurumların saldırı ve zulmünün hedefi olduğu meslektaşlarının adını hatırlayamıyor.

Ancak, Makedonya Cumhuriyeti veya bölgedeki "işlerinin kurbanı" olan bir gazetecinin adını hatırlayan gazetecilerden çoğunluk (% 87,2) Tomislav Kezarovski'yi hatırladıklarını söyledi. Böyle bir sonuç şaşırtıcı değildir, çünkü gazeteci Kezarovski'nin davası halkın dikkatini çekti, birçok sivil toplum örgütünün siyasi çalkantısını ve protestolarını tetikledi ve medyada ve gazetecilere politik baskı örneği olarak AK raporlarında yer aldı.

Makedonya Cumhuriyeti'nde hem genel düzeyde hem de gazetecilik mesleği düzeyinde bir sendikal örgütlenme krizi olduğu sonucuna varabiliriz. Bu gibi durumlarda, gazetecinin çalışması için mücadele kişisel bir seçim meselesidir. Sendikal aktivizm, hakların kullanılmasının, gazeteciler üzerindeki baskının azaltılmasının ve medya özgürlüğünün ön şartının bir garantisidir. Devlet bunun için hesap verebilmeli ve kamu sektörü dışındaki sendikal örgütlenmenin fiilen imkansız hale getirilmiş olduğunu de facto ağırlaştırdığını göstermelidir.

Bu araştırmanın sonuçları, ankete katılan gazetecilerin % 42,9'unun Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin sendika örgütlerinden korunmadığını, % 39,3'ünün yalnızca kısmen korunmadığını hissettiğini göstermektedir. Sendika ve meslek birliği bir mesleğin bütünlüğü ve toplumdaki güvenilirliği için son derece önemli bir faktördür. "Esanflar" entegrasyonunun seviyesi, yüksek iş etiği, daha fazla güvenilirlik ve bir mesleğin daha yüksek sosyal statüsü garantisidir (karşılaştırarak: Tabib odası, Baro vb.). Bu araştırma, herhangi bir meslek birliğine üye olmayan gazetecilerin çok yüksek bir oranının olduğunu göstermiştir. Daha doğrusu, ülkedeki profesyonel gazeteci derneklerine üye olduklarını belirten gazetecilerden (%50,3) ve üye olmadıklarını belirtenler (% 49,7) dağılımı neredeyse eşittir.

Gazeteci dernek üyesi olmayan gazetecilerin yüksek yüzdesi, gazetecilerin bu derneklerin işlerini hiç yapmadıklarını ve mesleğin önemli sorunları, soruları, bilgileri ve fırsatları konusunda duyarlılık göstermedikleri neden olabilir. Gazetecilerden % 44.2 'si Makedonya Cumhuriyeti' deki profesyonel gazetecilik dernekleri tarafından yeterince hassaslaştırılmamışken, % 22.7 'si bu dernekler tarafından yeterince duyarlılık gösterdiğini belirtti.

Siyasi krizin de bu alanda yankıları oldu. Esnaf çekirdeği çöktü, profesyonel görevler politik olarak ve profesyonel ilişkilere tamamen ayrı

olan paralel derneklerin kurulduğu diğer sosyal alanlarda oluşturuldu. Gazetecilerin meslek derneklerine güvensizliği sorunu hala devam etmektedir. Gazetecilerin % 28,8'inin görüşü, Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin meslek birliklerinin siyasallaştırılmış olduğu, ancak kesin bir gösterge olarak alınabilecek şey, gazetecilerin çok yüksek bir yüzdesinin (% 58,3) bu konuda hiçbir tutumun bulunmadığıdır, gazetecilerin sadece sekizde biri (% 12,9) meslek örgütlerinin siyasallaştırılmadığını, profesyonel olduğunu düşünüyor.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu¹⁵, Uluslararası Basın Enstitüsü ve Uluslararası Yayıncılar Birliği gibi profesyonel kuruluşlar sayısız eylemde bulunup medya düzenleme ve şeffaflık gibi belirli konularda bilgi düzenleme veya yolsuzluk özgürlüğü açısından raporlar hazırlar. Bu konuda, basın özgürlüğü ve basın özgürlüğü konusunda uzmanlaşmış sivil toplum örgütleri, rneğin "Madde 19" sınırsız gazetecilere yönelik organizasyonu ve Amnesty International, International Council on Human Rights Policy gibi genel insan hakları olan sivil toplum örgütleri tarafından destekleniyorlar.

Uluslararası gazetecilik örgütleri (burslar, eğitimler...) tarafından sunulan mesleğin korunması ve tanıtılması için birçok fırsat olmasına rağmen, çoğu yerli gazeteci uluslararası birliğin yesi değildir. Uluslararası bir gazeteci derneğe ye olup olmadıkları sorulduğunda, gazetecilerin çoğunluğu (% 87.7) olumsuz cevap verirken, gazetecilerin sekizde biri (% 12.3) uluslararası bir gazeteci derneği yesi olduklarını söylemiştir.

GAZETECİLER HAKKINDA VATANDAŞLAR

Daha önce belirttiğimiz gibi, gazetecilik ve gazeteciler medya sisteminin en önemli bileşenlerinden biridir (açıklama: medya aynı zamanda filmler, reklamlar, müzik, eğlencedir). Siyasi iletişimin oluşumu alanında gazeteci, sosyal gruplar arasında iletişimi sağlayan bir aracıdır. Uzman algısına dayanarak, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı döneminde, bazı sosyo-politik durumların bir sonucu olarak: YSFC'nin çökmesi, kendi devletinin kurulması, bir sosyo-politik sistemden diğerine geçiş, ayrıca medyadaki gelişmeler ve herşeyden önce ulusal medyanın yaratılması ve aynı zamanda ulusalteleşme sürecinin ardından, vatandaşların algıları üzerinde belirgin bir sosyo-politik işlevi olan, politika ve diğer sosyal süreçlerde (küreselleşme, ekonomi, kültür, ekoloji).gcl etkiye sahip bir gazeteci karakterini dayattı. Gazetecilik ekirdeğinin uzmanlığı ve entelektüel kapasitesi daha sonra gazetecinin bu işlevine katkıda bulundu.

Makedonya Cumhuriyeti'nde, vatandaşların % 79,8'i (bu ankete katılanlar) gazetecilik çalışmasının vatandaşın politik katılımı ve demokrasinin işleyişi için gerekli olduğuna inanıyor ve sadece % 12,9'u öyle olmadığını

15 ZNM Uluslararası Gazeteciler Federasyonu üyesidir.

düşünüyor. Gazetecilerin kontrol açısından çok kritik bir rolü olduğu, gazetecinin araştırmasının sistemin usulsüzlüklerini (skandallar, yolsuzluk, kayırmacılık) açığa çıkarmasına katkıda bulunduğunu, katılımcıların % 80,3'ünün dikkate aldığını, sadece %12,8'inin gazetecilerin belirli usulsüzlükleri tespit etmediğini düşündüğünü belirtti.

Ancak, ankete katılanların yüksek oranı %60,4'ü gazetecilerin yazdıkları bilgi ve analizle oy verebileceklerini veya kimlerin oy kullanacağına ilişkin kararlarını etkileyemeyeceğini düşünüyor. Katılımcıların %36,2'si ise gazetecilerin seçimler konusundaki kararlarını etkileyebileceğini belirtti.

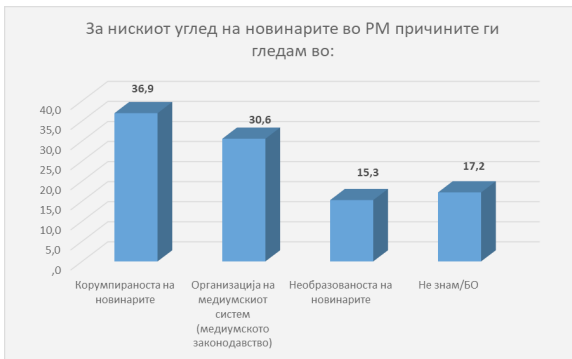
Bu bağlamda, vatandaşların %39,5'inin medyadan aldıkları bilgileri (diğer medya aracılığıyla, kişilerarası iletişim yoluyla, daha sonra bilgi yoluyla) kontrol etmeye meyilli olduğunu, vatandaşların % 28,5'inin bilgileri bazen denetlediklerini ve vatandaşların % 30,8'i bilgileri kontrol etmediklerini belirtmek ilginç olabilir.

Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlığı veya daha kesin olarak, bu ankete katılanlar, gazetecilere ve çalışmalarına kısmen ya da düşük bir güven duyduklarını ifade etmişlerdir, çünkü gazetecilerin yozlaşmış olduklarını düşünüyorlar. Ankete katılanların büyük oranı % 52,4'ü, medyanın gazetecilere yönelik araçlarını kullanmaları için yolsuzluk ya da rüşvet, etki, tehdit gibi olayların var olduğuna inanıyor. Vatandaşların % 28'i yalnızca bazı gazetecilerin yozlaştığına inanıyor.

İlginç bir şekilde, gazetecilerin kendileri medyada ve gazeteciler arasında yolsuzluk olduğunu iddia ediyorlar. Gazetecilerin çoğunluğu (% 89,6) Makedonya Cumhuriyeti'nde yozlaşmış gazetecilere sahip olduklarına inanıyor.

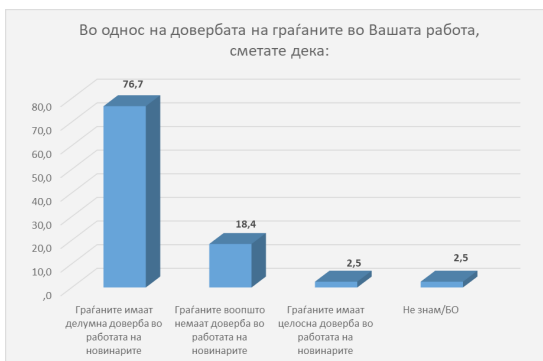

Görüşülen gazetecilerin %36,9'una göre, gazeteciler arasındaki yolsuzluk, ülkedeki gazetecilik mesleğinin itibarının düşük olmasının temel nedenidir. Yani, ankete katılan gazetecilerin %71,2'si gazetecilerin toplumda itibarının düşük olduğunu ve yalnızca %3,7'sinin sosyal itibarının yüksek olduğunu düşündüğünü düşünüyor.

Gazeteciliğin sosyal itibarının düşük olmasının ikinci önemli nedeni olarak, katılımcıların %30,6'sı ülkedeki medya sisteminin (medya mevzuatı) örgütlenmesi olduğunu belirtmektedir.

Ancak, gazeteciler arasında yolsuzluk seviyesinin yanı sıra gazetecilik mesleğinin itibarının düşük olmasına rağmen, görüşülen gazetecilerin %76,7'si vatandaşların işlerine kısmen güven duyduğuna inanırken, gazetecilerin % 18,4'ü vatandaşların çalışmalarına hiç güveni olmadığını düşünüyor.

Yolsuzluk, medya sisteminin organizasyonu (medya mevzuatı), bazı gazetecilerin eğitim eksikliği, bu mesleğin sosyal alandaki statüsünü ve değerini yansıtan şartlardır. Gazetecinin sosyal statüsü düşüktür. Gazetecilik mesleğinin olumsuz imajı baskındır. Mesleğe gerçekçi olmayan ve anlamsız olarak bakılıyor. Gazetecilik teorilerinde olduğu kadar ampirik araştırmalarda

da, bu basmakalıpların oluşmasında birçok insanın mesleğinin yanı sıra gazetecilikle de ilgilendiği gerçeğine katkıda bulunduğunu doğrulanmaktadır. Gazeteciliğin prestijini ilk yazarlardan biri Max Weber¹⁶ olmuştur.

GAZETECİLER KARALAMA, HAKARET, NEFRET SÖYLEMİ YAYIYORLAR MI?

Nefret söylemi ve unsurlarını içeren ifadeler medyaya yayılırsa gazetecilerin sorumluluğunu daha da artıran büyük olumsuz bir etkiye sahiptir.

Nefret söylemi, belirli bir grup için nefret ifade etmeyi içerir. Bireyin ait olduğu ırk, etnik, dini veya başka bir grup aracılığıyla kişiye hakaret etme ve rahatsız etmek için kullanılır. Bu tür konuşma, kınama, bir bireyi veya grubun inasnlıktan çıkarılması, öfkeyi, nefreti, şiddeti veya onların hor görmülmesini ifade eder. İlgili grubun üyelerine aşağılık mesajı verip kınıyor, küçük düşürüyor ve nefret doludur. Tüm ırkçı, yabancı düşmanlığı, homofobik ve diğer bir kimlik saldırısı ifadesi çekimi, nefret söylemi nosyonunu ile özetlenebilir.

Nefret söyleminin dolaylı olarak tanımlanması Tavsiye No. R (97) 20 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1997 tarihli "nefret söylemi" içermektedir. Medyadaki nefret dili şu şekilde yansıtılır: *ilk olarak, medya özelliklerinin dengesiz kullanımı*: a) belirli bilgilere verilen yer, alan ve derece, b) bilgiyi paketleme şekli; *ikinci, hoşgörüsüz dilin kullanım*: a) açıkça ve kolayca farkedilen sözlü b) metnin ciddi bir analizi olmadan stratejik söylemler (gazeteci ve gazetecilik dışı metinler). Gazetecilik metinlerinde nefret söylemi açısından analiz edilmesi gereken unsurlar / bölümler şunlardır: sosyal gerçeğin aktörlerinin isimlendirme biçimleri, alıntılanma biçimleri (doğrudan ve dolaylı alıntılar): durum, rütbe ve niyet.

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin / medyanın nefret söyleminin yayıp yaymadığı sorusuna, vatandaşların yarısından fazlası %57,9,% 34'ü gazetecilerin/ medyanın nefret söyleminin yaymadığını söylemiştir(Grafik 16). Nefret söylemi sunan ifadelerle bakıldığında, ankete katılanların % 59,3'ü "kötü Arnavut" ve %56'sı "kirli çingene" olduğunu belirtti. Bununla birlikte, vatandaşların %48.3'ü "siyasetçinin yozlaşmış olduğu" ifadesini nefret söylemi olarak sınıflandırıyor, ancak doktriner ve yasal tanımına göre bu kesinlikle bir nefret söylemi değil, medyanın ve halkın meşru bir şüpheyi ifade ettiği bir yöntem olduğu ve seçilen yetkililerin çalışmalarını "büyüteç" altına kolyduğunu belirtmektedir.

Vatandaşların medya ve gazeteciler hakkındaki baskın görüşünün olumlu olmadığını, şu göstergelerden belirleniyor: "Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin/ medyanın bazı politikacıların veya iş seçkinlerinin temsilcilerine iftira atıp atmadığı sorulduğunda, vatandaşların yarısı %50.4'ünün sadece

bazı gazetecilerin bunu yaptığını % 29,7'si tüm gazetecilerin yazıları hakaret içerdiğini düşünüyor. Vatandaşların sadece yüzde 13,7'si gazetecilerin hakaret etmediğini düşünmektedir.

Hakaret söz konusu olduğunda benzer yüzdelere sahibiz. Yani, kümülatif olarak, yanıt verenlerin % 70,6'sı, medyanın siyasi, ulusal, etnik ve diğer gerekçelere dayalı hakaret kullandığını düşünmektedir. Ankete katılanların % 45,1'i yalnızca bazı gazeteciler, % 25,5'i bütün gazetecilerin hakaret ettiklerini düşünüyor. Ankete katılanların sadece % 24,8'i gazetecilerin veya medyanın hakaret etmediğini düşünüyor

Anket sonuçlarının analizi, vatandaşların % 82'sinin yerel medyanın kişinin onurunu tehdit ettiğini veya zarar gördüğü düşüncesinde olduklarını göstermektedir. Bunların% 37,2'si medyada *sıkça* düşünmekte ve% 44,8'i yalnızca *bazen* kişinin saygınlığını tehdit etmektedir.

Vatandaşların algısı gazetecilerin % 87,1'inin hakaret, hakaret veya nefret söylemine karşı hiçbir prosedür olmadığını bildirirken, gazetecilerin % 11,7'si bu işleme başladığı gerçeğiyle uyuşmuyor. Karalama, hakaret veya nefret söylemi konusunda herhangi bir prosedür başlatılmayan gazetecilerin yüksek yüzdesi bu olayların Makedon gazeteciliğinin tipik olmadığı veya düşük derecede bir yasal kültür olduğu yada adli kurumlardaki güvensizliğin anlamına gelir. Bunlar daha ileri araştırmalar için değerli olan iki hipotezdir.

Bu fenomenler bağlamında, gazetecilik hatalarının birçoğu, konuların cehaleti ve aynı şekilde yasal düzenlemelerden dolayı yapılabilir. Bu nedenle, gazetecilerden bu alandaki gazetecilik çalışmasını tanımlayan yasal düzenlemeye aşına olup olmadıkları sorulmuştur. Anket sonucunda elde edilen sonuçlar, ülkedeki gazetecilerin çalışmalarına ilişkin yasal düzenlemeleri bildiklerini düşündüğünü göstermektedir. Kümülatif olarak, görüşülen gazetecilerin % 90'ından fazlası gazetecilik çalışmasını tanımlayan mevzuatı tamamen veya kısmen bildiklerini bildirdi. Bununla birlikte, ankete katılanların % 55,8'inde görüş, iç hukukun araştırmacı gazetecilik ihtiyaçlarını karşılamadığı görüşündedir.

Sanıklar medya tarafından yargılanmadan adil yargılanma hakkına sahiptirler! (Crociani and others v. Italy, 1980 22 D.R., 147) Tutuklama kayıtlarını göstermek, şüphelinin kimliğini yayınlamak, mahkeme davalarını rapor etmek (bir mahkeme salonundan doğrudan kayıtlar) gerçekten sansasyoneldir ve görünürlüğü artırır. Bu aynı zamanda ülkenin suç, organize suç, yolsuzluk ve benzeri kanun dışı işlemlerle mücadelede etkinliğini gösteren oldukça değerli bir propaganda tekniğidir. Fakat bu raporlama şekli, cezalandırılabilir bir suçla suçlanan bir kişinin suçu nihai mahkeme kararı ile kesinleşinceye kadar suçsuz sayılacağı masumiyet karinesinin¹⁷ anayasal

17 Masumiyet karinesi duygusu pratik olarak aşağıdaki birkaç standardın sağlanmasında yansıtılmaktadır: işlem sırasındaki hakimler tarafsız ve bağımsız olmalı, önyargı ve önyargıdan yoksun olmalıdır; daha önce yasaya uygun olarak ve adil bir şekilde yargılanmadan mahkum edilmemişse, hiç kimse mahkemeler, devlet organları veya medya tarafından suçlu bulunamaz; hiç kimse masumiyetini

ilkesini ihlal eder. Masumiyet varsayımı anayasal bir kategoridir ve insan hakları ve özgürlükleri¹⁸. ile ilgili tüm temel uluslararası yasal işlemlerin bir parçasıdır.

Ülkemizde anayasa ilkesi olarak masumiyet varsayımı (Makedonya Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. Maddesi), Ceza Muhakemesi Kanunu (Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesi) kapsamında daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Makedonya Gazeteciler Cemiyeti (ZNM) Şeref Kurulu, "Örümcek ağı", "Canavar", vb. davalarıyla ilgili birçok medyanın haberlerine tepki göstermiştir. Şeref Kurulu "Örümcek ağı" hakkında rapor verirken, birçok medyanın, halk arasında tanınmamış şüpheli kişilerin kimliklerini yayımlayarak masumiyet varsayımı kurallarına uymadığını değerlendirmiştir. "Şeref Kurulu, bu tür bilgilerin Gazeteciler Kurallarında belirtilen etik ilkelere aykırı olduğunu vurgulamaktadır. Şüphelilerin raporlama kuralları, karakterlerinin ifşa edilmediğini ve televizyon resimlerini yayınlarken, karakterlerin (bulanıdırma ile) korunması gerektiğini öngörmektedir. "

Vatandaşlar bu konuda ne düşünüyor? Bu sorun hakkında (Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazeteciler / medya masumiyet karinesine saygı duymakta başarısız oluyorlar mı) %22,4'ü bilmediğini, %36,7'si gazetecilerin/ medyanın masumiyet karinesine saygı duymadığını, % 38,4'ü gazetecilerin masumiyet karinesine saygı duyduğunu bildirdi.

Batı Avrupa ülkelerinde medyada suç ve suç gösterme konusunda araştırma yaklaşık 80 yıl önce başlıyor, Makedonya Cumhuriyeti'nde ise bu tür bir araştırma neredeyse yapılmıyor¹⁹. Çalışmalar, halkın suç ve adalet bulgularının çoğunun medyadan kaynaklandığını gösteriyor. Bu nedenle, medyanın suç ve adalet tutumu üzerindeki etkilerini araştırmak zorunludur. (Davranış Kurallarının 8. Maddesi).

Çoğu durumda medya, prosedürün çok erken aşamasında şüphelilerin isimlerini bildiriyorlar, genellikle bir suç duyurusunda bulunulduktan sonra

ispatlayacak bir konuma yerleştirilmemelidir; Şüphe durumunda, gerçekler ve karar, davalının çıkarları doğrultusunda olmalıdır.

18 İnsan Hakları Evrensel Beyanı (Madde 11, paragraf 1); Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (Madde 14, Madde 2), Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 8, paragraf 2); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 6, paragraf 2).

Masumiyet varsayımı bir iddianame olduğu sürece hareket eder, bu da adli işlemlerin yasal olarak tamamlandığı anlamına gelir (Engel et al. v. The Netherlands; Phillips v. The United Kingdom; Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain). Masumiyet karinesi Yeşil Kitabı'nı benimseyen Avrupa Birliği de masumiyet karinesi varsayımına özel önem vermektedir." (*Green Paper on the Presumption of Innocence* COM (2006)174).

19 Bu konuda ilgilennler için tavsiyelerimiz Стефановска, Весна (2015), „Медиумското прикажување на криминалитетот во дневните весници во Република Македонија“ и трудот на Кениг, Николина (2013) „Известување за семејното насилство во печатените медиуми: состојба и препораки“ во: Груевска-Дракулевски, Мисоски, Илиќ-Димоски, Медиумите и криминалитетот и делинквенцијата, Зборник на трудови од Меѓународната конференција „Медиумите и човековите права“, Правен факултет, Јустинијан Први, Скопје, 2015.

hemen rapor ediyorlar; bu, henüz hiçbir suçlamada bulunulmadığını ve henüz mahkeme prosedürü olmadığı anlamına geliyor.

Bu şekilde, (beraat durumunda bile), medyanın o kişi hakkında yayınladığı haberle daha sonra kendisine olumsuz bir şekilde yansıtmayı devam ettiği bilgisi vardır. Eski suçların fotoğraflarının eşliğinde, özellikle failleri gösterildiğinden, davaları yeniden güncelendirip okuyucunun takibi için dikkatini çekiyor. Mesaj, kişilere karşı hala cezai kovuşturmaların yapıldığı yönünde olup medyanın damgalanmalarını ve kınamalarını sürdürdüğü ve bu algıyı okuyucuya aktarmalarıdır (Stefanovska, 2015).

İki geleneksel hakkın ilişkisi ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi: masumiyet varsayımı ve genel olarak adil yargılanma ve ifade özgürlüğü hakkı, yargılama öncesi tanıtımın ceza yargılamasının adilliklerini olumsuz yönde etkileyebileceği görüşünü desteklemektedir. Bu anlamda, İtalya'ya karşı Crociani davasında, Komisyon, basın özgürlüğünün, devletin sanıklara basın tarafından yargılanmadan adil bir yargılanma yükümlülüğü getirmesi ile sınırlandırılabilirliği kanısındadır (Crociani ve diğerleri / İtalya , 1980 22 DR, 147), aynı görüş, Komisyon tarafından, Hodgson davasında (Woolf Productions ve NUJ / İngiltere, 1988, 10 EHRR, 503), adil bir yargılanma ve jüriyi etkilerden koruma ihtiyacının dikkate alınabileceğini söyleyerek ele alınmıştır. Basın özgürlüğünün kısıtlanmasını AİHK'nun 10. Maddesindeki kısıtlamalarını haklı gösterebilecek önemli bir sosyal ihtiyaç, bu kısıtlamalar orantılı olmalıdır.

KAYNAKÇA

Annual Progress Report on the Republic of Macedonia by the European Commission for 2015. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

Annual Progress Report on the Republic of Macedonia by the European Commission for 2014, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

Annual Progress Report on the Republic of Macedonia by the European Commission for 2013 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/brochures/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_2013.pdf

Analiza na pazarot na audio i audiovizuelni mediumski uslugi za 2015 godina, AVMU, 2016. http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_pazarot_na_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_za_2015_godina.pdf

Center for Change Management, <http://www.cup.org.mk/>

Deuze, Mark. *Global Journalism Education: A conceptual approach*, Routledge, Journalism Studies, Vol. 7, No 1, 2006.

Dona Kolar Panova “Mediumite i kulturniot identitet”, *Kulturen zivot*, (spisanie za kultura, umetnost I opstestveni prasanja), Üsküp, 2000.

Glantz & Langenbucher 1993, cited according to Štefan Rus Mol, Ana Jugoslava Zagorac Keršer, *Novinarstvo*, Clio, 2005.

Gruevska-Drakulevski, Misoški, Ilic-Dimoski, *Media and Criminology and Delinquency*, Proceedings of the International Conference “Media and Human Rights”, Faculty of Law, Justinianus Primus, Üsküp, 2015.

Institute for Human Rights, https://www.ihr.org.mk/uploads/Profesionalnost%20vo%20mediumite_MK_WEB%20.pdf

König, Nikolina “Reporting on Domestic Violence in the Printed Media: The State and Recommendations”, 2013.

Pippa Norris, *Comparing Political Communication Theories, Cases and Challenges*, Frank Esser, Barbara Pfetsch (eds), Cambridge University Press, translated by Akademski pecat, Üsküp, 2009.

Stefanovska, Vesna, “The Media Display of Crime in the Daily Newspapers in the Republic of Macedonia”, 2015.

Survey of Macedonian Public Opinion, Center for Insights in Survey Research, Nisan 19-25, 2016, http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/iri_macedonia_survey_april_2016_0.pdf

The Media in South-East Europe, Comparative Media Law and Policy Study, Friedrich Ebert Foundation, Berlin – Regional Project Dialogue South-East Europe, Institute of European Media Law e.V. (EMR), Saarbrücken/Brussels, with the assistance of national experts from the countries concerned: s. 83/<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/08097.pdf>

UDK

37.026:81-028.31(497.7)

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 06.03.2018

Revize : 25.03.2018

Onaylandı : 14.04.2018

ANADİLİNDEKİ ÖĞRETİM KONULARINA İLİŞKİN ÖĞRETİCİ ÖNERİLER

Doç. Dr Osman Emin

Makedonya Cumhuriyeti Uluslararası Vizyon Üniversitesi

osman_emin@hotmail.com

ÖZET

Toplumsal-ekonomideki kocaman değişikliklere ve hızlı teknik-teknolojik gelişime cevaben eğitimdeki çağdaş dünya trendleri, uygun yapısal, pragmatik ve metodik gelişim değişikliklerine sebebiyet vermiştir. Bu tür gelişim değişikliklerini başlatmanın amacı, çalışmanın sürekli olarak pekiştirilmesini sağlayacak süreci sağlamaktır. Bu da, yenilikçi öğretim sistemlerinin kurulmasına ve aynı zamanda eğitimdeki yüksek kalitenin sağlanmasına sebebiyet verecektir. İş bu çalışmanın amacı da, Makedonya Cumhuriyetinde anadilindeki konuların hazırlanması ve planlanması konusunda öğretici öneriler vermektir. Bir ülkenin stratejik gelişmesi ve ilerlemesi, hiç şüphesiz eğitim sisteminin tamamının gelişmesi ve ilerlemesine bağlıdır.

Anahtar kelimeler: Öğretici öneriler, anadili, ders plan ve programları, öğretim konuları.

UDK

37.026:81-028.31(497.7)

Article type:

1.01 Original scientific article

Received : 06.03.2018

Revise : 25.03.2018

Accepted : 14.04.2018

PROGRAMMING THE TEACHING PROGRAMS FOR MOTHER LANGUAGE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Assoc.Prof.Dr.Osman Emin

International Vision University, Macedonia

osman_emin@hotmail.com

ABSTRACT

The contemporary world trends in education as a response to major socio-economic changes and the fast technical and technological development have imposed the need for appropriate structural, programmatic and methodical developmental changes. The aim in introducing such developmental changes is to establish a process of continuous improvement in the work and securing higher quality in education at the same time. The theme of the dissertation is to give Didactic instructions for planning and programming the content for Turkish, Macedonian and Albanian language and literature as a subject in primary and high-schools in the Republic of Macedonia. The strategically development and the progress of one country highly depends on evolution and promotion on the whole system in the educational process. According to that, this research encloses all the elements in the educational process. In this research, the didactic instruction for planning and programming, the contents for the subjects of Macedonian, Albanian and Turkish language will be seen, where is known that the contents of the curriculum and the syllabus is one of the oldest strategies. By comparing the educational syllabuses and the curriculums, we will be given an opportunity to see all advantages and deficiencies that exists in the teaching syllabuses and curriculums of Turkish, Macedonian and Albanian language and literature in The Republic of Macedonia, and according to this research a future model for planning new curriculums and syllabuses is prepared for the primary schools and high-schools. Also, in this research we are going to use all the contemporary techniques and methods in order to achieve more adequate results that are going to be of a great importance for the teachers and students.

Key words: didactic instructions, mother tongue, teaching syllabus and curriculum, teaching contents

GİRİŞ

Bir ülkenin stratejik gelişmesi ve ilerlemesi, hiç şüphesiz eğitim sisteminin tamamının gelişmesi ve ilerlemesine bağlıdır. Ayrıca, her ülkenin temel öncelikleri arasında genç nesillerin eğitimi ve ülkedeki eğitim sisteminin yüksek kalitesidir. Eğitimin olağan pekiştirilmesi projeksiyonunun yapılabilmesi için, ülkemizde ilk önce geniş kapsamlı analiz sayesinde mevcut eğitim sisteminin pozitif ve negatif özelliklerinin tanınması gerekir. Bunun ardından ülkedeki mevcut sistemin pozitif geleneklerinin ihtiyaçlarının ve gelişmiş ülkelerin eğitim sistemleri ile uyumun sağlandığı ülke genelinde onaylanan sistemin global projeksiyonu yapılacaktır.

Eğitim ve anadili

2000 yılından sonra Makedonya Cumhuriyetindeki tüm toplumsal gelişmeler, aşağıdaki hedeflerin gerçekleşmesi amacıyla eğitim sisteminin global gelişim yönleri takip etmektedir:

Eğitimde demokratikleşme süreçlerinin genişletilmesi;

Genç ve yetişkinler için formal ve enformel eğitim şartlarının pekiştirilmesi;

Eğitimdeki nitelik ve etkinliğin pekiştirilmesi;

Yaşam boyu eğitim stratejilerinin uygulanması;

Avrupa Birliği ülkeleri ve komşu ülkeler ile işbirliği;

Nuray Senemoğlu'nun dediği gibi: "Eğitim, geniş anlamda insan kişiliğini besleyen bir süreç olarak kabul edilmiştir", bunun yanı sıra bir de "insan hayatında büyük yatırım" anlamına gelmektedir.

Esasında yine de eğitim, "istenen davranışı elde etme veya davranışı değiştirme süreci demektir"¹. Eğitim; toplumsal, iktisadi ve siyasi hareketin ön koşuludur. Yeni bilgiler edinme ve üretme, bilgi yenileme, edinilen bilgiyi başka alanlarda uygulama, her günlük hayatta kullanma, fikrin gelişimi, sadece eğitim sayesinde gerçekleşmektedir. Vaynştayn ve Mayer'e göre: İyi eğitim, öğrencilere ne şekilde ders çalışmalarını, ne şekilde öğrenmelerini, ne şekilde düşünmelerini ve ne şekilde kendilerini yönetmelerini öğretmek anlamına gelmektedir.¹

Eğitim çok sayıda şeyin basit bir şekilde öğrenilmesi demek değildir.

1 Nuray Senemoğlu; *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, crp. 17.

Aslında eğitim, her gerçeğin gerçekleşmesiyle onun sebebi de anlaşılacak demektir. Var olan bütün tanımlardan hareketle, bir kişinin veya bireyin davranışlarında değişikliğin yapılmasına odaklanıldığı anlaşılmaktadır.²

Bir kişinin davranışlarındaki değişiklik, bir deneyimin neticesi olarak ortaya çıkmaktadır. Eğer değişikliğin istenen şekilde olması arzu edilirse, o halde deneyimin önceden istendiği şekilde kurgulanması gerekmektedir.

Aslında önceden kurgulanmış deneyim “öğrenim plan ve programını” (Öğretim programı) yansıtmaktadır. Öğrenim planı, belirli bir dönemde belirli öğrencilere yönelik sürekli eğitim durumlar bütünüdür. Bunun yanı sıra, öğrenim planı, eğitim çalışanları açısından örgütlenme sistemi, öğrenciler açısından da deneyimler sistemi demektir.

Öğrenim planları, her ülkede eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadır. Bir bireyden ne tür kişilik doğacağı ve o bireyin ne tür kişiliğe sahip olacağı sorularına yanıtlar öğrenim programlarında bulunmaktadır. Eğitim gelişimin ve refahın temelidir. Emin ve sürekli gelişim için insan kaynaklarının gelişimine, teknolojik gelişmenin takibine, bireylerle sağlıklı iletişimin kurulması ve iyi örgütlenme için yapılanmaya öncelik tanımak gerekmektedir. Sağlıklı iletişimin kurulması, dinleme, anlama, konuşma ve yazma potansiyelinin gelişmesine bağlıdır. Bireyler, bir önceki cümlede sözü edilen becerileri anadili sayesinde kazanmakta ve bu şekilde genç nesiller hayata hazırlanmaktadırlar.

İlköğretim ve lise öğretimindeki Öğretim programının uygulanmasında özellikle anadili dersindeki yöntemler, teknikler ve yardımcı araç ve gereçlerden elde edilen kazanımların önemi oldukça büyüktür.

İş bu araştırmanın asıl konusu, öğrenim süreci esnasında öğrencilerin ders olarak gördükleri malzemeyi anlama sorunudur. Bu sorunun çözülmesi için, asıl öğrenim dersi olan anadilinden başlamak gerekmektedir.

Öğrenim programları, ulusal veya uluslararası çapta kaliteli öğrenim kurma, ülkenin gelişimini ve refahını veya toplumsal ve kültürel değerlerinin savunma ve gelişimini destekleme gibi hedeflere yönelik olabilmektedir.³

Günümüz gereksinim ve arza ne derecede cevap verdiğine bakmaksızın

2 Weinstein, C. E. & R. E. Mayer; The Teaching of Learning Strategies, Handbook of research on teaching, Derl.: M.C: 1986, ctp. 8

3 Soner Mehmet Özdemir; Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 6(2), 2009, ctp. 126-149

anadili öğretimi dersinin içeriğinin anlaşılır şekilde ve sınırlamalar olup olmadığı, onlardan hangilerinin ve ne derecede pratikte gerçekleşip gerçekleşmediği, ne şekilde gerçekleştiği, gerçekleşme sırasında ne tür engellerle karşılaştığı, önemli ve öğretici soru ve ikilemlerin sadece bir kısmıdır.

Sözü edilen öğrenim dersi, dünyanın çoğu ülkesindeki zorunlu eğitimin hedefi olan; ilerideki genel ve mesleki öğrenim için genel öğrenim esaslarını vermek ve bireyin gelişmesi için ön koşulları sağlamaktır. Bunun yanı sıra, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ilköğretim ve lise eğitiminin zorunlu özelliği vardır.

Karşılaştırmalı Eğitim

Bir ülke bir başka ülkenin eğitim ve öğretim sistemini araştırırken o eğitim sisteminde bazı özelliklerin bulunduğunu tespit ettiklerinde ve o özelliklerin kendi ortamlarında olmasını istediklerinde ancak öğrenim programlarında olmadığına, o durumda o ülke o özellikleri yöneltmekte, geliştirmekte ve tanıtmaktadır.

Bu bakış açısından hareket ederek, iş bu çalışmada, diğer ülkelerin öğrenim plan ve programlarını düzenleme modellerinin karşılaştırmalı analizini yaparken, öğrenim programlarının planlama ve konseptüalizasyon öğelerinden olan içerik bölümünü tanıtmak ve açıklamak istiyorum.

Her şeyden önce, ülkemizin öğrenim programlarının diğer ülkelerdeki programlarla karşılaştırılmasının yapılması gerekmektedir. Ancak, değişiklikler ve karşılaştırmalar yapıldığında, Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinden örnekler alınmaktadır. Muhatap olduğumuz ilk soru şudur: Ülkemiz bunun için ne derecede hazırlıklıdır? Sanırım bu şekilde bu çalışmada yapılan araştırmalar ve sunulan veriler öğrenim planına ilişkin eğitim verenlerin dikkatini çekecek ve öğrenim planını hazırlama sırasında onlar için faydalı olacaktır.

Bu bağlamda, Anadilinde veya Makedonca, Arnavutça ve Türkçe olarak buna benzer karşılaştırmalı eğitimin öğrenim planlarına rastlıyoruz. Özcan Demirel'e göre: "karşılaştırmalı eğitim, eğitimin karşılaştırma etkinliklerine ve bir ülkenin eğitim sorunlarını çözme çabalarına, bir de değişik ülkelerde benzer soruları çözme usullerine daha fazla odaklanmaktadır".

Karşılaştırmalı eğitim, öğretim ve öğrenimde sorunları çözme usulleri teklif etmek amacıyla değişik ülkelerdeki öğrenim sistemlerini inceleyen

alandır. Bunun dışında, karşılaştırmalı eğitim, öğretimde sorunların ortaya çıkmasına sebep olan hususları belirlemekte ve açıklamaktadır, daha doğrusu öğretimin yapıldığı toplumlarda o sebepleri yorumlamaktadır.

Fatma Variş'e göre, "karşılaştırmalı eğitim, toplumdaki mevcut olan öğretim sorunlarını araştırma ve sorunlara sebebiyet veren sebepleri belirleme ve diğer ülkelerdeki benzer sebeplere yönelten alan ve bilimdir"⁴.

Demirel ise şunları ifade etmektedir: "... karşılaştırmalı eğitimin amaçları şunlardır: sistemlere ilişkin geçerli bilgiler toplamak, eğitimdeki etkinlikler ve sorunlar ve eğitim politikasını belirleyecek fikirler ortaya atmak ve değişik ülkelerdeki eğitim ve öğretime etki eden unsurların değerlendirilmesi ve algılanmasına ilişkin analiz yapmak."⁵

Bunun yanı sıra, karşılaştırmalı eğitim, bir ülkenin kendi eğitim sistemini geliştirebilmesi için teorik ve pratik katkı sağlamaktadır.⁶

Araştırma ve karşılaştırmalı analiz sayesinde, yeni usul teklif etmek daha doğrusu yeni öğretim plan ve programları düzenlemek amacıyla, Makedonya Cumhuriyetindeki anadili öğretiminin öğretim programlarını inceledik. Македонија, со цел да предложи нов начин, односно иден модел за развивање на нови наставни планови и програми.

Eğitimdeki öğretim programları modelinin veya diğer ülkelerdeki öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi

Bu bölüm, öğretim programları modellerini kapsamakta ve ABD ve Avrupa'da en yaygın uygulanan öğretim programlarının örneklerini vermektedir. ABD'de en yaygın kullanılan öğretim planları modelleri.

Öğretim programının gelişmesi için İndüktif yaklaşımla başlayarak, ilk önce Taba modeli verilecektir. Örnek no. 1

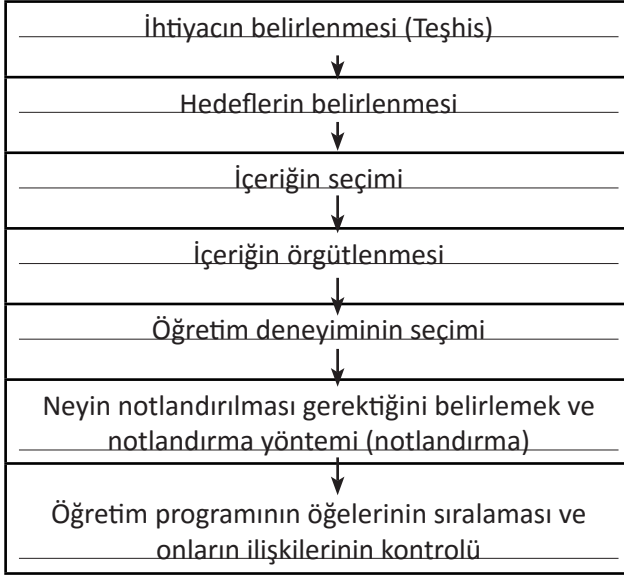
Örnek No. 1. Öğretim programının gelişmesi için Taba Öğretim programı⁷

4 Özcan Demirel; Kurumdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem Yayınları, Ankara, 2000, sfp. 2.

5 Fatma Variş; Eğitimde Program Geliştirme, Teori ve Teknikler, Alkim Yayıncılık, Ankara, 1994, sfp.13.

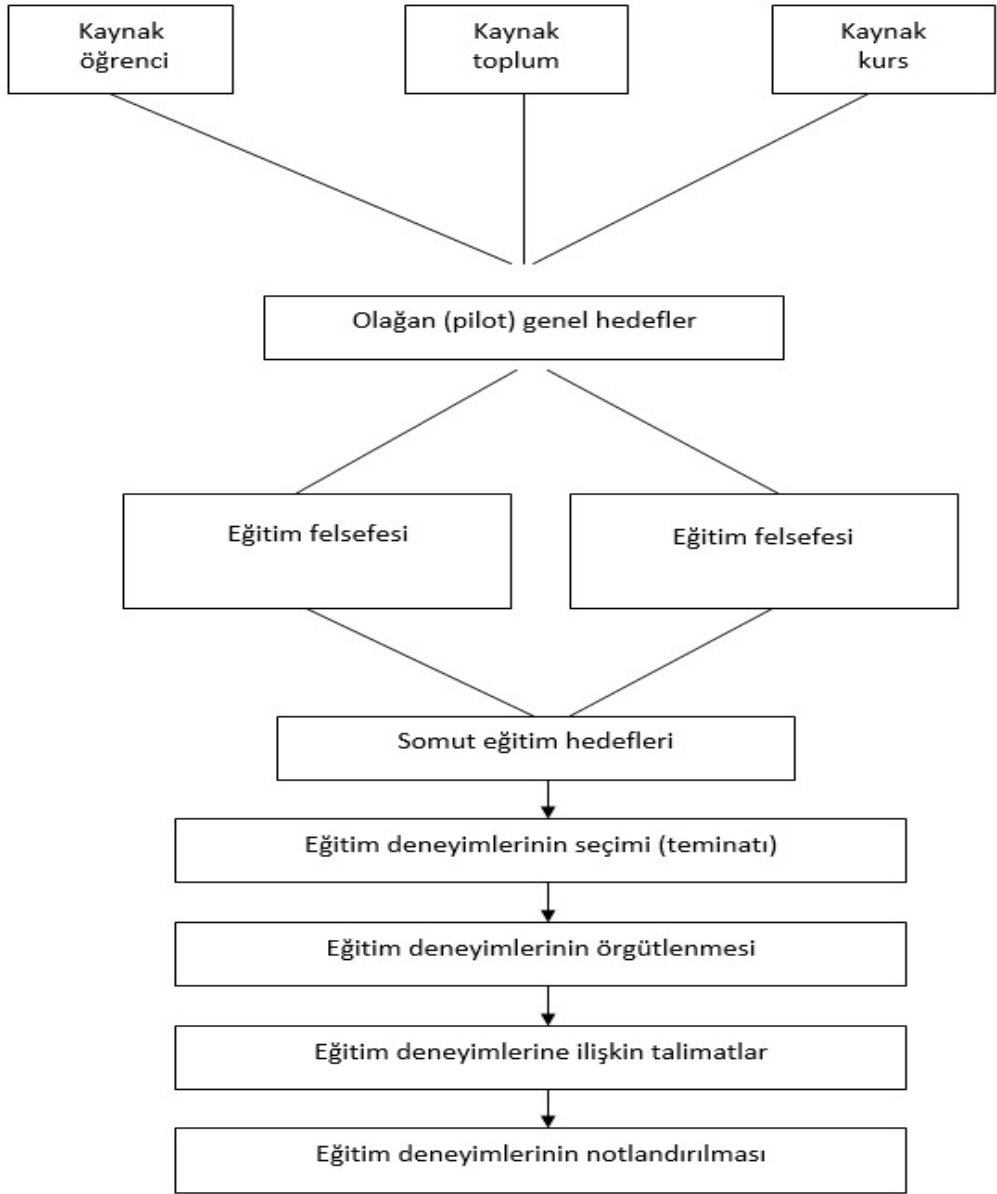
6 Özcan Demirel; İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, sfp. 8.

7 Oliva,P.F; *Developing the Curriculum*, Scott, Foresman and Company, Boston, 1988, sfp. 165.

Örnek o. 2’de Tayler (Tyler) modeline göre öğretim programının gelişim safhaları verilmiştir.

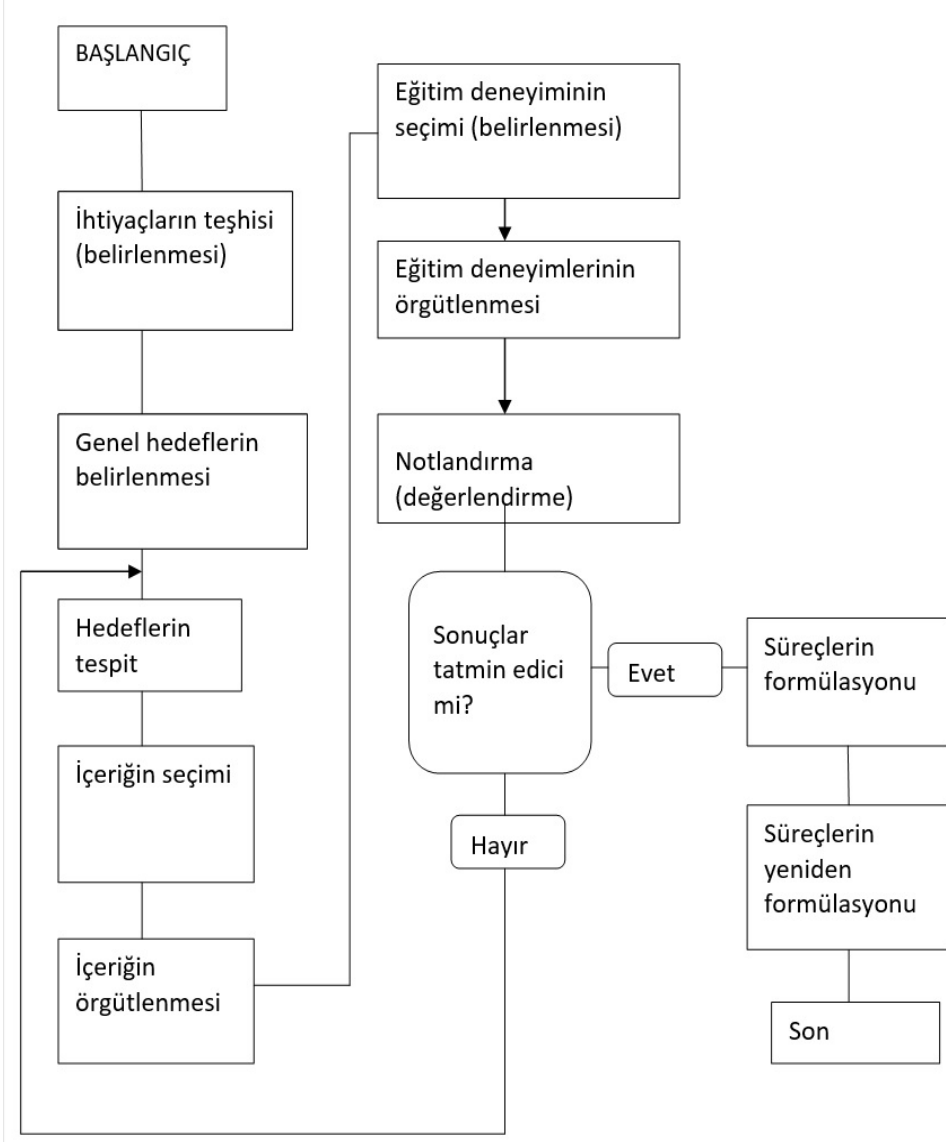
Örnek No. 2. Tayler modeline göre Öğretim programının gelişimi⁸

8 Oliva, P.F; Ибид, стр. 171.

Taba ve Tayler modellerinin ortak yanlarının belirlenmesiyle (görüşler), 3-cü örnekte verilmiş rasyonel planlama olarak tanınan bir diğer modele değişik erişim geliştirilmiştir.

Örnek No. 3. Öğretim planının gelişimi için Taba - Tayler Modeli ⁹

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki öğretim sistemi XX-ci yüzyılın 50'li yıllarından bugüne dek öğretim programının gelişimi alanında, geniş çapta ⁹ White, R.V; The ELT Curriculum: Design, Innovation and Management, Basil Blackwell Inc., New York, 1988, ctp. 26.

kabul gören Tabata-Tayler görüşü dışında, değişik modellerden öğretim planları kurulmaktadır. Vulf ve Şave tarafından geliştirilen ve sistem yaklaşımında esas olarak alınan öğretim programı modeli Örnek No. 4'te verilmiştir.

Örnek No. 4. Öğretim planı modellerinin sistem karşılaştırması ¹⁰

Safha	Süreç
Sorunun tanımlanması	Amaçların belirlenmesi Kurul üyelerinin seçimi
Gelişim	Öğrenme amaçlarının değişimi Uygun dersler için planların düzenlenmesi Öğretim dersi malzemelerinin gelişimi Öğretim dersinin tasarlanması
Değerlendirme	Sonuçların değerlendirilmesi Sürekli ve geri bildirim sağlamak (фидбек)

Örnek 4'te görüldüğü gibi, sistem yaklaşımı gereği gelişen öğretim programı modeli 3 safhadan ibarettir. İlk safhada sorun tespit edilmiş ve komisyon üyeleri tarafından ilişkilerin ihtiyaçlarının önemi, programın içeriği bir de, anlaşılır bir şekilde ortaya konulmadığı durumunda da ihtiyaçların değerlendirilmesi belirlenmiştir.

Modelin gelişim kısmına ilişkin olan ikinci safhada, öğretim programının gelişim sürecinde veya programın gelişiminde gerekli olan 6 boyut ele alınmıştır.

Herşeyden önce, neyin öğrenilmesi gerektiği sorusuna cevap vermek, ardından da programın içeriği belirlenip aşağıdaki dört değişik yaklaşımın izlenmesi gerekmektedir: **araştırma yapmak, uzman görüşünü almak, komisyonun tavırlarını tespit etmek ve ihtiyaçları değerlendirmek.**

Yukarıda sözü edilen yaklaşımlardan biri ile içerik tespit edildikten sonra, öğrencilere ilişkin amaçların tanımlanmasına geçmek gerekir. Amaçları tanımlarken, Blum ve meslektaşlarının teklif ettiği sistemli yaklaşım tasnifinin safhaları izlenmektedir. Amaçlar, ödevlerin türüne göre ifade edilmektedir,

¹⁰ Wulf K.M. and B. Shave; Curriculum Design: A Handbook for Educators. Scott, Foresman and Company, California,1984. Стр. 3-4.

ardından da bu ödevler, uygun plan ve öğretim malzemelerinin hazırlandığı bilgi edinme ortamlarında örgütlenmekte ve en son olarak da ders çalışma ortamlarının ne şekilde kurulacağı belirlenmektedir.

Modelin nihai safhası, geri bildirim (feedback) değerlendirmesi ve sistemini içermektedir. Notlandırma, öğrenim koşullarına dayanarak değişik şekilde yapılmaktadır. Geri bildirim veya feedback diye adlandırılan sisteme öğretim programının gelişmesi sürecinin her safhasında yer verilmektedir.

Avrupa’da en çok uygulanan öğretim programı modelleri

White, öğretim programının gelişiminin ideoloji ve değer sistemlerini yansıttığını, bunun dışında felsefe esaslarının klasik hümanizm, ilerlemeye ve neokonstruktivizm fikirleri üzerine ortaya konulduğuna, aynı zamanda İngiliz eğitim sisteminin de en yaygın uygulanan üç değişik öğretim programının mevcudiyetine dikkat çekmektedir.

Yukarıda sözü edilen modellerden Taba-Tayler akılcı planlama modelini içeren ilk model, teknokratik model adlandırılmakta ve rekonstrüktif-felsefe yaklaşımının büyük etkisi altındadır.¹¹ Bir diğer model, Skilbek tarafından geliştirilen ve okulun merkez olduğu santralize okul yaklaşımının yansıması olarak ilerici bir modeldir veya edebiyatta - durum modeli olarak da temsil edilen bu model, klasik hümanizmin felsefi yaklaşımı etkisi altındadır.¹²

Son model olarak da, “Süreç yaklaşımı modeli” olarak geliştirilen, sınıf planını hazırlayan öğretmenlerin yaklaşımından esinlenen, Steinhau tarafından yapılandırılan modeldir. Bu model progresivite felsefe yaklaşımı etkisi altındadır.

Örnek. no. 5. Öğretim planı modellerini kıyaslama

Rasyonel planlama modeli	Süreç yaklaşımı modeli	Progresivite/durum modeli
Temel amaçlar	İçerik - bağlam	Durumları çözme
Amaçlar	Öğrenme koşulları	Amaçlar
Öğrenme koşulları	Temel amaçlar	Öğrenme/tedrisat
		Tasarı programı
		Programın uygulanması
Değerlendirme	Değerlendirme	Değerlendirme

11 Taylor, P.H. and C. Richards; An Introduction to Curriculum Studies, NFER Publishing Co., Windsor, 1979, стр. 64.

12 Malcolm Skilbeck; School-based Curriculum Development, Harper and Row, London, 1984, стр. 36.

Her üç modelde hareket noktasının farklı olduğunu görebiliriz: rasyonel planlama modelinin durum yaklaşımı modeline kıyasen büyük farkları yoktur, ancak süreç yaklaşımı modelinin diğer iki modele kıyasen farkları vardır ve en nihayet son safhada, evrim boyutları her üç model için de aynıdır. Sınıfsal öğretmenlerin süreç yaklaşımı modelinin mesleki bağımsızlık sağladığından dolayı, aynı zamanda öğretmenlerden kaliteli eğitime ve öğretime sahip olmalarını istemektedir. Okulu odak merkezine koyan durum modeline göre, okuldaki ve okul çevresindeki durumun değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Makedonyadaki öğretim programı

Önceki modellere kıyasen, Makedonya'daki öğretim programına fazla yer ayıracağız. Öğretim plan ve programına ilişkin fazla bilgi ve detaya, Makedonya Cumhuriyeti Eğitimi Geliştirme Bürosunun hazırladığı “Dokuz yıllık ilköğretimdeki öğretimin gelişim yönleri” bölümünde rastlayabilirsiniz.

Dokuz yıllık ilköğretim okulları için öğretim planlarının hazırlıkları sırasında, komisyonlar aşağıda sırasıyla verilen dokuz yıllık ilköğretim okullarına ilişkin konseptin esas çözümleri göz önünde bulundurmuştur: Sözü edilen çözümler şunlardır:

- İlköğretim ve liseler eğitiminin amacı;
- İlköğretim okullarının belirli dönemlerinde öğrencilerin gelişim özellikleri;
- Etkinlikler ile ilgili ileri sürülen öğretim planının yapısı, eğitimin yeri ve özellikleri;
- Öğretim programının gelişim modeli;
- Bir kişinin gelişiminde bilişsel, duygusal, toplumsal ve psikomotor alandaki eğitimin gelişim amaçlarını tespit etme örnekleri.

Öğretim programının gelişimi, ilköğretim ve lise eğitimi veren okullarımızda ve bazı diğer ülkelerdeki öğretim programları ve buna benzer programların karşılaştırmalı analizlerinin yapılmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda, her şeyden önce ilköğretim okullarındaki belirli derslerin belirli dönemlerdeki gelişim hedeflerinin tespit edilmesi ve ders konu ve birimlerinde de ileri sürülmesi gerekmektedir. Öğretim programlarında bilgi ve becerilerin gelişimine vurgu yapmak gerekir.

Makedonya Cumhuriyetinde Dokuz yıllık ilköğretim ve Lise ayarındaki okullarda öğretim programı hazırlığı modeli:

_____ Dersin adı

- Dersin açıklaması ve doğası (neden, ne zaman, ve ne şekilde öğrenildiği)
- Haftalık, aylık ve yıllık toplam ders saati
- Dersin statüsü (Zorunlu ve seçmeli)

(I-III, IV-VI, VII-IX sınıfları) ve (I-IV sınıfı Lise) **gelişim dönemindeki dersin ortak hedefleri** olarak bilişsel, duygusal, toplumsal ve psikomotor alandan örnekler verilmiştir. Dershanedeki ders gelişim hedefleri, özel hedefler, içerik, bağlam, aktiviteler ve yöntemler, öğretici talimatlar.¹³

İnsanoğlunun etkinliğinin tüm alanlarında olagelen gelişim süreçleri, hiç şüphesiz toplumsal-demokratik hareketliliğin ve değişikliklerin eğitim ve öğretim sürecinin demokratikleşmesini arz etmektedir.

Yapılan tüm değişikliklerin ön planında demokrasi bulunmaktadır. Bundan hareketle, tüm eğitim, eğitim kurumlarının örgütlenmesindeki temel hedef ve ilkelerinin demokrasi ruhunda değişime uğramaktadır. Ancak, bu deklaratif bir şekilde yapılmış değildir fakat pratik olarak, öğretim plan ve programları arasındaki ilişkilerin tamamen değişmesi bir gereksinimdir. Eğitim ve öğretimin değişmeye ve modernleşmeye uğramasının uygulanması ve onun gelişmiş ülkelere doğru yönelmesi, bir bakımda ülkemizde de dikkat ve çıkarları üzerine çekmekte, şöyle ki onun eğitim realitesi tarafından kabullenmesi ve uygulanması için bazı deneme adımları atılmış bulunmaktadır. Bu ve buna benzer sorulara yanıtlar bir ikilemi ortaya koymaktadır: “Geleneksel eğitim sistemini aşmak amacıyla bu konumda kalarak hiçbir şey mi ele almamalıyız?” Elbette ki hayır! Zira ilerici pedagojik teori, yeni eğitim pratiğinin temellerini ortaya koymaktadır. yeni öğretim plan ve programları, yeni içerikler, yeni yöntemlerin uygulanması, dersin yaşadığımız dönemin ihtiyaç ve isteklerine ayak uydurması gerektiğini doğrulamaktadır.

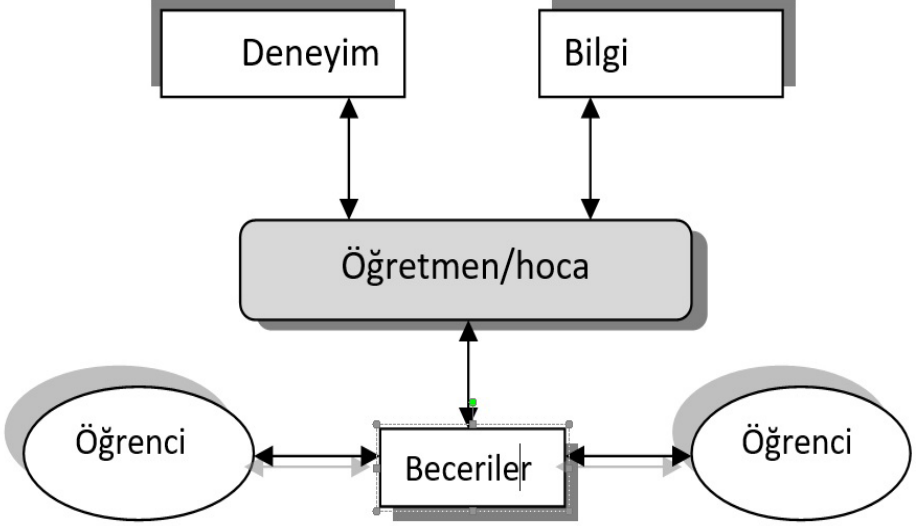
Sonuç

Sadece ülkemizde değil de, tüm dünyadaki hızlı toplumsal gelişme, yaşam ortamının artan kentleşmesi, hayatın tüm alanlarında olduğu gibi, eğitimde de anlamlı değişikliklere sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda, günümüz çocukları, iç ve diğer sebeplerden dolayı, çok yıllar önceki çocuklara tamamen benzememektedirler.

Onlar oldukça daha ileri, ister beden anlamında ister zeka anlamında daha

13 Conception of the nine-year primary education; Curriculum for the primary schools for the nine-year education, Education development bureau, Printing House Koma, Skopje, 2007, page 23.

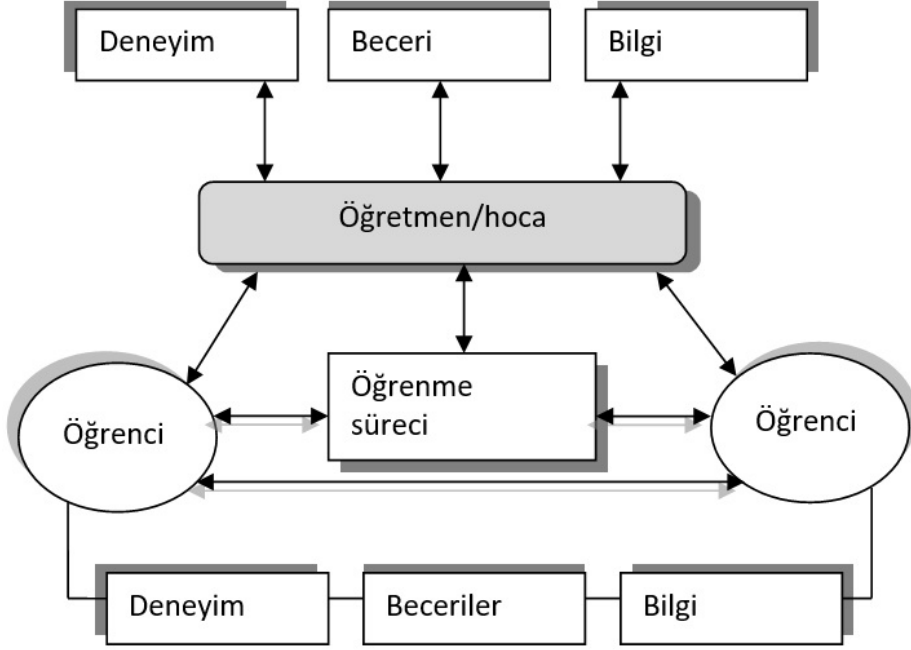
çabuk olgunlaşan, fazla bilgi sahibi, çabuk tepki veren, fazla bilen, sebep ve durumları çabuk fark edebilen ve bunları bir bütün olarak algıladığımızda günümüz çocuklarının bilişsel gelişmesinin daha üstün seviyede olduğu, ki bu durumun planlanmış ve programlanmış bir toplumsal etkisinden kaynaklandığı sonucuna varmaktayız. Çağdaş pedagojik-metodolojik yaklaşım günümüz çocuklarına üstün derecede uyumludur.

Resim 1. Geleneksel model örneği (bugün)

İş bu araştırma ile, ülkemizdeki öğretim plan ve programlarının hazırlanmasında destek olacak **geleceğin bir modelinin** güçlenmesini hedef olarak göstermişim kendime. Yeni programların ne şekilde olması gerektiğine ilişkin somut örnek “İlköğretim ve Lise ayarındaki okullara ait öğretim programlarının hazırlanmasına ilişkin geleceğin modeli” bölümünde verilmiştir. Teklif olarak odak noktasında öğrenci olmak gerekir. Bu tür modelle, öğrenci sadece öğrenci olarak değil de, bir kişilik, bir birey olarak algılanacaktır. **Geleceğin modelinin amacı**, ders içeriğini öğrenmenin dışında, öğrencinin kişiliğinin ve bireyselliğinin gelişmesidir. **Geleceğin modeli**, öğrencinin çıkarından yola çıkıyor ve o çıkarı artırmaktadır: Her öğrenme, çocuğun bir önceki öğrenmesine, deneyimine ve becerisine bağlıdır. Bu model, bir önceki modele kıyasen bilgiyi, deneyimi ve beceriyi odak noktası olarak algılamakta, öğretmenin rolünün, öğrenme ya da ders sürecinde öğrencinin rolü kadar önemli olduğunu göstermektedir. İletişim iki yöndedir. Öğretmen öğrenci arası olan iletişim, bir de öğrenciler arası olan iletişimidir.

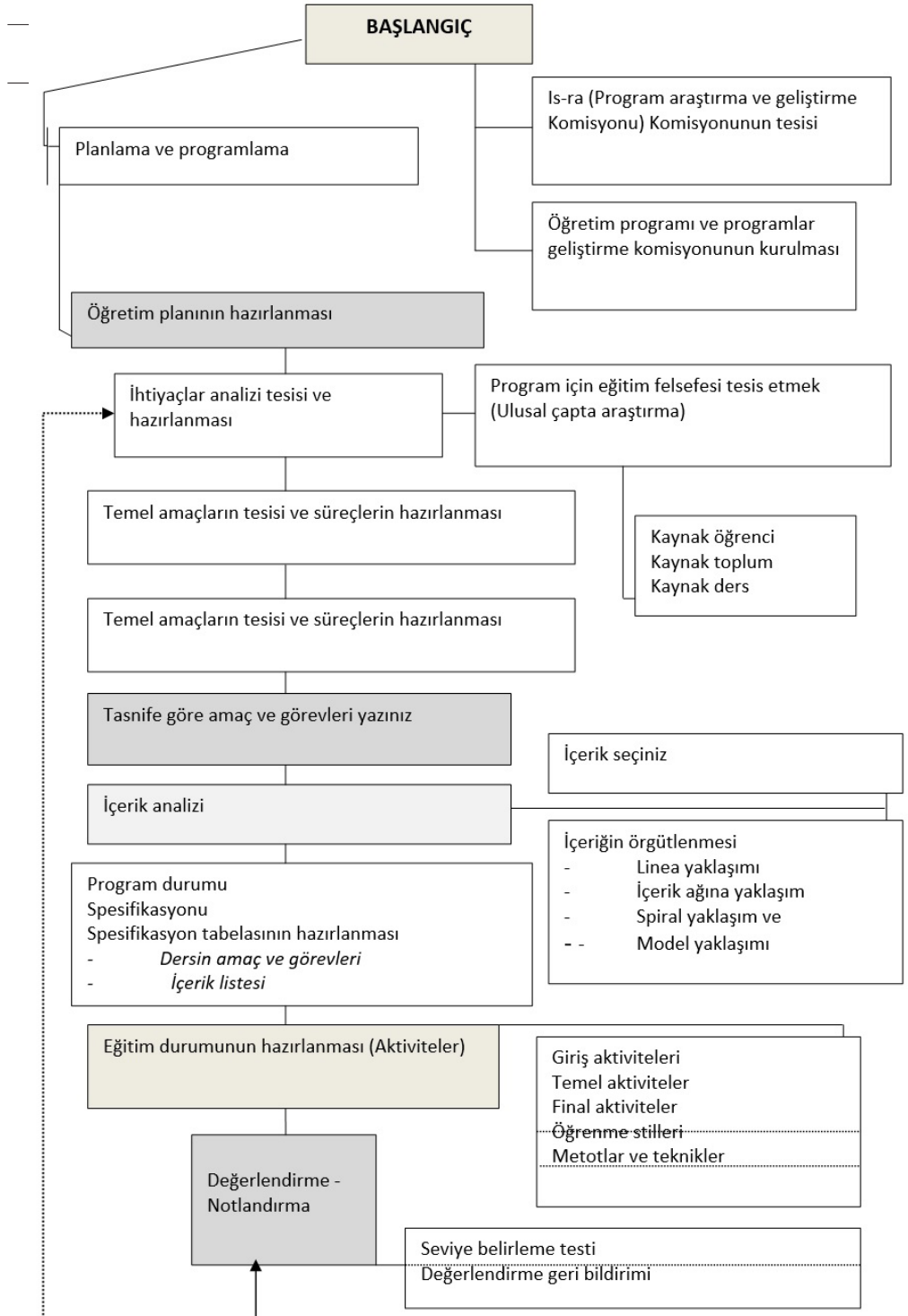
Bu model, öğretmenin davranışı ve rolünde önemli değişiklikler arz etmektedir.

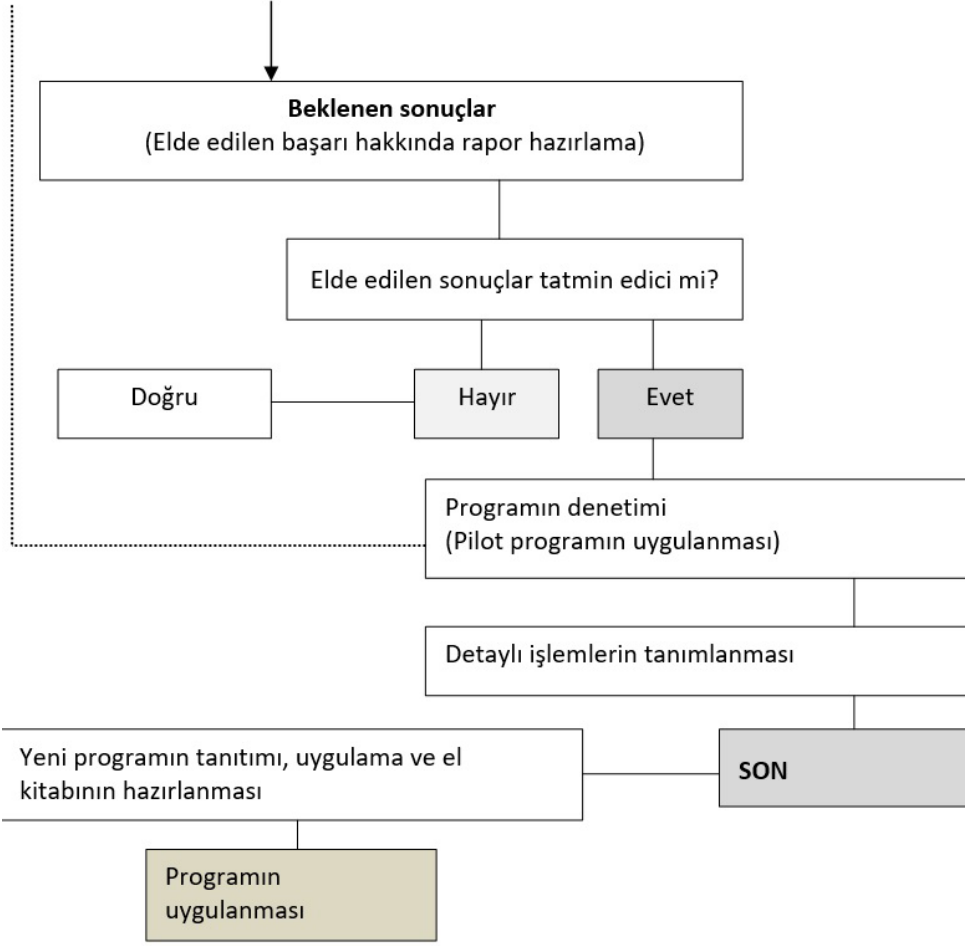

Resim 2. Öğrenme sürecinde Geleceğin modeli örneği

Geleceğin modelinin öğrenci ve öğretmenlere, okulda ve daha geniş çevrede güçlü bir etkisi olacaktır. Sözü edilen model, gerçekleştiği ortam için orijinaliteye sahip olmak ve eğitim konusunda devlet açısından öncelikleri temsil edenlerle eşit olan bir girişimi temsil etmektedir. **Geleceğin modelinin**, öğrencilerin kişisel ve toplumsal becerilerinin, becerilerin ortaya çıkmasının, ortak çalışma ve anlaşmanın güçlenmesinde güçlü etkisi olacaktır. Öğrenmenin odağı olarak; öğrencilerin deneyimlerinden ve yaşam ortamından elde edilen bilgi olacaktır. Öğrencilerden istenecek olan, mantıklı bir şekilde düşünceleri ve fenomenlere esneklik geliştirmeleri bir ed eleştirel ve değişik şekilde düşünme eğiliminde olmaları olacaktır. Dünyada en yaygın kullanımı olan modeller konusunda ortak yanların tesis edilmesiyle, Örnek No. 7’de gösterilmiş olan diğer modellere karşı değişik yaklaşımlar geliştirmişizdir.

Örnek No. 7. Öğretim planı hazırlama modeli

Gereken destek sayesinde, **geleceğin modeli** eğitim alanında öğretim programının hazırlanmasında çok kolay bir şekilde devlet modeline dönüşebilmektedir. **Geleceğin modelinde** programın amaçları hazırlanırken , öğrenciler için sözü edilen amaçların anlaşılır, aşırı derecede hırslı ve uygun etkinliklerle gerçekleştirilmiş olması gerekir. Öğrencilerin merakına destek, orijinellik ve yaratıcılık potansiyellerini gerçekleştirme imkanı sağlayacak şekilde aktivitelerin ortaya konulması gerekir. Bunun dışında, yeni model, yeni içerik /konular entegre etmeyi ve öğrencilerde ömür boyu eğitime dair temel becerilerin gelişimi için mevcut olanlardan bazılarını uyarlamayı tavsiye etmektedir. Programa entegre olmuş kişilerarası, toplumsal ve kültürlerarası becerilerin gelişimi yanı sıra, ömür boyu eğitimin pekiştirilmesi için yeni içerik ve amaçların ilave edilmesiyle güçlenebilmektedir. Öğretim plan ve programın gelecek modelinin hedefi; öğrencinin burada kişisel imkanları ve elde ettikleri doğrultusunda ilerlemesinin mümkün olmasıdır.

Öğretim programları, her ülkenin eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadır. Bunun sebebi de, bir bireyin kişiliğinin ne şekilde gelişeceği ve ne tür kişiliğe sahip olacağı sorularının cevabının öğretim planında bulunmasından dolayıdır.

İlköğretim ve Lise eğitimi, genç neslin, doğa ve toplumu kavrayabilme ve değiştirebilmesi için insan hafızasının yaratıcılık gücüne ilişkin farkındalığını geliştirmesi gerekir. Eğitimdeki koşulların pekiştirilmesi ile, öğrencilerin nitelikli eğitim ve kalıcı beceriler edinmesi için ders organizasyonunun pekiştirilmesi beklenmektedir. Bilgi, insandaki diğer değerlerin temelidir.

Örnek olarak beceriler, gerekli olduğunda düzgün, kolay ve isabetli kullanılan bilgilerdir. Ancak, iş bu verimli perspektifin gerçekleşmesi amacıyla, öğrencilerin belli bir eğitim edinmesi ve daha nitelikli bilgi ve becerilere sahip olabilmesi için, neyin uygulanması, değiştirilmesi ve bunların ne zaman yapılmasını bilmemiz gerekir. Bugüne kadar olan deneyimlere dayanarak, öğretim programlarının sadece değiştiğini, ancak asla gerçek ihtiyaçlarla uyumlu olmamış ve asla tamamlanmış halde olmamıştır. Eski ders kitapları kullanırken yeni öğretim programı onaylanacak, birkaç yıl sonra da yeni ders kitapları yayınlanacak ve öğretim programında değişiklikler yapılacaktır.

Kültür mirasın aktarılması için en etkili aracın dil olduğunu unutmamak gerekir. Dil, bir toplumun kültürel değerlerinin temel dokusudur. Dil, insanları bir araya getiren bir duygusal bağıdır.

Bu bağlamda, nesilden nesile aktarılan dil, gelecek ve geçmiş birbirine bağlayan ve geçmiş ile gelecek arasında faal olan ve bu zincirdeki temel bağı oluşturmaktadır. İçeriğin tespit edilmesi ve hedef ve görevlerin yerine getirilmesi amacıyla bir soru ortaya atılmaktadır. Soru şudur: ne öğrenmemiz gerekir? Verilen yanıtların esasında içerik, toplumsal, psikolojik ve felsefi kriterler bağlamında belirlenen bilgi, beceri ve tavır edinme veya önceden örgütlenmiş konu ve ders birimlerinin sistematik tasarımı olarak tanımlanmaktadır. Ders içeriğinin belirlenmesi için en önemli öge, öğretim programlarında ortaya konulan hedeflerin sürekliliğidir.

KAYNAKÇA

- Kiril yazısıyla

1. Адамческа, Снежана. Педагошка експертиза на наставните програми и учебниците за Граѓанско образование во основните училишта во Р. Македонија, Филозофски факултет, Скопје, 2004.
2. Велјановска, М. Весна и Радевска, Милица. Корелација на наставните предмети и содржини, Просветно дело – списание за педагошки прашања 2005 год. бр. 5, Скопје, 2005.
3. Вилотијевиќ, Младен. Дидактика, преземено и адаптирано: организација на наставата, Скопје, 1999
4. Дизадаревиќ, Делчева Јасмина. Дидактика на јазичното подрачје во основното образование, Просветно дело, Скопје, 2003.
5. Камберски, Киро. Од буквар до универзитет, развојот на образованието во Македонија по ослободувањето, Просветно дело, Скопје, 1994.
6. Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование, Наставен план за основни училишта за деветгодишно образование, Биро за развој на образованието, печатница Кома, Скопје, 2007.
7. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски документи – Министерство за образование и наука, Манико графикс, Скопје, 2005.
8. Николовска Јелица, Педагошко-методички истражувања и погледи, Матица, Скопје, 2007.
9. Попоски, Киро. Програмирање на воспитно-образовниот процес, Скопје, 1999.

- Latin yazısıyla

10. Akyol, Hayati. *Programına Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
11. Airasian, W. Peter. *Classroom assessment, fifth edition, concepts and applications*, Mc Graw Hill, 2005.
12. Demirel, Özcan. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Paagem A Yayıncılık, Ankara, 2004.
13. Demirel, Özcan. *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
14. Demirel, Özcan. *A Model for Teacher Education Curricula in Turkey*, *Journal of Education*, Hacettepe University XI, Ankara, 1995.
15. Emin, Osman. *Türkiye ve Makedonya'da İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, SBE., Ankara, 2005.
16. Jelavić, Filip. *Didaktika*, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd,

- 1995.
17. John, Dewey. *Tecrübe Ve Eğitim*, AÜ.EBF. Yayınları, Ankara, 1996.
 18. Küçükahmet, Leyla. *Eğitim Bilimine Giriş*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2000.
 19. Linn L., Robert. Et. All. *Measurement and Assessment in Teaching*, Pearson Merrill Prentice Hall, Ohio, 2005.
 20. Oliva, F. Peter. *Developing the Curriculum*, Scott, Foresman and Company, Boston, 1988.
 21. Oliver, I. Albert. *Curriculum Improvement: A Guide to Problems, principles and Process*, Harper-Row, New York, 1977.
 22. Özdemir, Soner Mehmet. *Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. sayı.6 (2), Van, 2009.
 23. Poljak, Vladimir. *Didaktika*, Naucna knjiga, Zagreb, 1970.
 24. Robert, Gagne. Instructional Tecnology Foundations, Lawrence Erlbaun Associates, İns., USA, 1987.
 25. Senemoğlu, Nuray. Öğrenme Ürünleri ve Eğitimi, MEB Yayınları, Burdur, 2009.
 26. Senemoğlu, Nuray. *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.
 27. Taba, Hilda. *Curriculum Development: Theory and Practice*, Harcourt, Brace and World, New York, 1962.
 28. Taylor, Philip Hampson and Collin, Richards. *An Introduction to Curriculum Studies*, NFER Publishing Co., Windsor, 1979.
 29. Ward, A.W. and Ward M. Murray. *Assessment in the classroom*, Wadsworth Publishing Co., USA, 1999.
 30. White, V. Ronald. *The ELT Curriculum: Design, Innovation and Management*. Basil Blackwell Inc., New York, 1988.

UDK

613.81(497.752)“2012/2016”

Kabul edildi: 06.03.2018

Revize : 22.03.2018

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Onaylandı : 19.04.2018

GOSTİVAR BELEDİYESİNDE 2012-2016 YILLARI ARASINDA ALKOL BAĞIMLILIĞININ YAYGINLIĞI

Doç. Dr. Adnan VRAYNKO
Dr. İlbert ADEMİ

ÖZET

Alkolizm veya alkol bağımlılığı, alkol ihtiyacıyla bilinen kronik bir hastalıktır. Alkol bağımlısı kişiler, tıbbi hastalıklar, medeni sorunlar, iş kaybı veya kazalar da dahil olmak üzere ciddi zararların doğrudan bir nedeni haline geldiğinde bile, alkol tüketimlerini kontrol edemezler. Bu makalenin amacı 2012-2016 döneminde Gostivar belediyesinde alkolizm oranını göstermektir. Makale için gerekli olan veriler, hastane istatistik materyallerinden (hastanede yatılı tedavi edilen kişi için bireysel rapor), Kalkandelen- Gostivar bölgesi Halk Sağlığı Merkezine sunulan alkolizm hastalarının başvurularından, Gostivar’da kayıtlı hastane morbiditesinin analizinden elde edilen verilerden, Nöropsikiyatri bölümündeki hasta protokolünden ve Gostivar’da Nöropsikiyatrik Kliniklerdeki muayene günlüklerinden elde edilmiştir. Alkolizm insidansı için Nöropsikiyatri Ambulansı (ad, soyadı, doğum yılı ve ikamet yeri listesi) kayıtlarından elde edilen verilere göre, 2012-2016 döneminde Gostivar belediyesinde toplam 27 alkol bağımlısı kişinin bulunduğu kaydedilmiştir. Bunlardan 26’sı erkek, 1’i de kadındır. 2012-2016 yılları arasında Gostivar belediyesinde Gostivar Genel Hastanesi Nöropsikiyatri bölümünde 45-54 yaş grubunda toplam 3 erkek hasta tedavi edilmiştir. Hastalardan 2’si 2012 yılında ve 1’i yılında 2015 yılında tedavi edilmiştir. Sonuç olarak, 2012-2016 yılları arasında Gostivar belediyesinde alkol bağımlılığının arttığı görülmektedir. Alkol bağımlısı olan kişilerin çoğu erkektir.

Anahtar kelimeler: alkol, bağımlılık, alkolizm

UDK

613.81(497.752)“2012/2016”

Article type:

1.01 Original scientific article

Received : 06.03.2018

Revise : 22.03.2018

Accepted : 19.04.2018

THE DISTRIBUTION OF ALCOHOLISM IN THE MUNICIPALITY OF GOSTIVAR FOR THE PERIOD FROM 2012-2016

**Assoc. Prof. Adnan VRAYNKO
Dr. Ilbert ADEMI**

ABSTRACT

Alcoholism or alcohol addiction is a known chronic illness. When alcohol addiction results in illnesses, civil problems, job loss as well as crashes which result in serious injuries, even then alcoholics are not able to control their alcohol consumption. The goal of this article is to show the alcoholism rate and percentage in Gostivar between 2012 and 2016. The information that is written in this article are gathered from hospital statistic materials (personal reports of people that were treated in hospitals), the applications that were presented in the Kalkandelen- Gostivar region in Civil Health Center, the data gathered from morbidity analytics of the Gostivar Hospital and the data gathered from the treatment of the ill in the Neurophysiatry in Gostivar. According to the information gathered from the Neurophysiatry (name, surname, date of birth, etc), between the years 2012-2016 there were a total of 27 people that were diagnosed with alcoholism or alcohol addiction. Out of all people that were diagnosed with this illness, 26 of the patients were male and 1 patient was a female. Between the years 2012-2016 in Gostivar General Hospital, in the Neurophysiatry area, it was recorded that a total of 3 male patients between the ages of 45-54 were cured. As a result, between 2012-2016, in the city of Gostivar, it is recorded that alcoholism and alcohol addiction is rising. The majority of people that have alcohol addiction are males.

Keywords: alcohol, addiction, alcoholism

1.GİRİŞ

Alkol kullanımı insanlığın tarihi kadar eski olmasına rağmen alkol bağımlılığının bir hastalık olarak algılanması son zamanlarda gerçekleşmiştir.

Bağımlılık sendromu tanımı ilk kez alkol bağımlılığı için yapılmıştır. Alkol kullanımı sırasında ortaya çıkan ve kişinin önceden değer verdiği davranışlarına öncelik kazanan birçok fizyolojik, davranışsal ve bilişsel değişikliklerle belirli bir durumdur. Bağımlılık sendromunun ana tanımlayıcı özelliği alkol almak için istek olmasıdır. Bu istek sık sık alkol alma isteğinden önüne geçilmez bir alkol alma isteğine kadar değişen ölçülerde olabilir. Dünya sağlık örgütü tanı ölçütlerine göre (ICD10) aşağıdakilerden üç ya da daha fazlası son bir yıl içinde kişide bulunuyorsa o zaman o kişi alkol bağımlısıdır denir.

- Alkol içmek için güçlü bir istek olması
- Alkol alma davranışını denetlemede güçlük (alınan alkol miktarını ayarlayamama, kullanım süresini ayarlayamama, başarısız bırakma girişimleri)
- Alkol kullanımı azaltıldığında yada bırakıldığında tipik yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması
- Alkol ile gerekli iyilik halini elde etmek için (rahatlık, sarhoşluk, keyif) gittikçe artan miktarlarda alkole gereksinim duyma (tolerans gelişimi)
- Alkolü elde etmek, kullanmak ve etkilerini gizlemek için harcanan zaman ve çabanın diğer ilgi ve uğraşlara yer vermeyecek şekilde giderek artması
- Aşırı alkol kullanımı nedeni ile ruhsal, sosyal, fiziksel zararlar ortaya çıkmasına rağmen alkol kullanımını sürdürme

Alkol bağımlıları uzun süreli alkol kullanımının hem tıbbi hem de sosyal sonuçlarını yaşamayan yanısıra içme davranışını kontrol etme de yetersizlik ve alkolün fiziksel ve psikolojik bağımlılığını da yaşarlar. İçme davranışı üzerindeki kontrol kaybı alkol kötüye kullanımı ya da zararlı kullanımı ile alkol bağımlılığı arasındaki sınırı oluşturmaktadır.

Genellikle alkol kullanımı 20-35 yaş arasında olmaktadır. Alkol bağımlılığının gelişimi için genelleme olmamakla birlikte 5-10 yıllık bir düzenli alkol alımı gerekmektedir. Alkol kullanımı ile ilgili bozukluklar tüm sosyoekonomik sınıflarda görülmektedir

Alkol bedenin bütün hücrelerini, fakat en çok beyin hücrelerini etkiler. Bu nedenle etkileri önce davranışlarda belli olur. Öte yandan ilk yıkıldığı yer olan karaciğer hücrelerinde de bazı değişikliklere yol açarak kan lipid seviyesinin artmasına neden olmaktadır. Pankreas üzerine olumsuz etkileri ile şeker metabolizmasında bozukluğa da neden olmaktadır. Sindirim sistemi hücrelerine olan olumsuz etkileri ile vitamin ve besin değeri olan maddelerin emilimine engel olmaktadır. Beyin hücrelerini etkileyerek bellek bozukluğu, uyku bozukluğu, dürtü kontrolünde zafiyet gibi birçok soruna neden olmaktadır. Oluşan bu bozuklukların büyük bir kısmı alkol kesildikten sonra düzelmeye olası olduğu olan bozukluklardır.

Sık ve yoğun miktarda alkol alımı aniden kesildiğinde yoksunluk belirtiler ortaya çıkmaktadır. Terleme, nabızda artış, titreme, terleme, huzursuzluk, yerinde duramama, uykusuzluk, sinirlilik, tahammülsüzlük, geçici halüsinasyonlar, bulantı ve kusma alkol yoksunluğunun belirtileridir. Kimi zaman özellikle eşlik eden dahili ve nörolojik hastalıklar olduğunda konvülsiyonlar da gözlemlenebilir.

Alkol bağımlılığında tedavi iki şekilde yapılır: hastaneye yatmadan ayaktan yürütülen tedavi programları veya tedavinin ilk aşaması hastanede yatarak, sonra ayaktan yürütülen tedavi programları şeklinde. Alkol bağımlılığında birçok hastanın hastaneye yatmadan, ayaktan yürütülen tedavi programlarında başarılı olduğu gözlenmiştir. Ayaktan tedaviler, kişiyi ev ve sosyal yaşamından uzaklaşmadan, işini ve sosyal görevlerini aksatmadan yürüttükleri için önemlidir. Bu yardımın ise şu yönleri vardır:

- **Kesme Dönemi:** İlk bölüm bir süredir alınan alkolü kesme tedavisidir. Bu dönemde alkolün kesilmesi sonucu olağan yoksunluk belirtilerinin ortadan kalmasına yardımcı olan ilaç kullanımı ve diğer tıbbi müdahaleleri içerir.
- **Rehabilitasyon Dönemi:** Bu dönemde kişi artık alkol yoksunluğundan kurtulmuştur. Yaşamdaki normal işlevlere dönebilme ve alkolsüz yaşama uyum sağlama bakımından hastaya bilgi ve beceriler kazandırılmaya çalışılır. Bunun için terapötik girişimlerden yararlanır.
- **Tekrarı önleme:** Tedavi modellerinde göre değişmekle birlikte AA (Adsız Alkolikler)'nin 12 basamak temeli üzerinde kurulu önleme programlarıdır. Bu aşamada aynı zamanda ilaç tedavilerin yeri vardır. Kullanılan ilaçlar ya alkol arama isteğini azaltmaya ya da alkol arama davranışını söndürmeye yöneliktir.

2. AMAÇ

Bu makalenin amacı 2012-2016 döneminde Gostivar belediyesinde alkolizm oranını göstermektir.

3. MALZEME VE METODLAR

Makale için gerekli olan veriler, hastane istatistik materyallerinden (hastanede yatılı tedavi edilen kişi için bireysel rapor), Kalkandelen- Gostivar bölgesi Halk Sağlığı Merkezine sunulan alkolizm hastalarının başvurularından, Gostivar’da kayıtlı hastane morbiditesinin analizinden elde edilen verilerden, Nöropsikiyatri

yıl	15- 19		20- 34		35- 44		45- 54		55- 64		> 65		toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
2012					1								1
2013					1								1
2014													
2015							1						1
2016	2		11		6		3				1	1	24

bölümündeki hasta protokolünden ve Gostivar’da Nöropsikiyatrik Kliniklerdeki muayene günlüklerinden elde edilmiştir.

4. VERİLER

Alkolizm insidansı için Nöropsikiyatri Ambulansı (ad, soyadı, doğum yılı ve ikamet yeri listesi) kayıtlarından elde edilen verilere göre, 2012-2016 döneminde Gostivar belediyesinde toplam 27 alkol bağımlısı kişinin bulunduğu kaydedilmiştir. Bunlardan 26’sı erkek, 1’i de kadındır.

Elde edilen verilere göre 2012 yılında,35-44 yaş grubunda sadece 1 erkek hasta kaydedilmiştir. 2013 yılında ise tekrar 35-44 yaş grubunda sadece bir erkek hasta kaydedilmiştir. 2014 yılında kayıtlı bir vaka bulunmamakla birlikte, 2015 yılında 45-54 yaş grubunda sadece bir erkek hasta kaydedilmiştir. 2016 yılında 23’ü erkek, 1 i kadın olan toplam 24 hasta kaydedilmiştir. 2016 yılına ait veriler, Gostivar Genel Hastanesi Acil Durum Merkezine kayıtlı kişileri göstermektedir.

Tablo 1. Gostivar Genel Hastanesinde,2012-2016 yılları arasında cinsiyet ve yaşa göre alkol bağımlıları

Elde edilen verilere göre, 2012-2016 yılları arasında Gostivar belediyesinde Gostivar Genel Hastanesi Nöropsihiyatri bölümünde 45-54 yaş grubunda toplam 3 erkek hasta tedavi edilmiştir. Hastalardan 2'si 2012 yılında ve 1'i yılında 2015 yılında tedavi edilmiştir.

5.DİSKUSYON

Yıllar boyunca alkol tüketen insanlar toplum tarafından sorumsuz ve zayıf karakterli insanlar olarak nitelendirilmişlerdir.Sarhoşları cezalandırmak, halkı korumak için gerekli bir yöntem olarak kabul ediliyordu. 20. yüzyılın başlarında araştırmacılar, alkol bağımlılığının dokuların alkol tarafından zarar görmesi sonucu meydana geldiğine inanıyorlardı.

Bütün bu değişiklikler sürekli alkol tüketimini tetikliyor, kişi daha sık aralıklarla daha fazla alkol alma gereksimi duyuyor. Bununla birlikte,içki içme veya içkiyi reddetme toplum tarafından hala kişisel bir karar olarak kabul edilmektedir, yani aşırı içki içmek keyfi bir eylemdir.

Alkol bağımlılığı, dünya çapında çok çeşitli toplumlarda yaygındır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya genelinde toplam 62 milyon alkol bağımlısı bulunmaktadır.Hastalığın genel durumu ülkeye göre değişmektedir. Makedonya Cumhuriyetinde, 2002 yılında toplam 527 alkol bağımlısı (toplam nüfusun yaklaşık %0.02) bulunduğu kaydedilmiştir, ancak gerçekte sayının bunun üstünde olduğu tahmin edilmektedir. İstatistiklere göre Makedonya'ya kıyasen ABD'de, alkol kullanımıyla ilgili sorun yaşayan yaklaşık 15 milyon kişni bulunduğu kaydedilmiştir. Bunlardan, 8,1 milyonu alkol bağımlısıdır (toplam nüfusun yaklaşık %3). Elde edilen verilere göre, erkeklerin alkol bağımlısı olma riski kadınlara kıyasen 3 defa daha büyüktür. 65 yaş üstü insanlarda alkolizm oranı ise en düşüktür.

Uzun süreli yüksek miktarda alkol kullanımı karaciğer,kalp ve sinir sisteminde (delirium tremenste meydana gelen : baş dönmesi, uyuşukluk, depresyon, korkunç halusinasyonlar) ciddi hasarlara neden olabilir.

Bağımlılık tedavisinde hedef tam ayıklık, alkolden tamamen uzak kalmak olmalıdır. Psikoterapisi kendini tanımaktan çok içme/yeniden başlama nedenleri gibi somut noktalara odaklanarak başarılı olabilir. Alternatif baş etme yolları araştırılmalıdır. Eş/aile desteği tedavi başarısını artırır.

6. SONUÇ

Elde edilen verilere göre, 2012-2016 yılları arasında Gostivar belediyesinde alkol bağımlılığının arttığı görülmektedir. Alkol bağımlısı olan kişilerin çoğu erkektir.

Sonuç olarak, alkol bağımlısı hasta sayısı ve alkol bağımlılığından ölenlerin sayısı ile ilgili verilerin eksik ve yetersiz olduğu görülmektedir. Bu yüzden, bölgemizdeki alkol bağımlılığı hakkında gerçekçi bir tabloya ya da kesin sayıya sahip değiliz, ancak bu oranın gerçekte oldukça yüksek olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir: Alkol ve diğer bağımlılıklara ilişkin kayıtların tutulması, Sağlık Kayıtları Yasası'nın 11. Maddesinde, "Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi" 16 Şubat 2009 yılındaki 20 sayısında düzenlenmiştir.

Yasanın yürürlüğe girmesinden bu yana sekiz yıl, Kılavuzların yürürlüğe girmesinden ise 20 yıldan fazla geçmesine rağmen, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı hakkında devlet kayıtları tutulmamaktadır. Bunun sebebi ise sağlık kurumları tarafından Kamu Sağlığı Merkezleri ve Makedonya Cumhuriyeti Halk Sağlığı Enstitüsü'ne bireysel rapor formları (M3C-06) sunulmamasıdır.

7. KAYNAKÇA

1. Albanese, AP (November 2012). “Management of alcohol abuse.”. *Clinics in liver disease*. 16 (4): 737–62.
2. Blondell RD (February 2005). “Ambulatory detoxification of patients with alcohol dependence”. *Am Fam Physician*. 71 (3): 495–502.
3. Breese GR, Sinha R, Heilig M (February 2011). “Chronic alcohol neuroadaptation and stress contribute to susceptibility for alcohol craving and relapse.”. *Pharmacol Ther*. 129 (2): 149–71.
4. Morgan-Lopez AA, Fals-Stewart W (May 2006). “Analytic complexities associated with group therapy in substance abuse treatment research: problems, recommendations, and future directions”. *Exp Clin Psychopharmacol*. 14 (2): 265–73.
5. Müller D, Koch RD, von Specht H, Völker W, Münch EM (March 1985). “[Neurophysiologic findings in chronic alcohol abuse]”. *Psychiatr Neurol Med Psychol*. 37 (3): 129–32.
6. Nelson, Max (2005). *The Barbarian’s Beverage: A History of Beer in Ancient Europe*. Abingdon, Oxon: Routledge. p. 1
7. Schadé, Johannes Petrus (October 2006). *The Complete Encyclopedia of Medicine and Health*. Foreign Media Books. pp. 132–133.
8. Testino, G; Leone, S; Borro, P (December 2014). “Treatment of alcohol dependence: recent progress and reduction of consumption.”. *Minerva medica*. 105 (6): 447–6

UDK

81'373.72:37.091.3

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 15.03.2018

Revize : 28.03.2018

Onaylandı : 16.04.2018

YABANCI DİL DERSLERİNDE FRAZEOLOJİZMLERİN TEMSİLİ

**Dragana Kuzmanovska
Snejana Kirova
Viktoriya Mrmeska**

ÖZET

Günümüzde sayısı giderek artan bilimsel makale ve araştırmalar öğretim sürecini ve bu sürecin zayıflıklarını yoklamaya ve bu süreci pekiştirmek amacıyla zamanında bertaraf etmeye yöneliktir. Bu çalışmada, liselerde yabancı dil öğretiminde sözü edilen bazı zayıflıklara ilişkin değinmeye, ankete tabi tutulmuş 120 öğrencinin yanıtlarına da dayanarak, yabancı dildeki frazeolojizmlerin kategorisi hakkında doğru bilgiler almaya çalışacağız. İş bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsedilen konuyla ilgili sorulan 20 soruya cevap veren öğrencilerin düşünceleri, tavırları ve tekliflerini göstermektir. Soruları yanıtlayan öğrencilerden alınan cevapların analizi, yabancı dildeki öğretimde kullanılan frazeolojizmlere dair öğrencilerin tereddütleri, beklentileri, deneyimleri ve tavırlarına ilişkin ilginç veriler elde edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Yabancı dilde öğretim, frazeolojizmler, iletişim yaklaşımı ve saire.

UDK
81'373.72:37.091.3

Article type:
1.01 Original scientific article

Received : 15.03.2018

Revise : 28.03.2018

Accepted : 16.04.2018

USE OF IDIOMS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Dragana Kuzmanovska
Snezana Kirova
Viktorija Mrmeska

ABSTRACT

Today more and more scientific articles and research are focused on the teaching process, the detection of its weaknesses and their timely removal in order to improve it. In this paper we will try to speak about some of those weaknesses related to foreign language teaching in secondary education, and, with the help of the surveyed 120 pupils, we will try to obtain relevant data about the category of idioms in foreign language teaching. The paper aims to show the opinions, attitudes and suggestions of students who answered our questionnaire with 20 questions related to this issue. The analysis of the responses received from students' questionnaires offers us interesting data about their doubts, expectations, experiences and attitudes concerning the use of phraseology in foreign language teaching.

Key words: foreign language teaching, idioms, communicative approach.

I.

I. GİRİŞ

Yabancı dil öğretiminde frazeolojizmlerin büyük önemi konusunda söz etmek kesinlikle doğru değildir. Frazeolojizm konusunda temel bilgiler sahibi olmadan yabancı dilde normal iletişimin dahi mümkün olmadığı bilinen bir gerçektir (FLEISCHER 1982 32). Disiplin anlamında frazeoloji, frazeoloji becerisi edinmek ve geliştirmek ilgi alanının merkezinde olmasının dışında, aynı zamanda ister anadilde ister yabancı dilde de sistematik araştırma yapılmasının ihtiyaç olduğu anlamına gelmektedir.

Birinci dilde anlatım tarzı veya frazeolojileri öğrenme, göz önüne alınması gereken ve ikinci yabancı dilin öğrenilmesinde de sürdürülmesi gereken bir süreçtir.

Çoğu seferyabancı dilde edinile frazeolojizmler, değişik türden becerilerin gelişmesinde etkili olmaktadır. Bu beceriler ilk başta şunlardır:

- İleride iletişimde, iş hayatında ve kamu ilişkilerinde kullanılacak dil alanında nitelikli ve kalıcı bilgilerin edinilmesi becerisi ve
- Bir dilin ve milletin frazeolojisi konusunda bilgiler eşliğinde kültürler arası iletişim becerileri

Bu beceriler, bizleri “Yabancı Dil Derslerinde Frazeolojizmlerin Temsili” konulu araştırmayı yapmaya itti. Bu konudaki araştırma ile, Makedonya Cumhuriyetindeki liselerde İngiliz ve Alman dillerinde yapılan öğretim sürecindeki frazeolojizmlere ilişkin olup bitenler konusunda net bir rapor veilecektir.

II. Önceki araştırmalar

Yabancı dil dersleri olan İngilizce ve Almanca derslerindeki frazeolojizmlerin temsilinin pek az olduğunu, aşağıda verilen Burger ve Daniels’in alıntıları doğrulamaktadır:

„Zu wenig Überlegungen wurden bis heute angestellt, wie sich der Sprachstudent die Phraseologie einer Fremdsprache aneignen könnte. Die Resultate der kontrastiven Untersuchungen sind in den Lehrbüchern kaum vertreten“ (Burger 1982: 309);

„Die wissenschaftsgeschichtliche Entwicklung war, bei allem Verdienst der führenden Forscher, unter didaktischem Aspekt wenig

hilfreich.“ (Daniels, 1985:146).

Yukarıdaki alıntılar, araştırmaları esas alarak yabancı dil ders kitaplarında o ölçüde az temsil edildiğinden dolayı, yabancı dil derslerinde de doğal olarak temsilinin az olduğunu doğrulamaktadır. Bundan hareket ederek, bir dilin süsü özelliğinde olmasının dışında, bir de dilin önemli derecede kültürolojik elemanını temsil ettiğinden dolayı, frazeolojizmlerin öğrenimine ve öğretim sürecinde daha büyük ölçüde temsili ihtiyacına dikkat çekilmektedir. Burger’ın de dediği gibi (1982): “Cüzi ölçüde öğrenilen dilin frazeolojizmleri öğrenilmediği sürece, yabancı dilde temel iletişimin yapılmasının düşünülmediğini vurgulamaktadır“.

III. Araştırma usulünün açıklanması

İş bu çalışmanın amacı, herşeyden önce betimleyiciliktir, doğrusu yabancı dil öğretiminde frazeolojizmlerin temsili konusunda öğrencilerin genel ve baskın tavrının belirlenmesine ilişkin ısrar ediyoruz. Bu araştırmada, lise ve dengi okullarda ders gören ikinci ve üçüncü sınıflardan 120 kadar öğrenci katıldı. Sözü edilen öğrencilerin görevi, gönüllü ve kimlikleri gizli kalarak, frazeolojizmlerin yabancı dil derslerinde temsiline ilişkin beklentileri ve deneyimleri konusunda 10 soruluk anketlere cevap vermektir. Çağdaş yabancı dil derslerinde frazeolojizmlerin yeri ve rolü konusunda gerçek bir tablonun ortaya çıkması amacıyla anketi gerçekleştiren öğretmenlerin görevi de, ankette yöneltilen sorulara öğrencilerin vereceği cevaplara ilişkin hiçbir teklifte bulunmadan, sadece denetlemektir. Beş tavrın yer aldığı Likert skalası yöntemini kullanarak cevap vermesi gereken öğrencilere 10 sorudan oluşan anketler dağıtıldı. Skala şu şekilde tasarlanmıştır: TK (tamamen katılıyorum), KT (katılıyorum), BM (bilmiyorum), KM (katılmıyorum) ve KK (kesinlikle katılmıyorum). Cevaplarının oran olarak hesaplandığı sorulara öğrenciler her soruya teker teker cevap veriyorlardı. İş bu araştırma, halihazırda Makedonya Cumhuriyetindeki lise ve dengi okullarda yabancı dil derslerinde frazeolojizmlerin temsili ve bu konuda net bir tablonun ortaya çıkması için gerçekleştirilmiştir. Sözü edilen bu araştırma, genel anlamda frazeolojizmlere yönelik daha kapsamlı bir projenin bir parçasıdır, ancak biz, bu çalışmada frazeolojizmlerin yabancı dildeki temsili ve sahada gerçekleştirilen araştırmanın birincil sonuçlarını vermeye çalışacağız. Bu şekilde öğretim sürecindeki frazeolojizmlerin temsilinin avantaj veya zaafalarını belirlemek ve onların pekiştirilmesine ilişkin somut adımlar atacağız.

	TK	KT	BM	KM	KK
1.Yabancı dil öğrenmek hoşuma gidiyor.	80,5%	5,5%	14%	/	/
2. Sadece okulda yabancı dil öğreniyorum.	20%	15%	/	/	65%
3.Öğretmen bize frazeolojizmleri öğretti.	35%	10%	20%	35%	/
4. Verilen metinde frazeolojizmleri tanıyabileceğimi sanıyorum.	25%	15%	5%	45%	10%
5.Frazeolojizmlerin öğrenmek için önemli olduğunu sanıyorum.	75%	/	15%	10%	/
6. Frazeolojizmlerin yabancı dil öğreniminde temsil edildiğini sanıyorum.	10%	5%	20%	10%	55%
7. Frazeolojizmlerin yabancı dil kitaplarında temsil edildiğini sanıyorum.	15%	/	25%	40%	20%
8. Öğretmen, yabancı dil öğreniminde frazeolojizmleri kullanmaktadır.	35%	45%	10%	10%	/
9. Öğretmen yabancı dil ders kitabındaki frazeolojizmleri vurgulamaktadır.	55%	25%	/	15%	5%
10. Öğretmen, yabancı dil ders kitaplarında kapsanmayan ek frazeolojizmleri kullanmaktadır.	35%	45%	5%	10%	5%

V. Sonu: Araştırmaya katılanların cevaplarını incelerken, öğretmenlerin ifadesinden, öğrencilerimizin yabancı dil öğreniminde frazeolojizmlerin öneminden farkında oldukları ve buna uygun olarak daha fazla ek bilgiler edinme çabası içerisinde oldukları sonucuna vardık. Bu araştırma, yabancı dil ders kitaplarında ve yabancı dil öğreniminde frazeolojizmlerin yeterli veya yetersiz temsili hakkında net bilgiler alınmasına sebep olmuştur. Yabancı dil öğretmenlerinin özgür emekleriyle öğrencilere frazeolojizmler konusunda bilgiler aktarma içerisinde olduklarını rahatlıkla tespit edebiliriz. Özel dil kategorisinden bahsedildiği için öğretmenlerin bu emekleri takdire değerdir. İşbu araştırmalara dayanarak, ek sonuçlar olarak şunları sıralayabiliriz:

- öğrenciler, önemli iletişim araçları olan frazeolojizmleri öğrenmekte ilgi göstermektedirler;

- liselerdeki yabancı dil ders kitaplarında frazeolojizmlerin temsili yetersizdir;

- öğrencilerin üstün derecede frazeolojizmleri öğrenmesindeki en büyük katkı öğretmenlerin bireysel emekleri sayesinde;

- öğrenim sürecinde frazeolojizmler konusunda özel bir yaklaşım, öğrenciler tarafından da daha kolay bir şekilde öğrenilmesi amacıyla onların başarılı bir şekilde öğrenim sürecinde uygulanması için özel teknikler gerekmektedir.

Anket esnasında öğrenciler tarafından verilen cevaplar neticesinde, yabancı dil derslerinde frazeolojizmlerin öğrenilmesine ilişkin ilginin olduğu, frazeolojizmlerin Eğitimi geliştirme Bürosu tarafından önerilen ders plan ve programlarına yerleştirilmesi, onların hergünlük iletişimde kullanımının önemi ve öğreniminde daha ciddi yaklaşım arayışları konusunda ümit vermektedir.

KAYNAKÇA:

1. Burger, H., Buhofer, A. H., Sialm, A. (1982). Handbuch der Phraseologie. Berlin - New York: de Gruyter
2. Daniels K. (1985): Geschlechtsspezifische Stereotypen im Sprichwort, Straßburg, 146.
3. Duden 2002: Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Band 11, Mannheim u.a.: Dudenverlag
4. Fleischer, W. (1982). Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut Leipzig
5. Kirova, S., Kuzmanovska, D., Ivanova, B. (2017). Comparison of Proverbs in Four Languages. In: International Conference dedicated to the 1100th Anniversary of the death of St. Kliment, 23-24 June 2016, Stip, Macedonia
6. Kuzmanovska, D., Kirova, S., Daskalovska, N., Dimova, V. (2018). Greater degree of equivalence of phraseologisms from mother tongue as a fertile ground for studying them in a foreign language. In: 12th International Technology, Education and Development Conference IN-TED 2018, 5-7 March 2018, Valencia, Spain.

UDK

316.62:316.346.32-053.6

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 06.03.2018

Revize : 21.03.2018

Onaylandı : 16.04.2018

HİLMİN İNSAN HAYATINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Dr. Recep ERYILMAZ

İstanbul/Beşiktaş, e-mail: reyilmaz48@gmail.com

ÖZET

İnsan, akıl, irade ve nefis güçleriyle donatılarak yaratılan, duygu, düşünce ve davranış gibi ruhsal süreçleri yaşayan üstün bir varlıktır. Bu süreçleri yönetmede bilgi önemli bir rol oynar ve insanların zihinlerinde gelişim ve değişim meydana getirir. İnsan bu etkileşim sırasında bilgisini ve aklını sağlıklı kullanabilirse yaratılış gayesini düşünmeye başlar.

Düşünebilen insanların kalbinde yani gönlünde bir iman gerçeği ortaya çıkar. İnanan gönül, manevi duyguların merkezi haline gelir ve nefisle mücadele etmeye başlar. Buradaki en yoğun mücadele, hilim yani yumuşak huylu davranışları gösterme konusunda ortaya çıkar.

Modernleşme adına yaşanan sekülerleşme ve kültürel yabancılaşma insanların manevi duygularının merkezini köreltmüş, nefsani isteklerini tetiklemiş, bunalımlara sürüklemiş, gençliği hız ve haz tutkunu yapmıştır. Haz tutkunu gençler nefsani isteklerine ulaşmak için kaba, sert ve kırıncı davranışlar göstermeye başlamıştır.

Modern popüler kültürün etkisiyle manevi duyguları zayıflamış insanlara özellikle gençlere İslam'ın önemli ahlakî erdemlerinden biri olan yumuşak huylu davranmanın önemini hatırlatmak istedik. Çünkü yumuşak huylu davranmaya; ailede, mahallede, okulda, iş yerinde kısaca insanlarla iletişim kurulan her ortamda ihtiyaç duyulmaktadır.

Mevlana'nın deyimiyle, testileri kırıp "ben" tasavvuru ve "öteki" algısını "biz" denizinde birleştirmede önemli bir yeri olan yumuşak huylu davranmanın, insanların duygu ve düşüncelerindeki olumlu etkilerini ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Hilim, Yumuşak Huy, Yumuşak Söz, Sabır, Kaba.

UDK

316.62:316.346.32-053.6

Article type:

1.01 Original scientific article

Received : 06.03.2018

Revise : 21.03.2018

Accepted : 16.04.2018

THE IMPORTANCE AND PLACE OF GENTLENESS IN HUMAN LIFE

Dr. Recep ERYILMAZ

İstanbul-Beşiktaş, e-mail: reyilmaz48@gmail.com

ABSTRACT

Human being is a superior living creature who is equipped with intelligent, will and elegant powers by experiencing spiritual processes such as emotion, thought and behavior. Knowledge to govern these processes has an important role and brings improvements and changes in people's minds. If people use their knowledge and minds in a healthy way during this interaction they begin to think about the meaning of their creation.

The fact of faith comes to exist in the heart of thinking people. Believing hearts become the center of spiritual emotions and begin to struggle with the human soul. The most intense struggle comes to exist about gentleness or being mild-mannered.

Societal and cultural alienation in the name of modernization has blunted the center of the spiritual emotions of people, triggered their egoistic desires, dragged them into depression and made youth speed freak and jun-loving. Jun-loving youngsters have begun to show rough, hard and hurtful behavior in order to reach their self-sacrificing wishes.

We tried to explain the people especially youngsters whose spiritual feelings are weakened by the influence of modern popular cultures the importance of being soft-tempered, one of the important moral virtues of Islam for young people.

Because it is required to be mild manner in family, in the neighborhood, at school, at work briefly everywhere contacting with people.

Key words: Gentleness, Soft Behavior, Soft words, Patience, Tolerance, Rough.

GİRİŞ

İnsanın karşı karşıya olduğu iki gerçeklik vardır. Bunlardan birisi bilimin “evren” dediği, insanların da vücutlarıyla içinde buldukları gözle görülen maddi dünyasıdır. Diğeri de her insanın düşündüğü, hayal ettiği, inandığı, duyguları ile yaşadığı manevi dünyasıdır. Birinin maddi, diğerinin manevi olması gerekçesiyle birbirinden bağımsızmış gibi görünen bu iki dünya arasındaki etkileşme şüphesiz bir gerçektir. Maddi dünyada olan olaylar ve haberler kişinin manevi dünyasını da etkiler, onu üzer, sevindirir veya korkutur. Hatta hayalindeki dünyanın yapısını tamamen değiştirebilir.

İnsan, bedeni kadar düşünceleri ve duyguları da olan bir varlıktır. Bunlardan biri diğeri bastırmadan bu iki gücün bütünleşmesiyle kendini gerçekleştirebilir. O nedenle kendi bedeni gibi düşünceleri ve duygularını da tanımalı; duygularını yaşama ve denetleme becerisini de edinmelidir. Bununla birlikte, çevresindeki kişilerin ihtiyaçlarına, umut ve beklentilerine karşı duyarlı ve saygılı olmalıdır. Sağlıklı bir insan, öbür insanların davranışlarını anlayıp kabul etmeli, onlarla ilişkilerini hem demokratik ilkelere hem de sevgi ve hoşgörü duygularına dayandırmalıdır.

Modern popüler kültürün etkisinde kalan insanlar, öz benliklerinden uzaklaştılar (*Nasr, 1991:131.*) ve diğeri insanlarla olan medeni ilişkilerini gerçekleştirecek ortamı kaybettiler. Bunun sonucunda modern dünyanın en önemli özelliği olan “bireysellik” ön plana çıktı. Bireyselliği ön plana çıkaran kişiler sosyal medyanın tutkunu haline geldiler ve medyanın etkisiyle yanlış örnekleri taklit etmeye başladılar.

Modern popüler batı toplumunun içinde bulunduğu bu durum, sosyal, siyasal ve kültürel araçlarla İslam toplumlarına ulaşmış, bu toplumların inanç ve ahlak sistemi ile yaşam biçimini etkilemiş ve birçok olumsuz davranışın ortaya çıkmasına yol açmıştır. (*Fromm, 2004:6.*) İslam toplumundaki olumsuz davranışları olumlu davranışlara çevirebilmek ve üstün ahlaki değerleri kazanmaya yardımcı olabilmek için İslam’ın temel kaynakları Kur’an ve Sünneti, inceledik. Kur’an ve Sünnet, dinin temel ilkeleri konusunda açık-seçik ve yer yer hususi ilkeler ortaya koymuşken, kültürel ve ahlaki değerler konusunda genel prensipler belirlemiş ve detaylara girmemiştir. Bu ikisi arasındaki uyumu aklı başında bilginlerin sağlaması hedeflenmiştir. (*Kalin, 2016:47.*) Bu çalışmamızda İslam’ın duygusal davranışlarından;

Yumuşak huylu olmak ne demektir?

Yumuşak huylu olma konusunda Kur’an’dan deliller nelerdir?

Yumuşak huylu olma konusunda Sünnetten deliller nelerdir?

Yumuşak huylu insanların özellikleri nelerdir?

Konularında araştırma yaptık ve manevi duyguların merkezi olarak kabul edilen gönülleri yumuşatabilmenin sırrı üzerinde yoğunlaştık. Yumuşak huylu olmayla ilgili İslam ahlakının temel değerlerini konu alan eserlerden, Kur'an'ın ayetlerinden ve Hz. Peygamber'in uygulamalarından çok özel örneklere yer verdik.

Yakın dönem doğu araştırmacıları İslam ahlakının, dolayısıyla Müslümanın karakterini belirleyen temel erdemler üzerinde çalışmalar yapmışlar ve sonuçta, en belirleyici duygusal davranışın yumuşak huyluluk olduğu kanaatine varmışlardır. Bu araştırmacılara göre, cahiliye döneminde çok az insan bu faziletin kıymetini takdir ederken İslam dini, yumuşak huyluluğu; ahlaki ve toplumsal alanda bütün Müslümanlara yaymayı ve cahiliye toplumundan farklı kılmayı amaçlamıştır. (*Pellat, 1973:152; Goldziher, 1977:207-208.*)

İslâm dini, insanda kendi dışındakilerle kör bir mücadeleye girişmek yerine, kendi nefsiyle hesaplaşma iradesini geliştirdi; Cahiliye dönemindeki kabile ruhunun ve geçici hazlara düşkünlüğün doğurduğu kaba ve katı geleneklerin karşısına, insanın nefsini dizginlemesi, “tabiatındaki öfke ve şiddetten korunması” anlamına gelen hilim ve şefkati koydu. Bu suretle insana, o güne kadar kendi dışındakilere çevirdiği mücadele enerjisini, kendi nefsinin kötü temayüllerine karşı yöneltmesini öğretti

İslam ahlakında duygusal davranışların en yücelerinden biri hilimdir. Hilim (Hılm) sözlükte; yumuşaklık, kolaylık, akıl, ağırbaşlılık, hoşgörülülük olmak gibi halleri, davranış ve tutumları tarif etmek için kullanılır. (*İzutsu, 1991:81-90.*)

Hilim, İngilizcede; mild, gentleness, lenient, clemency, simple-minded people indulgence kelimeleriyle ifade edilir. Türkçede; nefsi ve tabiatı gazabın heyecanından alıkoymak, hiddeti terk, şiddete tahammül, öfke ateşini söndürmek, öfkenin kabarması halinde itidal ve sükûneti korumak gibi manalara gelir. (*Lisanü'l al Arab, “hlm” 1994; Nihaye, “hlm” 2013*)

İslami kaynaklarda hilim; zihnî ve ahlakî olmak üzere iki anlamda ele alınmıştır. Zihnî hilim; akıl demektir. Bu anlamdaki hilim; ahmaklık, düşüncesizlik ve cahilliğin karşıtı olarak gösterilir. (*İslam Ansiklopedisi, TDV, “hilim” md.*)

Buna göre hilim sahibi insanın özelliği; akıllı ve bilgili olmak, ahmaklıktan, düşüncesizlikten ve cahillikten uzak durmaktır. (*Şamil İslam Ansiklopedisi, 1990 “hilim” mad.*)

Ahlaki ve ameli hilim; öfkeyi yenme, yumuşak huyluluk, gönül zenginliği, tahammül, kin gütmeme, sabır ve bencil duyguları kontrol etmek gibi anlamlara gelir. (İlmihal, *TDV,2009:507-509;Rifat, A. (...): 116.*)

Hilimde “kudreti olduğu halde cezalandırmamak ve “cezayı büsbütün terk etmeyip gelişmelere göre hareket etmek” anlamı çok önemlidir.

Hilim kelimesi terim olarak; üstün bir akıl ve beden gücüne sahip iken kızgınlığa sebebiyet veren en ağır tahrikler karşısında bile öfkeye kapılmadan, ölçü ve dengeyi kaybetmeden, sosyal ilişkilerde sabırlı ve tahammüllü, bağışlayıcı ve nazik olmayı, tedbirli ve akıllıca davranışlar sergilemeyi sağlayan erdem demektir. (*TDV, İslam Ansiklopedisi, “hilim” md.*) Sertlik, kaba ve kırıcı davranış, hiddet ve şiddet, hilmin zıt anlamını ifade etmek için kullanılır.

Hilim, cahil kelimesinin zıt anlamlarını ifade ederken kullanılan terimler arasında yer alır. Cahil, en ufak bir tahrik ile patlamaya hazır, ateşli bir tabiatı, iyi ile kötüyü birbirinden ayırmayı bilmeyen ve yaptıkları kötü işler için asla af dilemeyen, gerçeğe dilsiz, ilâhî rehberliğe kör olanların durumunu anlatır. Hilim, davranışları dizginleme ve duyguları kızgınlık halinden korumadır. (*el-Mucem el Vasit, “hlm” md.*) Hilim sahibi olan öfkenin etkisinde kalmaz, taşkın davranışlara yönelmez, kızgınlığına rağmen kendisine hâkim olur, haksızlık edene karşılık vermekte acele etmez.

Duygu ve davranışlarda yumuşaklık, hoşgörü, güvenli arkadaşlık, eğitilmiş ve medenî toplumların özellikleriyken, saldırganlık ve sertlik cahiliye toplumunun belirgin özellikleridir. Cahiliyede insanlar kendileriyle değil, başkalarıyla daha çok meşgul olurlardı. Gözleri ve kulakları hep başkalarının üzerinde olurdu ve dış itibara düşkün idiler. İtibarları sarsılmasın diye kız çocuklarının olmasını istemezlerdi. (*Müslim, Birr ve Sıla 149, (2631) Maverdi, 1998:246.*) Kendi aile bireylerine kaba, başkalarına kibar davranırlardı.

İnsanlar bir davranışı yapmadan önce pozitif ve negatif yönlerini beşeri akıl ile düşünmelidir. Beşeri akıl, yapılacak davranışın iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olup olmadığı belirler. Beşeri akıl ile düşünülmezse, davranışları biyolojik ya da animal akıl yönlendirir. (*Kahveci, 2016:41.*) Biyolojik akılla hareket eden kişi; söz ve hareketlerinde kaba ve kırıcı olur. Hâlbuki Peygamberimiz, “akıllı mümin bal arısı gibidir. Temiz olanı yer, temiz olanı üretir, bir çiçeğe konduğunda onu kırıp bozamaz” buyurmuştur. (*Ahmed İbn Hanbel, Müsned II. 199 (6872)*) Peygamberimiz bu teşbihiyle akıllı bir mümini, kırıp dökmeyen, temiz ve yararlı işler yapan ve yumuşak huylu olan, “incinse de incitmeyen, merhem gibi olan; diken gibi olmayan” (*Göçgün, 2010: 75.*) bir insan olarak tanımlamıştır.

İnsanların tavır ve davranışlarını belirlemede sinemadan müziğe, televizyondan eğlence kültürüne kadar geniş bir alana yayılan modern popüler kültür ve pompalanan bireysellik her geçen gün kendini daha çok hissettirmektedir.

Dolayısıyla savaş, şiddet ve terör olayları artmakta ve küreselleşen dünyada yumuşak huylu davranmaya daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden yumuşak huylu davranmayla ilgili Kur'an'ın emirlerinin ve Peygamberimizin uygulamalarının hayatın en önemli prensibi haline getirilmesi zorunludur.

KUR'AN'DA HİLM KAVRAMI

Kur'an'da hilm kelimesi “onlara bunu hilimleri (ahlam) mi emrediyor?” (*Tur 52/32.*) ayetinde çoğul (ahlam) olarak geçmektedir. Kur'an mealleri ve tefsirlerde “ahlam” terimi akıl olarak izah edilmiştir. Çünkü akıllı ve eğitilmiş insanlar yumuşak huylu davranışlar gösterebilir.

Yaratılıştaki yumuşak huyluluk öfkelenmekten sonra öfkeye hâkim olmaktan daha iyidir. Zira öfkeyi yenmek gayretle olmaktadır. Öfkeyi yenmek başlangıçta zor da olsa uğraşarak karakterin bir özelliği haline getirilebilir. Yani yaratılıştan var olan yumuşak huyluluk kaybedilebilir ya da eğitimle ve tekrarlarla korunabilir bir duygusal davranıştır.

Halim; hilm mastarından türemiş bir kelime olup Kur'an'da, Allah'a ve bazı peygamberlere sıfat olarak kullanılmıştır. Halim, sabırlı ve temkinli olan, kudreti olduğu halde cezalandırmayan, acele ve kızgınlıkla muamele etmeyip ileride meydana gelecek gelişmelere fırsat tanıyan otorite sahibi demektir. Cezalandırmaya gücü yetmeyen kişiye halim denemez. Yerinde olmak şartıyla övülmüş bir sıfattır.

Halim kelimesi Kur'an'ın on beş yerinde geçmekte olup bunlardan ikisinde İbrahim'e “evvehün halim” (*Tövbe 9/114; Hud 11/75.*) birinde Şuayb'a “halimün raşid”, (*Hud 11/87.*) birinde de İshak Peygambere “gulamün halim” şeklinde sıfat olarak yer almaktadır.

Allah'ın sıfatı olarak zikredilen halim kelimesi bir tamlama olarak; Kur'an'da altı ayette “bütün günahları bağışlayan” anlamındaki “gafurun halim ve halimen gafura”, (*Bakara 2/225, 235; Al-i İmran 3/155; Maide 5/101; İsrâ 17/44; Fatır 35/41.*) üç ayette “hakkıyla bilen” anlamındaki “alimen halime”, (*Nisa 4/12; Hacc 22/59; Ahzab 33/51.*) bir âyette “her şeyden müstağni olan, kendi dışındaki her şeyin O'na muhtaç olduğu varlık” manasındaki “ganiyyün halim”, (*Bakara 2/263.*) bir ayette de “az iyiliğe çok mükâfat veren” manasındaki “şekûrun halim” (*Tegabün, 64/17.*) şeklinde kullanılmıştır.

Bu şekildeki kullanılışlar kelimenin manasına açıklık getirdiği gibi ona zenginlik ve derinlik de kazandırmaktadır. İlgili ayetlerin incelenmesinden anlaşılacağı üzere “gafur” ismiyle beraber kullanıldığı yerlerde kulların işleyebileceği bazı günahlardan söz edilmekte, bu tür günahları işleyenlerin acilen cezalandırılmayıp dönüş yapmalarına fırsat tanınacağı belirtilmektedir. Alim ile birlikte kullanıldığı üç ayetten birinde mirasın taksimi anlatılmakta

ve bu hususta ortaya konan ölçülerin insanlığın mutluluğunu dileyen Allah'ın bir öğüdü olduğu, O'nun bütün hak ve hukuk türlerini bildiği, mirasın bölüştürülmesinde yapılabilecek bazı yanlışlıkları da cezalandırmayacağı, gönüllerde gizlenenleri Allah bilmesine rağmen sabırla muamele ettiği ifade edilmektedir. (*Nisâ 4/12.*)

Diğer ayetin birinde Allah yolunda hicret edip sıkıntılara katlananları iyi akıbetlerin beklediği müjdelenmekte ve bu tür sosyal çalkantılar karşısında ilâhî müdahalenin bilgiye ve temkine dayandığı anlatılmaktadır. (*Hac 22/59.*)

Bir diğer ayette de Allah'ın, gönüllerde saklanan her sırra vâkıf olmasına rağmen sabır ve yumuşaklıkla muamele ettiği bildirilmektedir. (*Ahzâb 33/51.*) “Halimin, gani” ismiyle beraber kullanıldığı ayet, malî konuların ve Allah rızası için karşılıksız harcamada bulunmanın işlendiği ayetler içinde yer almakta, (*Bakara 2/263.*) şekûr isminden hemen sonra yer aldığı ayette de ödünç para verenlerin Allah tarafından fazlasıyla mükâfatlandırılacağı beyan edilmektedir. (*Tegâbün 64/17.*) Özellikle bu son iki kullanış halimin, “hak edilmiş cezaları hemen uygulamayıp mühlet veren” anlamının yanı sıra “yapılan iyilikleri ve faziletli davranışları bazı eksiklikleri hesaba katmadan fazlasıyla mükâfatlandırılan” manasını da içerdiğini göstermektedir. (*TDV, İslam Ansiklopedisi “halim” md.; Nihaye, 2013. “hlm” md.*)

Kur'an'da, yaptıkları zulüm ve kötülükler yüzünden insanlar hemen ilâhî cezaya çarptırılmış olsaydı yeryüzünde hareket eden hiçbir canlının kalmayacağı, yani sosyal düzenle birlikte çevreyle ilgili düzenin de bozulacağı ifade edilmekte ve bu tür davranışların cezalarının belli bir süreye kadar ertelendiği haber verilmektedir. (*Nahl 16/61; Fatır 35/45.*)

Kur'an'a halim kavramı çerçevesinde baktığımızda baştan sona kadar hilim ruhunun hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Zira insanlarla olan ilişkilerde, adaletle hareket etmek, zulümden kaçınmak, şehvet ve ihtiraslarına gem vurmamak, yersiz kibir ve gururdan sakınmak gibi emirler, hilim ruhunun göstergeleridir. (*Izutsu, 1975:204.*) Allah Halim sıfatının gereği olarak;

1. Günahları bağışlayan, cahillerin ve asilerin isyanı kendisini öfkelenlendirmeyendir. (*Buhari, Edep 102(1999); Müslim, Birr ve Sıla 106-108; Bayraklı, 1999:76.*)

2. Gazabı kendisini harekete geçirmez, cezaları erteleyen veya tamamen kaldırandır. Cezaların kaldırılması yalnızca, cezayı hak etmiş bazı Müslüman günahkârlara yönelik olup, inkârcıların bununla bir ilgisi yoktur.

3. Allah ne kadar yumuşak bir kudrete sahiptir ki günah yapan ve sabahtan akşama kadar O'nu inkâr etmekle uğraşan kulların rızkını kesmeyendir.

4. Günahkârları cezalandırma konusunda telaş etmez, zira iradesini ne zaman olsa yürürlüğe sokar,

5. Her işi olması gerekli ölçü de yapar. İnkârcıların başlarına geleceği haber verilen felâketin bir an önce gelmesini talep ettikleri halde belirlenen süreden önce felâketin gerçekleşmeyeceğini ve ilâhî planın hiç aksamadan mutlaka uygulanacağını bildirir. (*Yûnus 10/11; Hac 22/47; Ankebût 29/53.*)

6. Sosyal hayatı yönetmede ve toplumların varlıklarını sürdürmedeki nizamını da açıklamaktadır. Çünkü sosyal hayatta hâkim olan bu ilâhî nizam insanın irade hürriyetinin ve sorumluluğunun temelini oluşturur.

7. Kullarına karşı son derece şefkatli ve merhametlidir. Kulların da birbirlerine karşı merhametli olmaları, yumuşak davranmaları, kabalık ve sertlikten kaçınmaları, hoşgörülle hareket etmeleri Allah'ın sevdiği erdemlerdendir. (*Arslan, 2017:227-232.*)

Allah, emretme ve yasaklama hususunda merhametli olduğundan dolayı bazı emir ve yasaklarını insanların nefisleri ve tabiatları kabullenmekte zorlanmasın diye belirli bir süreçte göndermiştir. Nitekim bu süreci; orucun farz oluşunda, (*Buhârî, Savm 1, Hac 47; Bakara 2/183.*) içki (*Nahl 16/67; Nisa, 4/43; Bakara 2/219; Mâide 5/90.*) ve faizin (*Rum 30/39; Âl-i İmran 3/130; Bakara 2/275-279.*) yasaklanmasında açıkça görebiliriz.

Bu ayetler, insanların psiko-sosyal yaşamlarında sürecin önemine dikkat çekerek, *İslam'da yavaş ve yumuşak davranmanın etkili bir eğitim ve irşat yöntemi olduğuna işaret eder. Tatlı söz, yumuşak ve hoşgörülü davranış herkese için etkilidir, ancak çocuklar da daha da etkilidir. Din eğitimcileri eğitim öğretim faaliyetlerini Allah ve Resulullah'ın uyguladığı gibi yumuşaklıkla ve acele etmeden yerine getirmelidir. Özellikle de insanlara iyiliği emredip kötülükten sakındırırken yumuşak ve hikmetli konuşmak son derece önemlidir.* (*Dodurgalı, 1999:114-115.*)

İçlerinde hilim kelimesi bulunmamakla birlikte, anlamları itibariyle hilim erdeminin İslâm ahlâkındaki yerini ve önemini ifade eden yüzlerce ayete örnek olarak şunlar zikredilebilir:

1. “(Resulüm) O vakit, Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet Sen kaba ve katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etraftından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et!” (Âl-i İmrân 2/159.)

Al-i İmran suresindeki bu ayet; Peygamberimizin yüksek ahlakını, onun kaba davranışlardan uzak bulunduğunu, her zaman merhametli, şefkatli, yumuşak huylu, yufka yürekli olduğunu göstermektedir. Ayet incelendiğinde insan davranışlarına yön veren etkenlerden birinin kalp (gönül) olduğu, yumuşak davranmanın kaynağında ilahi rahmetin, kaba ve katı davranmanın kaynağında ise kulun nefsanî iradesinin bulunduğu anlaşılır.

Müslümanlar Uhud savaşında başlangıçta kazanmış oldukları zaferi ellerinden kaçırdılar ve 72 mümin şehit edildi. Bir kısım müminler Peygamberin emrine uymayıp savaş meydanını terk ettiklerinden ve Allah'tan ümitlerini keserek dinden kopma noktasına geldiklerinden dolayı uyarılmayı hak etmişlerdi. Beklentilerin tam aksine Allah, Peygamberimize bu ayeti indirmiş ve onlara yumuşak davranmasını istemiş ve bu davranışın da Allah'ın bir lütfü olduğunu beyan buyurmuştur. (*Duman, C. III, 2008:228-233.*)

İlahi rahmetin en önemli neticesi, yumuşak davranmaktır. Peygamberimizin müminlere yumuşak davranması, O'nun ilahi rahmetle kuşatılmış olduğunu gösterir. Aynı şekilde, çocuklarına, öğrencilerine, işçilerine ve halkına yumuşak davranan ana-babaları, öğretmenleri, işverenleri ve idarecileri ilahi rahmet kuşatır. İlahi rahmet bulunmadığı bir toplumda idareciler halka, öğretmenler öğrencilerine, işverenler işçilere katı davranır. (Bayraklı, C.IV, 2005: 433.)

2. “İyilikle kötülük eşit değildir. Sen kötülüğü en güzel hareketle önle. O vakit bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir. Bu güzel davranışa ancak sabredenler, hayırdan ve olgunluktan büyük payı olanlar kavuşturulur.” (*Fussilet 41/34-35.*)

Bu ayet, sevginin oluşmasında ve dolayısıyla sosyal barışın sağlanmasında hilim erdeminin rolünü göstermesi bakımından özellikle ilgi çekicidir. Zira burada hilim ruhunu yansıtan en saygın davranışlardan biri olan kötülüğe karşı iyilik, düşmanı bile dost yapan bir güç olarak değerlendirilmiştir.

Allah'ın kötülüklerin dahi iyilik ve yumuşaklıkla önlenmesi hususundaki emrinin taşıdığı hikmete daha çok dikkat edilmelidir. Nice sert ve katı yürekli insan, kendisine nezaketle ve şefkatle yaklaşıldığı zaman yumuşamakta, sevgi ve dostluk hisleriyle karşılık vermektedir. Aksine davranışlar daima sertlikle, katılıkla, acımasızlıkla mukabele görmekte; dolayısıyla kırınglıklar, darginlikler hatta düşmanlıklar ortaya çıkarmaktadır. (*Rıfat, (...): 257.*) Düşmanın ezasına olgunlukla ve kötülüğüne karşı iyilikle muamele etmek insanları dostluğa ve kardeşliğe götürür. Aralarındaki düşmanlıklar, bu sayede son bulmuş olur. (*Konyalı, C.12, 1969:5062.*)

İnsanlar arasında sevgiyi celbeden, kin ve nefreti ortadan kaldıran, hoşgörü erdeminin en güzel örnekleri Kur'an'da “yüce bir ahlak üzere olduğundan” (*Kalem 68/4.*) övgüyle bahsedilen Peygamberimizin hayatında görülmektedir.

Ayşe annemize Peygamberimizin ahlâkı sorulunca şöyle demiştir: “O, çirkin söz söylemez ve kaba davranışlarda bulunmaz, çarşı pazarda insanlarla münakaşaya girmez, kötülüğe kötülükle karşılık vermez, bilakis bağışlayıcı ve hoşgörülü davranırdı.” (*Tirmizi, Birr, 69 (2016)* “Siz Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlâkı Kur'an ahlâkı idi. (*Müslim, “Müşâfirin”, 139.*)

Uhud savaşında Hamza'nın şehit edilmesinden sonra burnunu ve kulaklarını kesen müşriklere benzerini yapmaya niyetlenen Peygamberimizi bu olumsuz düşünceden vazgeçirmek ve öfke ateşini söndürmek için şu ayet gelmiştir (*Ebu Suud Efendi, C.III, 2006:1022.*)

3. “Allah’tan korkan kimseler, gayzlarını (öfkelerini) yutarlar ve insanları affederler. Allah iyilik edenleri sever.” (Âl-i İmrân 3/134.)

Bir kişinin yumuşak huylu olduğunun göstergesi öfkelerini yutması ve onu sindirebilmesi erdemli bir davranıştır. İnsan öfkelerini yutmakla karşısındakine şunu demiş oluyor: “Sen yaptıklarından daha değerlisin, sende umut var henüz bütün imkânları kullanmış değilsin.” Bu yaklaşım insanı insanlığa kazandıran bir yaklaşımdır. İnsan varlık olarak şerefli bir varlıktır. Onun şerefini zedeleyecek her türlü yaklaşım zulümdür. (*Sayar, 2008:59.*)

Ayette geçen ve “Öfke” diye çevirdiğimiz gayz kelimesi terim olarak “hoşlanılmadık bir şeye karşı insanın duyduğu gazap” anlamına gelir. Gazap, intikam hırsından doğan ve bilinç dışı yüzde ve diğer azalarda belirtileri görülen bir duygu olduğu halde öfke, sadece kalpte olan bir duygudur. (*Gazali, C.VII, 1971:6; Rifat, (...): 88-89.*) Ayette belirtildiği gibi insanlardaki Allah korkusu, olaylar karşısında öfkeyi yenmeyi sağlamaktadır.

Nitekim ayette geçen kazımın kelimesi “öfkelerini yenen, gücü yettiği halde, zarar gördüğü kimselere karşı intikama kalkışmayan, sabreden” anlamlarına gelmektedir. (Âlûsî, C. IV, 1993, Al-i İmran 3/159,) Olumsuz duyguları kontrol etmek geliştirilebilen iyi bir davranıştır. (*Emin, Osman 2017:103*) Ondan daha önemlisi, öfkenin kuvvet merkezi olan kalpteki izlerini de yok etmektir.

Öfkelerini kontrol edebilme gücü ve yumuşak huylu olma davranışı her kime öğretilenirse bu kişi herkesi yenebilecek bir kudrete sahip demektir. Kızgın insan kendisine zarar veren kimseden daha güçlü olduğu, isterse intikamını rahatça alabilecek durumda bulunduğu halde intikam almaktan vazgeçerse, mükâfatların en üstünü olan Allah sevgisini kazanmış olur. (*Kotku, 2011:283.*)

4. “Ona söyleyeceklerinizi yumuşak sözle söyleyiniz, ola ki aklını başına toplar veya içine bir korku düşer.” (*Taha 20/44.*)

Dini tebliğ ederken ve öğretirken öncelikle insanın düşüncesini harekete geçirmek ve o konuya saygı duymasını sağlamak gerekiyor. Düşünceleri 292,) O, bütün varlıklara çok yumuşak davrandığı gibi bütün insanların da diğer canlılara yumuşak davranmasını ısrarla istemiş ve yumuşak davrananlara da “Allah’ım! Canlılara merhametle davranana sen de rahmetinle muamele (*Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 62, 93, 257, 258, 260.*) diye dua etmiştir.

Abdullah İbn Amr Peygamberimizin özelliklerini daha önceki kitaplarda şu şekilde gördüğünü söyler: “O, katı ve kaba değildir. Münakaşayı sevmez, kötülüğe kötülükle muamele etmez. Aksine affeder, yumuşak davranır.” (İbn Kesir Tefsiri, C.II, 2010:455.) Önceki ve sonraki kitaplarda belirtildiği gibi Peygamberimiz, insanlarla ilişkilerinde daima kolaylığı tercih eder, zorluğa, öfke ve kızgınlığa yer vermezdi. Allah ve kul haklarının çiğnenmesi dışında öfkelenmez, şahsına karşı işlenen kusurları kolayca affederdi. Ne kadar kaba bir hareketle karşılaşsa da nezâketini bozmadı, kendisine kötülük edenlere bile güzellikle davranırdı.

Peygamberimiz katı kalpli olmanın ve sertliğin fayda değil, zarar getirdiğini, yumuşak huylu ve merhametli davranışları Allah’ın sevdiğini değişik hadislerinde vurgulamıştır. (*Konyalı, C. VIII, 1966:3292; Taha 20/44.*)

“Allah merhametlidir ve her işi rahmetiyle yapmayı sever” (*Buhârî, “Edeb”, 35; Müslim, “Birr ve Sila”, 77, (2593) “Yumuşaklıktan, şefkatten ve merhametten mahrum olan hayırdan mahrum olur.” (Ahmed b. Hanbel Müsned, IV, 362, 366) “Kuşkusuz Allah, her hususta yumuşak davranılmasını sever.” (Müslim, Birr ve Sila, 78, 79. , (2594) “Yumuşak davranış hangi şeyde bulunursa, onu güzelleştirir. Çekilip alındığı şeyi de çirkinleştirir.” (Müslim, Birr ve Sila, 78, 79. , (2594); Ebû Dâvud, Cihâd I, (2478), Edeb 11 (4808); Ahmed b. Hanbel, Müsned VI, 58, 112.)*

Abdullah İbni Avf ‘ın yüzünde bir kılıç veya bıçak yarası izi vardı. Yüzünde bıçak yarası olan kimselere Araplar Eşecc derlerdi. Ona da bu sebeple Eşecc lakabını vermişlerdi. Mekke fethinden bir müddet önce yola çıkan bu heyet Medine’ye varınca, bir an önce Hz. Peygamber’i görmek için Mescid-i Nebevî’ye koştular. Fakat Eşecc onlar gibi davranmadı. Devesini bağlayıp en güzel elbisesini çıkardı. Yıkayıp temizlendikten sonra onu giydi ve Resulüllah’ın huzuruna öyle geldi. Onun bu hâli Efendimiz’ in hoşuna gitti ve kendisine:

- “Sende Allah’ın sevdiği iki özellik vardır: Hilim (Yumuşak huylu) ve teenni (Sabırlı olmak)” buyurdu. O zaman Eşecc:

- Bu özellikler bende eskiden beri mi vardı, yoksa yeni mi ortaya çıktı? diye sordu. Resulüllah: - “Eskiden beri vardı” buyurunca, Eşecc:

- Beni sevdiği iki özellikle yaratan yüce Allah’a hamd ederim, dedi. (*Tirmizî, Birr ve Sila 65, (2080-81); İbn; Mâce, Zühd 18,(4187)*

İbnü’l Esir’e göre bu hadisteki hilim “akıl”, teenni de “kararlılık, sabır, acelecilikten sakınma” anlamlarına gelir. (*TDV İslam Ansiklopedisi, “hilim” md.*)

Gururlanmayacağı kesin olarak bilinen bir kimseyi yüzüne karşı övmek sakıncalı değildir.

Peygamberliğinin ilk yıllarında, birçok düşman, aşırı eza ve cefa ettikleri halde yine hepsine yumuşak davranmıştır.

Ebu Mahzur ezan okunurken ezanın sözleriyle saygısızca alay eder. Peygamberimiz Ebu Mahzur'u yanına çağırır kızmadan ona ezanın sözlerini öğreterek geleceğin müezzinlerine ezanı öğretecek başöğretmen yapar. Ebu Mahzur Müslüman olur. Onun kalbini İslam'a ısındıran tek şey, Hz. Peygamber'in davranışındaki yumuşaklıktı. (*Canan, C.VI, 1993:318.*)

Onun bu şekildeki davranışları katı kalpli birçok kişinin kalbini yumuşatmış ve Müslüman olmasına vesile olmuştur. Zira Allah, rıfk ile muamelenin “düşmanları dost yapacağını” (*Fussilet 41/34-35.*) bize haber vermiştir. Şu halde her eğitimci bu ilâhî emre uyararak kabalık ve sertlikten uzaklaşmalı ve çevresinde bulunan herkese özellikle de öğrencilerine karşı şefkat ve merhametle muameleyi prensip edinmelidir. (*Aydın, 2008:68.*)

Sevgi, şefkat ve merhameti terk eden eğitimci sertliğe yönelir, sertliği seçen öğrencilerini kaybeder. Eğitici sevgi, merhamet ve hoşgörü gibi duyguları yerinde kullanmalıdır. (*Ayhan, 1986 :78*) Bunun için her yerde ve her işte merhametli güzel davranışlar sergilenmeli, “bir hayvanı keserken bile bıçağı bileyip hayvana eziyet edilmeyeceğini.” öğrencilerine kavratmalıdır. (*Müslim, C. IX, Sayd 57(1955); Ebû Dâvûd, Kurban 11(2815); Tirmizî, C. III, Diyât 14; Nesâî, C. VII, Kurban, 22, 26, 27 Gölpinarlı, 1975:192-193.*)

2. Peygamberimiz kendisine kötülük yapanlara bile iyi davranırdı

Siyer ve hadis kitapları tetkik edilince, Resulüllah'ın bütün hayatı boyunca çevresindeki çocuklara, kölelere, cariyelere, hatta hayvanlara bile yumuşak ve merhametli davrandığı görülür. Medine'de bir grup Yahudi, Peygamberimizin yanına geldi. Bilinen selamlama cümlesi olan, “esselâmü aleyküm” ifadesini basit bir kelime oyunuyla değiştirerek “essâmü aleyküm” (ölüm üzerinize olsun) diyerek Peygamberimize büyük bir kabalık yaptılar. Orada bulunan müminlerin annesi Hz. Ayşe, onların bu kabalıkları karşısında kendini tutamadı ve onlara “O dediğiniz sizin başınıza gelsin, Allah'ın laneti üzerinize olsun!” diye karşılık verdi. Bunun üzerine şefkat ve merhamet elçisi hanımına hitaben, “Sakin ol ey Ayşe! Kibar ve nazik olmalısın, kaba davranmaktan ve çirkin konuşmaktan da sakınmalısın, onların ne söylediklerinin farkındaydım. Ben de onlara “ve aleyküm” (sizin üzerinize de) diyerek karşılık verdim.” dedi. (*Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 199; Buhârî, “Edeb”, 54,59; Müslim, “Selam”, II. (5658)*) Peygamberimiz her hususta özellikle alışverişte kolaylığı ve yumuşaklığı sever ve şöyle derdi: “Allah, alışverişin ve borç ödemenin kolaylaştırılmış olanını sever.” (*TDV Hadislerle İslam, III, 2015: 409.*) Nitekim kendisi de bazı alacaklılarının kaba davranışlarına rağmen borcunu en güzel

şekilde ödemiştir. Onların sert tavırlarına sertlikle değil, bilakis kalplerini cezbedecek bilinçli bir yumuşaklıkla karşılıkta bulunmuştur. (*Köksal, C.I, 1981:290-291.*)

Enes Bin Malik der ki:

“Resulüllah ile birlikte yürüyordum. Resulüllah’ın üzerinde Necran kumaşından yapılmış kalın yakalı bir cübbe vardı. Bir bedevi arkadan yetişip kendisine doğru öyle şiddetli bir çekişle çekti ki Peygamber bedevinin göğsüne doğru döndü. Cüppe yırtıldı da yakası Resulüllah’ın boynunda kaldı. Resulüllah’ın boynuna baktım, bedevinin çekişinin şiddetinden cübbenin yakası, Resulüllah’ın boynunda iz bırakmıştı. Bedevi;

“Ya Muhammed, Allah’ın senin yanında bulunan malından şu iki devemin üzerine yükle! Çünkü sen bana ne kendi malından ne de babanın malından yükleyecek değilsin” dedi. Peygamberimiz biraz sustuktan sonra bedeviye kızmadan neden böyle davrandığımı sordu.

“Çünkü sen kötülüğü kötülükle karşılamaz, cezalandırmazsın da ondan!” dedi. Bunun üzerine Resulüllah güldü. Sonra da bir adam çağırıldı: “Şu iki deveden birisine arpa, diğerine hurma yükle.” buyurdu. (*Buhari, Libas, 18; Müslim, Zekât, 128 (1057)*)

3.Peygamberimiz bir memur gönderirken yumuşak davranmayı tavsiye ederdi

Resulüllah bir yere gönderdiği memurlarına halka hizmet ederken ve insanlarla ilişkilerinde; “Sevindirin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın.” (Uyumlu olun, ihtilâf etmeyin, teskin edin, nefret ettirmeyin) (*Buhari, İlim,11; Ebû Dâvud, Edep 17, (4835); Müslim, Cihâd 6, (1732)*) diye tembihte bulunurdu. Elçi olarak gönderdiği Amr’a şöyle demiştir: “Ey Amr! Aman yumuşak ve doğru sözlü ol, kaba ve katı kalpli olma, kibir ve hasetten uzak dur!” (İbn-i Kesîr, C. III, 2000: 448.)

Bu hadis, Resulüllah’ın özlü sözlerindedir. Sevindirin emriyle, Allah’ın ibadetleri kabul edeceğini, ibadetlere karşılık vereceğini, günahlardan tövbe etmeye yardım edeceğini bildirmek, affını, mağfiretini çokça zikrederek insanları sevindirmek, müjdelemek emredilmiştir. Keza nefret ettirmeyin emriyle de: “İnsanları eğitirken, abartarak onları korkutmayın, öyle ki, onlar günahlarının affedilemeyeceği düşüncesiyle Allah’ın rahmetinden ümitlerini kesmesinler” demektedir. “Zorlaştırmayın” emriyle, insanlardan gücünün yettiğinden fazlasını veya daha iyisini istememek veya insanların kusurlarını araştırmak suretiyle zorluk çıkarılmaması tavsiye edilmiştir.

Resulüllah iki şeyden birini yapma konusunda serbest bırakıldığı zaman, günah olmadığı takdirde mutlaka onların en kolayını seçerdi. Yapılacak şey günah ise,

ondan en uzak duran kendisi olurdu. Allah'ın yasaklarına dikkat edildiği sürece şahsı adına hiçbir şeyden dolayı intikam almamış; Allah'ın yasağı çiğnenmişse, onun cezasını mutlaka vermiştir. (*Buhârî, Edeb 80, Hudûd 10; Müslim, Fezâil 77, 78 (2327) ; Ebû Dâvûd, Edeb 4. (4785)*)

Bu uyarıların eğitim-öğretim faaliyetinde bulunanlara da rehber olması gerekir. Eğitimciler dinimizin emir ve yasaklarını bütün ayrıntılarıyla söyleyerek, İslâm'ı tatbik edilemez gösterip nefret ettirmek yerine, zaruri konulardan başlayıp teker teker söyleyerek, Allah'ın mağfiretini, cennetin güzelliklerini, nimetlerini hatırlatarak tebliğde bulunup dini sevdirmelidir. İslâm'a yeni girenlere, ibadete alıştırılacak çocuklara hep bu ölçüyle yaklaşılmalı, yavaş yavaş alıştıranak, güler yüz, tatlı söz ve nezaketle davranılmalı, sertlikten, kabalıktan kaçınılmalıdır.

4. Peygamberimiz sevmediği kimselere bile yumuşak bir dille konuşurdu.

Peygamberimiz hoşlanmadığı bir hareketten dolayı kimseyi incitmez ve ağır bir söz söylemezdi. Hz. Enes, efendimizin bu ahlâkını şöyle anlatıyor: “Resulüllah kötü konuşmaz, lanet etmez ve argo kelime kullanmazdı. Birisinin hoş olmayan davranışını gördüğü zaman, onun hakkında sadece; “O alnı toprağa varasıya ne oluyor?” demekle yetinirdi.” (*Buhârî, Edeb 38/60.*) Bu sözyle efendimiz, kişinin alnının çok secdeye varması için dua etmiş olurdu.

Yumuşak dille konuşmak, Resulüllah'ın prensiplerdendi. Bu hususu Hz. Ayşe şöyle açıklıyor. “Bir gün, bir adam Resulüllah'ın yanına girmek için izin istedi. Adamın ismi söylenince Peygamberimiz, “Aşiretinin ne kötü adamı” dedi. Sonra da: “izin verin girsin” buyurdu. Adam huzuruna girince, onunla yumuşak bir üslupla konuştu. Adam gidince: “Ey Allah'ın Resulü, ona yumuşak bir dille konuştun, hâlbuki daha önce hakkında kötü adam demiştin” dedim. Bana: “Kıyamet günü, Allah indinde, makamca insanların en kötüsü, dil ve davranışlarının kabalığından kaçınarak insanların terk ettiği kimsedir” buyurdu.” (*Tirmizi, Birr ve Sıla 58,(2064)*)

Yumuşak sözle ve tatlı dille konuşmak, her Müslümanın ve her eğitimcinin uyması gereken bir prensiptir. Allah, elçisine şu emri verir: “Mümin kullarıma söyle ki en güzel söz ne ise, onu söylesinler.” (İsra 17/53.) Burada ifade edilen mana başka ayetlerde de teyit edilir. (*Bakara 2/83; Nisa 4/5, 63; İbrahim 14/24; Ahzap 33/32; Muhammed 47/21.*)

Yumuşak dille konuşmak sadece iyilere değil, kötülere karşı da geçerlidir. Bir rivayette: “Resulüllah en kötü kimseye bile güler yüz ve tatlı sözle konuşarak onların kalbini kazanırdı” denilmektedir. Bir eğitimci olarak Peygamberimizin davranışlarını örnek almamız ve bütün çalışmalarımızda uygulamamız gerekir. Resulüllah' da halim isminin yansıması:

1. Asla kendisi için kızmamıştır. Daima yumuşak ve tatlı sözle ikaz eder ve eğitici tavsiyelerde bulunurdu.

2. Kendisi, bir gün dahi kaba konuşmamış, şahsı hislerine kapılarak hiç kimseye kötü söz söylememiştir.

3. Peygamberimiz zorlayıcı değil ancak öğüt verici (*Gaşiye 88/21-22.*) ve tebliğci (*Şura 42/48.*) olarak gönderildiğini açıklamıştır.

4. İnsanlarla ilişkilerde asıl olanın yumuşak davranma yani hilim olduğunu gösterirdi.

5. Cahiliyenin tümünden kaldırılması için gayret etmiştir.

6. Kendisine yapılanlara karşı sabırlı, tahammüllü olup onların cezalandırılmasını asla istemezdi.

YUMUŞAK HUYLU İNSANLARIN ÖZELLİKLERİ

Hilim, insanların duygusal davranışlarının olmazsa olmaz şartlarından biridir. Aklın ve ahlakın olgunluğuna işaret eden bu özelliklere sahip olan yumuşak huylu kimselerde şu özellikler olmalıdır:

1. Yumuşak huylu insanlar ağırbaşlı hareket etmelidir

Bir işte acele etmeyip yavaş ve yumuşak hareket etme alışkanlığına teenni (ağırbaşlılık) denir. (*TDV İlmihal II. 2009: 506; Bilmen, 1975 : 476.*) Dünyevi işlerde düşünerek ve gerektiğinde danışarak, ağırbaşlı hareket etmek daha iyidir. Çünkü Peygamberimiz; “mantıklı ve ağırbaşlı davranmak Allah’tan, acele etmek şeytandandır.” (*Tirmizî, Birr ve Sila 65, (2081)* buyurmuştur. Yumuşak huylu insanlar ağırbaşlı hareket etmeli özellikle ilim sahipleri ağırbaşlı hareket etmeye daha çok özen göstermelidir. (*Kotku, 2011:284*)

Bu huy ile ancak nefisini eğitenler huylanabilirler. Bu huyu kazananlar; iyilik ve mükâfatta ise acele eder, ceza vermekte acele davranmaz, günlük işlerde, davranışlarda, ola *Rifat, (...): 312.*) aylarda da ağırbaşlı hareket ederler. (Ancak vakti gelen hayırlı bir işte ve ahiretle ilgili olan işlerde yavaş olmak söz konusu değildir. Çünkü hayırda acele etmeye teşvik vardır. Yine, dinî bir emrin söz konusu olduğu yerlerde de yumuşaklık ve merhametten bahsedilemez. Peygamberimiz şahsî hiçbir meselesinden ve uğradığı zararlardan dolayı kimseyi incitmemiş, hiçbir kimseden intikam almaya kalkmamıştır. Allah’a ait bir hak ayaklar altında çiğnenirse, onu hiç affetmez, hemen o kimseden Allah adına intikam alırdı. İşte bunun içindir ki Resulüllah: “Eğer kızım Fatıma hırsızlık yapsaydı elini keserdim” (*Sünen-i Ebu Davud, Hudud 4,(4373); Müslim, Fedâil, 79 (2328). Tövbe 9/73; Maide 5/54; Fetih,48 /29.*) buyurmuştur.

2. Yumuşak huylu insanlar öfke anında kendine hâkim olmalıdır

Yumuşak huylu olmaya en çok ihtiyaç duyulan zamanlar, insanın öfke ve hiddete kapıldığı, aklın yerini hissin aldığı nazik anlardır. Böyle bir anda nefsini dizginleyebilmek, manevi bir olgunluk ister. Nitekim Efendimiz;

“Yiğit dediğin, güreşte rakibini yenen kimse değildir; asıl yiğit, kızdığı zaman öfkesini yutan kişidir.” “Allah katında yumuşak huyla ötelenen öfkeyi ve sabırla karşılanan musibeti yutmaktan daha sevimli iki lokmayı hiçbir kul yutmamıştır” buyurmuştur. (*Buhârî, Edeb, 76; Müslim, Birr ve Sila 106-108, (2608) ;Gazali, C. VIII,1971: 594.*)

Bir adam Peygamberimize: – Bana öğüt ver, dedi. O da:

– “Kızma!” buyurdu. O zât isteğini birkaç defa tekrarladı.

Peygamberimizde her defasında “Kızma!” buyurdu. (*Buhârî, Edeb 76/141, Birr ve Sila, (2000); Tirmizî, Birr ve Sila 72, (2089) Ahmet b. Hanbel, Müs- ned, Gazap (4316)*)

“Her kim, yerine getirmeye gücü yettiği halde öfkesini yutarsa Allah onu kıyamet gününde herkesin önünde çağırarak dilediği huriyi alma hakkında kendisini serbest bırakacaktır.” (*Tirmizi, Kıyamet 15. (2611)*)

Bu hadisler; öfkeyi yutmanın çok büyük bir erdem olduğunu anlatmaktadır. Ancak daha önce geçen ayetler ve hadisler hep beraber incelendiği zaman yumuşak huylu olmanın, öfkeyi yutmaktan daha üstün olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü öfkeyi yutmak, olmayan yumuşak huyluluk sıfatını kazanmaya çalışmaktır. Öfkeyi yutmaya ancak öfkesi kabaran bir kimse ihtiyaç duyar ve bu hususta şiddetli bir gayret gerekir. Fakat bunu bir müddet âdet edindiği zaman kendisine alışkanlık olur ve artık bir daha öfkesi kabarmaz. Kabarsa da onu yutmakta herhangi bir zorluk çekmez. (*Gazali, C. VII,1971:36-37.*) Bu, aklın kemâle ermesi ve bedeni kontrol altına almasının işaretidir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın dediği gibi; kalpler aynalardan oluşan bir saraydır. Sultan bu saraya geldiğinde, öfkeyle incitilenlerin buruk görüntülerini değil, kendini görmelidir. Gönül aynalarına çirkin görüntülerin yansımaları yakışmadığı gibi kristallerden oluşmuş gönüllerin öfkeyle kırılması da yakışmaz. Yunus Emre bu hususa dikkat çekerek; “Kırma kimsenin kalbini yapacak ustası yok” demiştir.

Öfke, kin ve nefret adlı zaafılar, insana bütün güzellikleri unutturur ve insan da zihnindeki kelimeleri acıya bular, incitici hale getirir ve karşısındakine bir ok gibi fırlatır. Eğitim almış bir insan dilinden ok gibi çıkacak sözlerin nereye gideceğini, neleri deleceğini ve orada ne izler bırakacağını beşeri akıl ile düşünmelidir. Kabalığı, sertliği ve öfkeyi; şefkat, merhamet ve yumuşak huyla eritmeli, karşısındakinin kalbinde çiçekler açtırmalı, hoş olmayan görüntüleri

değiştirmelidir.

Bu değişimin sonucunda, kalp kötülüklerden arınır ve Yaratanın gelişine hazır hale gelir. Gönül sarayına gelen Yaratanın kalıcı olması için kızgın bakışlara gülümsemeli ve affederek geçip gitmelidir. Af yüce bir gayeye vesiledir. Bu gaye, yaratıcının rızasını ve yaratılmışların kalbini kazanmaktır. Bu ise fert ve cemiyeti huzur ve mutluluğa ulaştırır. İçinde yaşadığı dünyasını cennete çevirir. (Bayraktar, 1989:255.)

3. Yumuşak huylu insanlar kötülüğe kötülükle mukabele etmemelidir

Yakışksız konuşmalara muhatap olan eğitimci, cevap amacıyla dahi olsa küfür sözlerini ağzına alarak seviyesini düşürmemeli, zor da olsa sabretmeli, kötü konuşana uyarak çirkinleşmemelidir. Çünkü ne şekilde olursa olsun kötü söz şeytandır. Onun için Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “Allah bana alçak gönüllü olmanızı emretti. O halde biriniz diğerine haksızlık etmesin ve hiç kimse de diğerine karşı kötü söz söylemesin. Eğer bir kimse sana kızarsa ve seni kınarsa sen ona kızma! Çünkü bunun vebali onadır.” (Ebu Davud, Libas, 25. (4084)

Bir zat Resulüllah’a gelerek:

“Ey Allah’ın Resulü! Benim akrabalarım var ben onlara sıla-i rahim yaptığım halde, onlar benden alakayı kesiyorlar. Ben onlara iyilik, onlar ise bana kötülük yapıyor. Onlar sertlikle bana karşı çıktıkları halde, ben onları yumuşaklıkla karşılıyorum. Durum ne olacaktır?” dedi. Peygamberimiz;

“Eğer dediğin gibi ise, sanki sen onlara sıcak kül yediriyor gibisin. Durmadan bu ahlaka devam edersen, seninle beraber Allah’tan gelen daima bir yardımcı olacaktır.” (Müslim, Birr ve Sıla, 22, (2558) buyurmuştur.

Şüphesiz yumuşak davranmanın ve karşılık vermemenin de bir ölçüsü vardır. Halim haksızlığa uğrayınca sabır eden, gücü yetince de intikam alan kimse değildir. (Rıfat, (...): 116-117) Asıl halim haksızlığa katlanan, gücü yetince de affedebilen kişidir. Halim olacağım diye zulme boyun eğmek doğru değildir. Halk arasında ahmaklık denilen böylesi yumuşaklık, kötü kimselerin kötülük yapma arzusunu ve cesaretini kamçılایacağı için son derece yanlıştır. Yeri gelince haksızlığa karşı susmamak da bir fazilettir. Mehmet Akif Ersoy;

“Yumuşak başlı isem kim dedi uysal koyunum

Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boynum” derken yumuşak başlı olmakla, zillete boyun eğmenin farkına işaret etmiştir. (Ersoy, 2006: 381, 6. Kitap Asım,) Sert davranılması gereken yerde sert, yumuşak huylu olunması gereken yerde yumuşak davranmalı, bu huyların her birini yerli yerinde kullanmalıyız.

Yumuşak huylu olmadan bahis açıldığında birçok kişi derviş Yunus'un "Yaratılmışı severiz Yaradan'dan ötürü" mısralarını sözün bir yerine koyar ve herkesi, her şeyi kayıtsız şartsız sevmek ve hoşgörülü olmak gerektiğini bir şekilde buraya bağlar. Hâlbuki "Yaradan'dan ötürü" ifadesi mahlûkata gösterilecek şefkat ve sevgi için bir kayıttır. Sevgi incitmektir, sevdiğine kıyamamaktır, yüreğinde hissetmektir. Yunus'un dediği her şeyde ve özellikle sevgide Rabbi görmek, O'nun tüm yaratıklarına sevgiyle yaklaşmak O'nu incitmek adına her an O'nun hoşnutluğu gözetmektir. Ama bu bize Allah'ın hoş görmediğini hoş görme hakkı vermez. Üstelik hoş görebilmek için, görülende sayısız çirkinlik olsa dahi bir hoşluğun, bir güzelliğin bulunması da esastır.

Yumuşak huylu insanlar;

1. Her türlü strese rağmen, yumuşak huylu davranışlarla ve güzel ahlâkla, çağın hayat algısına direnmelidir,
2. Allah'ın halim sıfatının oluşu onu yanlış bir düşünceye yönlendirmemeli, imanında sağlam, ibadetlerinde samimi olmalıdır.
3. Başlarına sıkıntı gelen insanlara, kızmadan yardımcı olmalıdır.
4. İnsanlar arası ilişkilerde her eksikliği görmemeli ve hemen cezalandırılması yönüne gitmemelidir.
5. Şehvet ve gazap kuvvetinin kendisini aklın rehberliğinden koparmasına ve harekete geçmesine engel olmalıdır.
6. Allah'ın azabı hemen incekmiş gibi bir korkuyla ve halim sıfatı gereği bağışlanabileceği bir duygu içinde yaşmalıdır.
7. Duygusal davranışlarında yumuşak huyluluğu yaşam biçimi haline getirmeli, arkadaşlık ve dostluğun sıkıntılarına katlanmalıdır.
8. Kendisine kötülük edeni bağışlamalı, cahili hoş görmeli, zorluklara sabretmeli ve öfkesine mağlup olmamalıdır.
9. Kendine yapılan kabalıklara karşı aynı kabalıkla cevap vermek gibi bir davranışı asla olmamalıdır. Mevlâna'nın, "Köpek ayağımı ısırды; yani canımı yaktı. Fakat ben köpek gibi onu ısırمام, çünkü köpek değilim ben, ben de dudağımı ısırдыm" sözünü daima göz önünde bulundurmalıdır.
10. Öfke duygusunu bastırma, alacak-verecek ilişkilerinde kolaylaştırıcı olma gibi güzel davranışlar bireysel hakların ihlâliyle ilgili olup kamu haklarını kapsamadığı bizzat Peygamber'in uygulamalarından olduğunu anlamalıdır. (*Buhârî*, "Menâkıb", 114; "Hudûd", 10, 12; *Müslim*, "Hudûd", 8, 9(1688); "Fezâil", 77, (2327)

Daha sonraki Müslüman devlet ve hukuk adamlarının görüş ve uygulamalarının da bu yönde olduğunu unutmamalıdır. (*DİB, Kur'an Yolu Tefsiri, C. IV: 708-710*)

11. Yumuşak davranma; ne katlanma, tahammül etme gibi samimiyetsiz bir tavır ne de görmezlikten gelme, aldırış etmeme gibi sorumsuz bir tutumdur. Aksine kişinin kendi irade ve tercihi doğrultusunda ortaya çıkan ahlaki bir meziyet olduğunu daima hatırlamalıdır.

12. Yumuşak huylu olmak, birlikte hareket etme ve birlikte yaşama duygularının artmasını sağladığını bilmelidir.

SONUÇ

İslâm ahlâkı; yumuşak huylu olmayı, sabır, şefkat ve merhamet gibi erdemlere sahip olmayı; öfkeye, ihtiraslara ve diğer bencil duygulara hâkim olmayı; kendini bilmez insanların küstahça davranışları karşısında akıllı, soğukkanlı, ağır başlı hareket etmeyi öngörür. Bu duygusal davranışlar, akıl ve bilgidan kaynaklanmalıdır. Cahillikten, güçsüzlük ve onursuzluktan kaynaklanması halinde ise bu bir alçalma ve aldanmadır.

Yumuşak huylu olmak pasif bir özellik değil, aksine ruhun son derece aktif ve olumlu bir gücüdür. İnsan bu huyu sayesinde kendisini şaşkına çevirecek olan ihtiras ve öfkesine hâkim olup kızgınlığını dindirebilir. Bazı kaynaklar öfkeye hâkim olmayı, hoşgörü diye ifade etmişlerdir. Ancak bunu dinî esaslardan fedakârlık etme şeklinde anlamak ve yorumlamak doğru değildir ve buna kimsenin yetkisi yoktur. Din, Allah'ın dinidir ve onun uygulanmasını isteyen de Allah'tır. Yapılan bir kötülük veya ayıp şayet toplumu ilgilendiriyorsa, onu hoş görmeye ve affetmeye çalışma ve o hususta yumuşak davranma hakkı kimseye verilmemiştir.

Eğitimcilerin öğrencilerine istendik ahlaki davranışları kazandırabilmesi için sevgiyle, şefkatle, merhametle ve yumuşak huylu olarak davranması zorunludur. Öğrencilerin davranışlarının iyi bir istikamette gelişmesinde akıldan daha sağlam bir dayanak bulunmadığı gibi akıl ve bilgiyle yapılacak yumuşak tavır ve davranışlardan daha hayırlı bir rehber de yoktur.

İyi eğitim almış bir mümin; hata yapanlara mühlet verir, affetmeyi sever. Kendisine gelmeyene gider, vermeyene verir, kötülüğe kötülükle mukabele etmez. Güzel görür, güzel düşünür. Muhatabı kim olursa olsun ona yumuşak bir üslupla, gönül alıcı bir tarzda söz söyler. Söylediği mutlaka hayırdır. Eğer hayır söyleyemeyecekse susmayı tercih eder.

İslam'a göre insanların canları, malları ve manevi şahsiyetleri, her türlü saldırı, tehdit ve hakareten korunduğu gibi ailesi ve milleti de fiili ve sözlü

saldırılardan korunmuştur. Dolayısıyla kişinin sövgü ve hakarete yol açacak davranışlardan uzak durması gerekir.

Eğitimci davranışlarında ve sözlerinde her türlü aşırıktan uzak olmalı, aşırı öfke ile vurdumduymazlık ortasında denge gözetmelidir. Din Eğitiminin ana yöntemi tatlı söze ve yumuşak davranışa dayanır. Ancak böyle bir yöntemle karşıdakiler üzerinde olumlu bir tesir bırakılır.

Eğitimciler Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmalı ve O, halim sıfatı gereğince insanlara nasıl yumuşak davranıyorsa onlar da öğrencilerine öyle davranmalıdır. Eğitimciler, Peygamberimizin tavır ve davranışlarını örnek almalı ve eğitim öğretim faaliyetlerinde dengeli olmalı, asla aşırılığa kaçmamalıdır.

Yumuşak davranış ve tatlı sözle öğüt verme insana her türlü kilidi açacak anahtarlardır. Bu yaklaşım insanın karakterine ve yapısına uygundur.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, (2014), *el- Müsned*, Çev. Hasan Yıldız & Zekeriya Yıldız, İstanbul.

Âlûsî, Bağdadi,(1993), *Ruhu'l Meani*, Beyrut.

Arslan, Arif, (2017), *Allah'ın İsimlerinin Sırları*, İstanbul.

Aydın, Mehmet Zeki, (2008), *Okulda Ahlak Eğit. ve Ahlak Öğret. Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Ankara

Ayhan, Halis, (1986), *Eğitime Giriş*, İstanbul, Damla Yayınları.

Bayraklı, Bayraktar, (1999), *Kur'an'da Değişim, Gelişme ve Kalite Kavramları*, İstanbul, İFAV,

Bayraklı, Bayraktar, (2004), *Yeni Bir anlayışın ışığında Kur'an Tefsiri*, İst. Bayraklı Yay.

Bayraktar, M. Faruk, (1989), *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, İstanbul, M. Ü.İ. F. Yayınları.

Bilmen, Ömer Nasuhi, (1975), *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul,

Canan, İbrahim, (1993), *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Şanlıurfa Akçağ Yayınları.

Çamdibi, Mahmut, (1994), *Din Eğitiminin Temel Meseleleri*, İstanbul.

DİB Yayınları, (2006), *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, Ankara.

DİB Yayınları, (2007), *Kur'an-ı Kerim Meali*, Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara.

DİB yayınları (2015), *Hadislerle İslam*, Ankara.

Dodurgalı, Abdurrahman, (1999), *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, İstanbul

- Duman, M. Zeki, (2008), **Beyanu'l-Hak**, Ankara, Fecr Yayınları.
- Ebu İsa et-Tirmizi, (1975), **Sünen-i Tirmizi**, trc. Osman Zeki Mollamehmetoğlu, İstanbul, Yunus Emre Yayınları.
- Ebu Suud Efendi, (2006), **Ebu Suud Tefsiri**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.
- El-Hadimi, (2013), **Tarikatı Muhamediye Şerhi Berika**, trc. Bedrettin Çetiner, İstanbul.
- El- Mucem el Vasit**, (1996), Kahire, Darü'l Fikr.
- Emin, Osman (2017, Mayıs), "Duygusal Zeka Yeterliliklerinin Eğitimdeki Rolü" **Hikmet**, 29:92-105.
- Enes b. Malik, (1982), **el- Muvatta'**, , trc. A. Muhtar Büyükçınar, vd. İstanbul.
- Ersoy, Mehmet Akif, (2006), **Safahat**,. Neşre Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul, Çağrı Yay.
- Fromm, Erich, (2004), **Hayatı sevmek**, çev. Ali Köse, İstanbul.
- Gazâlî, (1971), **İhya-i Ulum-id din** trc. Ali Arslan, İstanbul.
- Goldziher, Ignaz, (1977), **Muslims Studies**, Newyork
- Göçgün, Önder, (2010), **Edebiyatımızdan İzler**, Denizli.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, (1975), **Sosyal Açıdan İslam Tarihi**, İst. **İnkılap ve Aka Basımevi**.
- İbn'ül Esir**, (1963), **en-Nihaye**, Dar'ul İhya,
- İbn-i Kesîr**, (1994), **el-Bidâye ve'n Nihaye**, Büyük İslam Tarihi, çev. Mehmet Keskin, İst.
- İbn Kesir (2010) **İbn Kesir Tefsiri**, trc. Savaş Kocabaş, İstanbul.
- İbn Manzur**, (1994), **Lisanü'l Arab**, Beyrut.
- İbn-i Mace**, 1982, **Sünen-i İbni Mace**, trc. Haydar Hatipoğlu, İstanbul, Kahraman Yayınları.
- İmam Buhârî**, (1970), **Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi**, Ahmed Naim, Ankara. DİB. Y.
- İmam Ebu Davud**, (1987), **Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi**, İstanbul, Şamil Yayınevi.
- İmam Müslim**, (1983), **Sünen-i Müslim**, trc. Ahmet Davutoğlu, İstanbul, Sönmez Neşriyat.
- İmam Nesei**, (1981), **Sünen'ün – Nesei**, trc. A. M. Büyükçınar, vd., İstanbul. Yay. Yayınları.
- İzutsu, Toshihiko**, (1975), **Kur'an'da Allah ve İnsan**, çev. Süleyman Ateş, Ankara.
- İzutsu, Toshihiko**, (1991), **Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar**, trc. Selahattin Ayaz, İst.
- Kahveci, Niyazi, (2007), **English Translation of Qur'an al Karım**, Ankara. Akasya Kitap,

- Kahveci, Niyazi, (2016), **Çağımız ve Türkiye**, Ankara, Sinemis Yayınları.
- Kalın, İbrahim, (2016), **Ben, Öteki ve Ötesi, İstanbul**, İnsan Yayınları.
- Koç, Ahmet, (1998), Cehalet ve Din Eğitiminin Hedefleri, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, Sayı: 5:99-128.
- Konyalı, Mehmet, Vehbi, (1996), **Hülasatü'l Beyan, Fi Tefsir'il Kur'an**, İstanbul.
- Kotku, M. Zahid, (2011), **Cennet Yolları**, İstanbul.
- Köksal, Mustafa Asım, (1981), **İslam Tarihi, Medine Devri**, İstanbul.
- Maverdi, (1998), **Edebü'd dünya ve'd din**, trc. Ali Akın İstanbul
- Nasr, Seyyid Hüseyin, (1991), **İnsan ve Tabiat**, çev. Nabi Avcı, İstanbul.
- Ömer Çelik, vd., (2004), **Üsve-i Hasene 2**, İstanbul, Erkam Yayınları.
- Pellat, Charles, (1973), **Risale fi'l- hilm**, Beyrut.
- Razi, Fahru'd din, (1990), **Tefsir'il Kebir Mefatih'ul Gayb**, Ankara.
- Rıfat, Ahmed, (...), **Tasvir-i Ahlâk**, Haz., Hüseyin Algül, Tercüman 1001 Temel Eser, İst.
- Sayar, Kemal, (2008), **Merhamet**, İstanbul, Timaş Yayınları.
- Şamil İslam Ansiklopedisi**, (1990), *İstanbul*.
- Türkiye Diyanet Vakfı, (2009), **İlmihal, İslam ve Toplum**, Ankara.
- Türkiye Diyanet Vakfı, **İslam Ansiklopedisi**, *İstanbul*.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, (1960), **Hak Dini Kur'an Dili**, Nebioğlu Basımevi,

UDK

004.62.021:{565.73:[005.42:658.89

Kabul edildi: 15.03.2018

Revize : 23.03.2018

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Onaylandı : 18.04.2018

MÜŞTERİ İLİŞKİLERİ YÖNETİMİNİ DESTEKLEMELİK VE MÜŞTERİ SADAKATINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN HAVAYOLU ENDÜSTRİSİNDE VERİ MADENCİLİĞİ TEKNİKLERİNİN KULLANILMASI

Mr. Affan Hasan ,

Yıldız Technical University, Computer Engineering Department,
34220 – İstanbul, Turkey affan-2006@hotmail.com

Songül Albayrak

Yıldız Technical University, Computer Engineering Department,
34220 – İstanbul, Turkey, songul@ce.yildiz.edu.tr

Mr. İlker Ali

Uluslararası Vizyon Üniversitesi, Makedonya
ilker@vizyon.edu.mk

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üyelerin bilgilerini müşteri ilişkileri yönetimi için faydalı olabilecek gerçek havayolu şirketi sık uçuş programındaki veritabanından çıkarmak için veri madenciliği veya bilgi keşif teknikleri kullanmaktır. Üyeler puanlarına, millerine, etkinlik sayılarına, sektör puanlarına ve üyeliklerine göre kümelendir. Bu parametreler kümeleme algoritması için girdi olarak kullanılır ve havayolu ihtiyaçlarına göre giriş parametre listesinden eklenebilir veya çıkarılabilir. Şirket kuralları, kullanılan faaliyetler arasındaki ilişkilerin ve uçuş noktaları arasındaki ilişkilerin çıkarılmasında kullanılır.

Anahtar Kelimeler: Sık Uçuş Programı (FFP), Havayolları, Veri Madenciliği, Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM), K-araçları, Dernek Kuralları.

UDK

004.62.021:[565.73:[005.42:658.89

Article type:

1.01 Original scientific article

Received : 15.03.2018

Revise : 23.03.2018

Accepted : 18.04.2018

USING DATA MINING TECHNIQUES IN AIRLINE INDUSTRY TO SUPPORT CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT AND TO EVALUATE CUSTOMER LOYALTY

Mr.Sci. Affan Hasan ,

Yildiz Technical University, Computer Engineering Department,
34220 – Istanbul, Turkey affan-2006@hotmail.com,

Mr.Sci. Songül Albayrak

Yildiz Technical University, Computer Engineering Department,
34220 – Istanbul, Turkey, songul@ce.yildiz.edu.tr

Mr.Sci. İlker Ali

International Vision University, Macedonia
ilker@vizyon.edu.mk

ABSTRACT

The objective of this study is using so-called data mining or knowledge discovery techniques for extracting members' information from real airline frequent flyer program's database that can be helpful for customer relationship management (CRM). Members are clustered according to their points, miles, number of activities, sector points and membership. These parameters are used as input for clustering algorithm and can be added or removed from input parameter list according to airline needs. Association rules are used for extracting associations between used activities and association between flown destinations. As a result frequent flyer members are clustered according to defined input parameters. From this result each cluster's customer behavior can be defined, accordingly relevant business strategies can be determined. Marketing specialists can use these results for defining separate campaign for each cluster, which can increase response and manage campaign cost effectively.

Keywords: Frequent Flyer Program (FFP), Airlines, Data Mining, Customer Relationship Management (CRM), K-means, Association Rules.

1. GİRİŞ

Havayolu endüstrisi oldukça rekabetçi hale geldi ve hızlı değişimlere maruz kaldı. Bu, müşterilerin ihtiyaçlarını anlama ve müşteri odaklı olma için havayollarını zorlar. Bu nedenle çoğu havayolu şirketi, müşterilerinin sadakatini kazanmak için sık uçan yolcu teşvik programları kullanır.

Havayolu Şirketleri, önemli müşterileri tanımlamalı ve bu müşterilerle ilişki geliştirmede kullanılacak uygun stratejileri tasarlamalıdır. Bu tür stratejiler arasında pazar bölümlendirme ve Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM) kullanarak müşterilerle birebir ilişki geliştirme yer alıyor. Dick Lee'nin CRM tanımına [5] göre, CRM, tüm işletmenin müşterileriyle etkileşimini sunan pazarlama teorisinden geliştirilmiştir. CRM, havayolunun verimliliğini ve etkinliğini önemli ölçüde artırmak için üretim odaklı havayolunu müşteri odaklı havayoluna dönüştürme potansiyeline sahip bir yönetim modelidir.

Üyenin satın alma eğilimi, sipariş sıklığı ve satın alma davranışı havayolu şirketlerinin ana ilgi alanıdır. Bu işlemler için şirketin üyelerini segmentlere ayırması gerekir. Segmentasyon, müşterileri ortak özelliklere göre gruplara ayırma sürecidir, bu nedenle pazarlama ve operasyonel stratejiler belirli popülasyonlara hedeflenebilir [7].

Bu çalışmada kullandığımız veriler, sık uçan yolcu programları verileridir. Bu çalışmada, üye segmentasyonu ve aktiviteler arasındaki ilişkileri bulmak için veri madenciliği tekniklerini kullanmayı öneriyoruz.

Bu alanda çok sayıda eski çalışmalar yok. Bazı eski çalışmaların madencilik sık uçan havayolu şirketi verilerinin amacı:

- LRP'lerde kestirimci bir itfa ve sorumluluk modeli [1].
- Havayolu pazarının müşteri ilişkileri yönetiminde (CRM) faktör analizi ve Değişken Tutarlılık Baskınlığına Dayalı Kaba Küme Yaklaşımı (VC-DRSA) uygulaması [2].
- Müşteri ilişkileri yönetimi (CRM) önerileri ve stratejileri elde etmek için veri madenciliği tekniklerini gerçek havayolu sık uçan yolcu verilerine uygulamak [3].
- Seyahat amaçlarını boş zaman, iş, vb. Olarak sınıflandırma ... [4].
- Havayolu bilet fiyatlarının zaman içindeki davranışını ele alma [6].
- Bu çalışma, yolcu sadakatini değerlendirmek ve bilgilerini bir veri madenciliği tekniği ile bir veri tabanından almak için kullanılan sadık bir yolcu madenciliği süreci geliştirmektedir [8].

2 ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, veri madenciliği algoritmalarını kullanarak önemli iş süreci sorularının bazılarıyla ilgili karar vermede piyasa uzmanlarına yardımcı olmaktır. Sık uçan yolcu müşteri verileri için bu sorular aşağıdaki gibidir.

Müşteri değer ölçümü:

- Hangi müşteriler en değerlidir? Hangi faaliyetler onların değerine katkıda bulunur?
- En değerli müşteriler, bunları elde tutmak için uygun bir hizmet dağılımı alıyor mu?
- Tanımlanmış bir kampanya için en çok hangi müşterilere umut vaat ediyor?
- Düşük kârlı müşterileri daha iyi bir karlılık konumuna dönüştürmek için ne yapılabilir?

Müşteri büyüme:

- Hangi müşteri segmentinin ek seyahat segmenti satın alma potansiyeli var?
- Yukarı satış ve çapraz satış fırsatlarını belirlemek
- Tasarım paketleri veya hizmetlerin gruplandırılması.

Müşteri kazanımı:

- İyi bir müşteri ne oluşturur?
- En değerli müşteri segmentlerinin özellikleri ve özellikleri nelerdir?
- Yeni müşterileri doğru servislerle eşleştirebilir miyiz?

3 VERİ TANIMLAMASI

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu çalışmada kullanılan veri kaynağı sık uçan yolcu programının verileridir. Sık uçan broşür programları verileri müşteri türlerini ve davranışlarını daha iyi anlayabilmenizi sağlar. Program, yüksek değerli müşterileri belirlemeyi ve onlara özel hizmetler ve yükseltme gibi avantajlar sağlamayı amaçlamaktadır. Sık uçan yolcu programının para birimi mildir. Bu çalışmada Frequent Flyer Programı, havayolu hizmetleri, telekom, mağaza, servis kurtarma, yaşam tarzı, uluslararası ortak, otel, araç kiralama ve banka hizmetlerini içeren bir hava yolu ödül programıdır. Bir üye, ortak uçucu servislerinden herhangi birini her kullandığında, sık uçuş programında ek mil kazanacaktır. Telekom, mağazalar, bankalar, oteller ve diğer şirketler ile yapılan anlaşmalar nedeniyle havayolu gelir elde ediyor. Müşteriler dört kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler mavi, gümüş, altın ve platin kart türleri olarak tanımlanmaktadır. Kart türleri değerleri ile uyumludur, mavi kart

daha az değerlidir ve platin kart en değerlidir. Bu çalışmada kullanılan veriler 7 yıl boyunca 28 milyon müşteri aktivitesi işlemine ve 1,8 milyon üyeye dayanmaktadır.

4 AMPİRİK ÇALIŞMA

Ampirik Çalışma Havayolunun sık uçan broşür verilerinde veri madenciliğinin kullanımını ve önerilen yaklaşımımızı göstermek için, bu bölümde ampirik bir çalışma sunulmaktadır. Anket yapılan havayolu şirketi, 1.8 milyondan fazla üyesi olan uluslararası havayolu şirketidir. Kullandığımız veriler bu çalışmanın Oracle veritabanında depolandığı ve her araştırmanın veri aktarımını önlemek ve belirlediğimiz senaryoyu canlı verilere uygulayabilmek için bu veritabanında saklanmaya devam edecektir. Veri madenciliği algoritmaları için ODM (Oracle Data Miner) kullanmak.

İlk adımda kümeleme, üyelerin verilerine uygulanır, kümeleme için K-aracı algoritması kullanılır. Kümelemede ilk adım, K-aracı algoritmaları için temel çalıştırma parametresini seçmektir. Kümelenme için optimum parametreyi tanımlamak amacıyla farklı parametrelerle farklı senaryolar test edilmiştir.

4.1 K-Kümeleme algoritması

Sık uçan yolcu sistemine kayıtlı kümelenme üyelerinin amacı, üyelerin havayolu şirketi için karlılıklarını değerlendirmektir. Kümelemeden sonra hedefimiz, üyelerini karlılıklarına göre ayırmak, yani yüksek karlı, orta karlı ve düşük karlı üye kümelerine sahip olacağız. Her senaryoda, üyeler belirlenen dönem içindeki veriler dokuz kümeye ayrılır. Elde edilen kümeler, üyelerin karlılığını ölçmek için kullandığımız tanımlanmış parametrelere göre azalan düzende sıralanır. İlk üç küme yüksek karlı üyeler olarak kabul edilirken, ikinci üç küme orta kârlı üyeler olarak kabul edilirken, son üç küme düşük kârlı üyeler olarak kabul edilir.

Bu kümeleme yapısını kümeleme için farklı girdi parametreleri kullanarak farklı zaman çizelgelerine uyguladık.

4.1.1 Ocak 2010 - Haziran 2011 Arası Araştırma Üyesi Faaliyetleri

Bu senaryoda, Ocak 2010-Haziran 2011 tarihleri arasındaki tarihte üye aktiviteleri araştırdık. Bu tarihler arasında toplam 3.186.184 aktivitemiz var. Bu tarihte belirli bir tarihte faaliyette bulunan tüm üyeler araştırılır. Faaliyetler Üye Kimliği'ne göre gruplandırılır ve puan, mil, sektör puanı ve aylık üyelik sayıları hesaplanır. Faaliyetleri Üye Kimliğine göre grupladıktan sonra 570.986 kayıt alıyoruz; bu tarihte en az bir etkinlik düzenleyen 570.986 üyemiz var. Gruplandırma aktivitelerinden sonra sahip olduğumuz verilere örnek Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Gruplandırılmış üye aktiviteleri örneği

	Member ID	Total Points	Total Miles	Total Sector Points	Number of Activities	Total Membership
1	90071	113,396.00	101,577.00	49.75	54.00	146.06
2	90072	84,201.00	58,237.00	33.00	34.00	146.06
3	90265	1,584.00	1,584.00	1.00	1.00	133.51
4	100331	1,652.00	1,652.00	1.00	1.00	144.06
5	101806	1,618.00	1,186.00	2.25	3.00	148.58

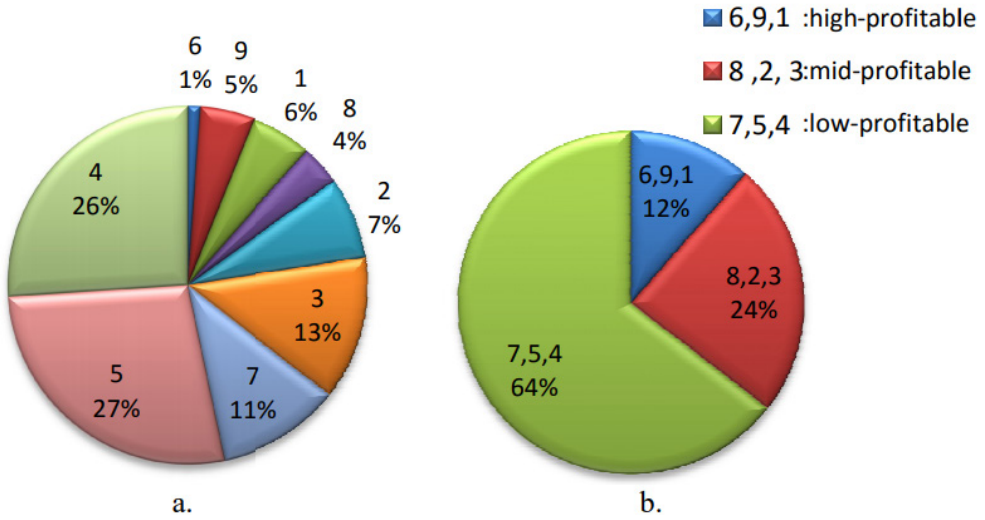
K-ortalama algoritmasını gruplandırılmış faaliyetlere uyguladıktan sonra hangi üyenin hangi gruba ait olduğu belirlenir. Buna göre, etkinlikler kümenin potansiyel işletme değerini elde etmek için Küme Kimliği'ne göre gruplandırılmıştır. Küme Kimliğine Göre Gruplama Faaliyetlerinden Sonra Elde Edilen Sonuçlar Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 2. k-aracı algoritmasının uygulanması

	Member ID	Total Points	Total Miles	Total Sector Points	Number of Activities	Total Membership
1	90071	113,396.00	101,577.00	49.75	54.00	146.06
2	90072	84,201.00	58,237.00	33.00	34.00	146.06
3	90265	1,584.00	1,584.00	1.00	1.00	133.51
4	100331	1,652.00	1,652.00	1.00	1.00	144.06
5	101806	1,618.00	1,186.00	2.25	3.00	148.58

Tablo 3. 2010 yılında faaliyetlerin küme değerleri

Cluster ID	Points % / Membership %	Miles % / Membership %	Sector Points % / Membership %	Number of Activities % / Membership %	Total Membership / Number of Members
6	19.86	1.56	1.29	2.81	84.12
9	3.62	5.17	2.54	1.81	63.52
1	3.46	4.38	6.89	5.56	77.85
8	1.69	0.86	1.43	3.17	77.11
2	1.58	2.48	1.23	0.89	10.67
3	0.73	1.06	1.13	0.96	71.84
7	0.5	0.68	0.97	0.95	14.42
5	0.21	0.2	0.27	0.38	82.98
4	0.11	0.02	0.05	0.24	9.23

Grafik 1. Her kümedeki üyelerin yüzdesi

Kümelere, üyelerin kârlılığının ölçülmesinde kullanılan tanımlanmış parametrelere göre azalan düzende sıralanır. Sıralamadan sonra, kümeler üçe üç gruplanır. Gruplandırma kümelerinin amacı, yüksek karlı, orta karlı ve düşük karlı üyeleri tanımlamaktır. Gruplandırma ağacının ağacına göre sonucu Grafik 1 b'de gösterilmektedir.

Üyelerin faaliyetlerini kümelendikten sonra, küme altı'nın şirket için en iyi müşterileri içerdiği açıktır. Tablo 2'yi daha ayrıntılı araştırdığımızda, küme altı'nın toplam üyelerin yalnızca% 1,72'sini içermesine rağmen toplam puanların% 21,90'ını içerdiğini görebiliriz. Bu nedenle havayolu şirketi için küme altıyı en iyi küme olarak kabul ettik.

Bu kümelene göre, küme 6, 9 ve 1, yüksek kârlı üye kümeleri olarak kabul edilir. Yüksek kârlı kümelene, üye başına puanlar diğer kümelere göre daha yüksektir. Uygulanabilecek CRM stratejilerini araştırırsak:

- 6, 9 ve 1 numaralı kümelere üyelerin saklama stratejileri uygulanmalıdır.
- Orta-kârlı üyeler için çapraz satış stratejileri uygulanmalıdır. Bu durumda orta karlı üyeler 8, 2 ve 3. kümelere. Amacımız orta karlı üyeleri yüksek karlı üyelerle dönüştürmektir. Orta seviye kârlı üyeleri yüksek oranlı üyelerle dönüştürmek için gereken çaba, satın alınan kümelere kullanılan faaliyetlerin sayısına yakın olması nedeniyle minimum düzeyde olmalıdır.
- Küme 8 ve küme 6 üyelerine baktığımızda. Küme 6'nın en iyi üyeleri

tarafından kullanılan faaliyetlerin küme 8 üyeleri tarafından satın alınanlarla karşılaştırılması, çapraz satış için aday olan faaliyetleri belirleyecektir. Havayolu şirketinin istediği kümeler arasında aynı çapraz satış stratejileri uygulanabilir.

- Küme 4, belli bir süre boyunca yakından izlenmelidir. Bir grup yeni üyeyi tanımlar. Bu yeni üyelerin davranışlarını belirlemek için daha fazla veri toplamalıyız. Kârlılığı hızlandırmak için sık uçan yolcu programının ürün ve hizmetlerinin 4. üyesini bilgilendirmek için bazı pazarlama çabaları benimsememiz gerekiyor.

- Küme 5 en kötüsüdür, çünkü üyelerin kilometre oranları çok düşüktür. Bu üyeler, 83 aydır şirketle olmasına rağmen çok az etkinlik kullanıyor. Strateji, bu gruba pazarlama harcamalarını en aza indirmek olabilir.

Ayrıca, havayolu şirketinin üyelerini nasıl değerlendirdiğini görmek için üyeler, 83 aydır şirketle olmasına rağmen çok az etkinlik kullanıyor. Strateji, bu gruba pazarlama harcamalarını en aza indirmek olabilir.

Ayrıca, havayolu şirketinin üyelerini nasıl değerlendirdiğini görmek için üyelerin kart türü gruplandırma üyesi etkinliklerini küme kimliği ile inceledik. Küme 6 ve küme 8 üyelerinin kart türleri Tablo 4'te gösterilmektedir. Bu iki küme, teklifimizi ve Havayolu Şirketi'nin seçimini karşılaştırmak için bir örnek olarak algılanmaktadır.

Tablo 4. Küme kimliğine göre gruplandırılmış üyelerin kart türü

Cluster ID	Card Type	Total Members	Member Percentage per Cluster
6	PLAT	52	0.83
6	GOLD	1,551	24.64
6	SILV	1,193	18.95
6	BLUE	3,498	55.58
8	PLAT	23	0.11
8	GOLD	1,663	8.04
8	SILV	2,076	10.04
8	BLUE	16,922	81.81

Altıncı küme, havayolu şirketi için en karlı küme olarak kabul edilir. Beklentimiz, en kârlı kümede üyelerin çoğunun altın veya platin üyesi olmasıydı. Ancak Tablo 4.4'te gösterildiği gibi, küme altı üyelerinin çoğu kendi mavi kartına sahiptir. Üyelerin sadece% 25'i altın veya platin kartlıdır. Küme 8, orta-karlı kümelerden biridir ve bu kümedeki üyelerin% 82'si mavi karta sahiptir, üyelerin sadece% 9'unda altın veya platin kartlar vardır. Altıncı kümede mavi karta sahip olan üyelerin daha detaylı araştırılması gerekir. Pazarlama uzmanı, bu üyelerin neden daha iyi kartlara yükseltilmediğini incelemelidir, bu üyeleri istediği gibi ya da değil olarak değerlendirir. Her kümede, her kart türünden üyeler bulunduğundan, pazarlama uzmanı her kümeyi değerlendirmelidir. Yüksek kazançlı kümelende mavi üyeler ve düşük kazançlı kümelende altın ve platin üyeleri araştırılmalıdır.

4.2 Dernek Kuralları

K-ortalama kümeleme sonuçlarından üretilen kümelere ilişkilendirme kural algoritması uygulanır. İlişkilendirme kuralları için iki senaryo tanımlanmıştır. İlk senaryoda, etkinlikler arasında ilişki kurmak için etkinlikler verisine ilişkilendirme kuralı uyguladık. İlişki almaya çalıştığımız faaliyetler şunlardır: Telekom, Mağaza, Servis Kurtarma, Yaşam Tarzı, Dahili Ortak, Otel, Araba Kiralama, Banka ve Havayolu. İkinci senaryoda, uçuş noktaları arasında ilişki kurmak için uçuş etkinlikleri tarihine ilişkilendirme kuralı uyguladık. Uçuş varış yerini tanımlamak için başlangıç noktası ve varış noktası kodları birleştirilir. Örneğin: İstanbul'dan Üsküp'e uçan uçuş etkinliği 'ISTSKP' olarak tanımlandı. Bu senaryoların ikisi de istediğimiz herhangi bir kümeye uygulanabilir. Bu taramaları birçok farklı kümeye uyguladık. Alt başlıklarda her iki senaryoya da örnek verdik. Her senaryoda ilişki kuralı değerlendirmesi, destek ve güven parametreleriyle yapılır.

Önceki bölümde K-aracı algoritması, Ocak 2010 ve Haziran 2011 arasındaki faaliyetlere uygulanmaktadır. Bu kümelenden sonra, 6. küme, Havayolu Şirketi için en karlı küme olarak kabul edilmektedir. Bu bölümde derleme kuralı kümeye uygulanır faaliyetleri arasında ilişki kurmak için altı. Bu kümede 88.976 faaliyet bulunmaktadır. Bu etkinlikleri Apriori algoritması için girdi verileri olarak kullanmak için bu etkinlikleri Üye Kimliği ve Etkinlik Tipine göre gruplandırmak zorunda kaldık.

Apriori algoritmasını aktivite verilerine uyguladıktan sonra, faaliyet kurallarını bir araya getiriyoruz. Apriori algoritmasının sonucu Tablo 5'de gösterilmektedir.

Table 5. Association Rules of activities in cluster six

ID	Antecedent	Consequent	Confidence %	Support %	Confidence % * Support %
4	Airline	Bank	95.33	58.69	5,594.776
5	Bank	Airline	60.58	58.69	3,555.113
1	Shop	Bank	98.22	13.41	1,317.416
16	Shop And Airline	Bank	98.24	11.77	1,156.591
10	Shop	Airline	87.75	11.98	1,051.663
18	Bank And Shop	Airline	87.77	11.77	1,033.371

Below is examined some of the results in more detailed:

Airline - > Bank The member that has used Airline activity, 58.69% has also used Bank activity. And the member that has used Airline activity is 95.33% likely to also use Bank activity.

Shop and Airline -> Bank The member that has used Shop and Airline activities, 11.77% has also used Bank activity. And the member that has used Shop and Airline activity is 98.24% likely to also use Bank activity.

4.2.2. Uçuş Noktalarının Birliği Kuralları

Bu bölümde uçuş hedefleri arasında ilişki kurmak için 6. kümeye dernek kuralı uygulanmıştır. Altıncı kümede 47.326 uçuş etkinliği var. Havayolu şirketi gerçek liman kodlarını göstermekten memnun olmadığından onları dönüştürmek zorunda kaldık. Örneğin, üye İstanbul'u Üsküp'e uçarsa, onu İSTSTKP olarak kodladık, dönüşümden sonra PRT1PRT2 gibi olur. Bu aktiviteleri Apriori

Tablo 6. Apriori'ye girdi olarak kullanılan altı kümeden başlayan uçuş faaliyetlerinin bir kısmı algoritma

	ID	Origin - Destination	Activity Count
1	0090025	PRT2PRT3	2
2	0090025	PRT3PRT2	2
3	0090025	PRT4PRT2	1
4	0090025	PRT2PRT1	2
5	0090025	PRT7PRT2	1
6	0090025	PRT2PRT7	1
7	0090025	PRT2PRT4	1
8	0090025	PRT1PRT2	2
9	0090084	PRT5PRT2	1
10	0090084	PRT2PRT5	1

Apriori algoritmasını Tablo 6’da örnek olarak gösterilen aktivite verilerine uyguladıktan sonra uçuş noktalarının birliktelik kurallarını alıyoruz. Apriori algoritmasının sonucu Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Dördüncü kümedeki uçuş faaliyetlerinin Dernek Kuralları

ID	Antecedent	Consequent	Confidence %	Support %	Confidence % * Support %
215	PRT1PRT2	PRT2PRT1	81.09	9.13	740.68
214	PRT2PRT1	PRT1PRT2	75.88	9.13	693.09
223	PRT 11PRT2	PRT2 PRT11	79.32	8.40	666.15
222	PRT2PRT11	PRT 11PRT2	78.08	8.40	655.73
186	PRT 14PRT13	PRT2 PRT14	84.88	7.67	651.03
185	PRT2PRT14	PRT 14PRT2	82.64	7.67	633.88
817	PRT 12PRT2 AND PRT1PRT2	PRT2PRT1	84.04	3.72	312.40
815	PRT2PRT1 AND PRT12PRT2	PRT1PRT2	82.44	3.72	306.47

Below is examined some of the results in more detailed:

PRT1PRT2- > PRT2PRT1 The member that has flown from PRT1 to PRT2, 9.31% has also flown from PRT2 to PRT1. And the member that has flown from PRT1 to PRT2 is 81.09% likely to also fly from PRT2 to PRT1.

When we investigate opposite way of this flight.

PRT2PRT1 - > PRT1PRT2 The member that has flown from PRT2 to PRT1, 9.31% has also flown from PRT1 to PRT2. And the member that has flown from PRT2 to PRT1 is 75.88% likely to also fly from PRT1 to PRT2.

Support
%

PRT12PRT2 AND PRT1PRT2 - > PRT2PRT1 The member that has flown from PRT12 to PRT2 and from PRT1 to PRT2, 3.71% has also flown from PRT2 to PRT1. And the member that has flown from PRT12 to PRT2 and from PRT1 to PRT2 is 84.04% likely to also fly from PRT2 to PRT1.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın gözlemlenmesi, üyelerin verilerini yönetmek içindir. Üyelerin verilerini yönetmek için, aktiviteler tanımlanmış parametrelere göre gruplandırıldı ve k-ortalama kümelemesi kullanılarak dokuz kümeye kümelendi. Üyeleri kümeleyerek, CRM yöneticisi kampanyaları ve promosyonları hedef kitleye yönlendirme şansına sahip olacak.

İlk adımda yüksek karlı üyeler seçildi. Kümeleri mil yüzdesine göre sıraladıktan sonra ilk ağaç kümeleri yüksek kazançlı üyeler olarak tanımlanır. Bu üyelere çeşitli saklama stratejileri uygulanmalıdır. Bu üyelerin kart türlerini kontrol ettiğimizde, Havayolu Şirketi'nin müşterilerini olduğu gibi değerlendiremediğini tespit ettik. Her kümede, her kart türünden üyeler var. Yüksek kârlı üye kümelerinde, üyelerin çoğunun Gold veya Platinum el ilanı kartlarına sahip olmasını bekliyorduk. Ancak üyelerin çoğunun Mavi kartı vardır. Bu üyelerin ödüllendirilmesi için havayolu, belirli şartları yerine getiren Mavi üyelerin bir kısmını Misafir Altın olarak iki ay boyunca Altın'a yükseltebilir. Bu üyeleri Guest Gold'a yükselttikten sonra, havayolu şirketi bu üyeleri daha dikkatli değerlendirmek zorundadır.

İkinci aşamada, orta karlı üyeler seçilmektedir. Kümeleri mil yüzdesine göre sıraladıktan sonra ikinci ağaç kümeleri orta-kârlı üyeler olarak tanımlanmaktadır. Orta-karlı üyeleri tanımlamanın amacı, bu üyeleri orta-karlı üyelerden yüksek-karlı üyelere taşımaktır. Havayolu Şirketi, orta ölçekli üyelere çapraz satışı artırabilen özel kampanya sunabilir.

Üçüncü adımda düşük karlı üyeler seçilmiştir. Kümeleri mil yüzdesine göre sıraladıktan sonra, son ağaç kümeleri düşük kârlı üyeler olarak tanımlanmaktadır. Bu adımda yeni üyelerin kümeleri ve kârsız üyelerin kümeleri tanımlanır. Yeni üyeyi üyeliği bir yıldan az olan üye olarak tanımlarız. Yeni bir üyenin düşük karlı bir üye olması bekleniyor. Yeni üyelere karlılığı hızlandırmak için sık uçuş programlarının ürün ve hizmetleri bu üyelere ilan edilmelidir. Ayrıca havayolu şirketi için kar amacı gütmeyen üyeler de tanımladık. Bu üyeler eski üyelerdir, ancak asgari etkinlik kullandılar. Bu üyeler için reklam harcamalarının asgari düzeyde tutulması gerektiğini öneriyoruz.

En iyi müşterilerin faaliyetlerine ilişkilendirme kuralları uygulamak, en iyi müşteriler hakkında daha fazla bilgi verir. Dernek kuralları, bu üyelerin ne tür faaliyetler kullandığı hakkında daha fazla bilgi almak için istediğimiz kümelere uygulanabilir. Birlik kuralları ayrıca, hangi küme üyelerinin daha çok hangi varış noktasına seyahat ettiklerini belirlemek amacıyla uçuş noktalarına da uygulanmaktadır. CRM yöneticileri, promosyonları ve kampanyaları tanımlamak için ilişkilendirme kuralının sonuçlarını kullanabilir.

KAYNAKÇA

1. A. L. Nsakanda; M. Diaby; Y. CAO; A Predictive Model of Redemption and Liability in Loyalty Reward Programs Industry (2010); 978-0-7695-3869-3/10 IEEE
2. Liou; J.J.H. ; A novel decision rules approach for customer relationship management ...; Expert Systems with Applications (2008); doi:10.1016/j.eswa.2008.05.002
3. L. Maalouf; N. Mansour; Mining Airline Data for CRM Strategies; Proceedings of the 7th WSEAS International Conference on Simulation; Modelling and Optimization; Beijing; China; September 15-17; 2007
4. Pritscher; L.; & Feyen; H.; (2001). Data Mining and Strategic Marketing in the Airline Industry. Atraxis AG; Swissair Group; Data Mining and Analysis; CKCB. www.informatik.uni-freiburg.de/~ml/ecmlpkdd/WSPProceedings/w10/pritscher1.pdf
5. Lee; D. (1999). CRM Definitions. CRM.Talk #054
<http://www.crmguru.com/content/crmtalk/2000a/crmt054.htm#1>
6. Etzioni; O.; Knoblock; C.; Tuchinda; R.; & Yales; A. (2003). To Buy or Not to Buy: Mining Airfare Data to Minimize Ticket Purchase Price. ACM. www.isi.edu/integration/papers/etzioni03-kdd.pdf
7. Fennell; G.; & Allenby; G. (2004). Market definition; market segmentation; and brand positioning create a powerful combination. fisher.osu.edu/~allenby_1/2004%20Integrated%20Approach.pdf
8. J. Wong; P. Chung; Retaining Passenger Loyalty through Data Mining: A Case Study of Taiwanese Airlines; TRANSPORTATION JOURNAL Winter 2008

UDK

35.071.5:323(477)

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 16.03.2018

Revize : 26.03.2018

Onaylandı : 18.04.2018

UKRAYNA'NIN ETNİK POLİTİKASINDA BÖLGESEL KATKI İŞLEMLERİ

Mustafayeva Elzara,

Odessa Bölge Devlet İdare Enstitüsü

Ukrayna Devlet Başkanı Ulusal Kamu İdaresi Akademisi

ÖZET

Makale, etnik faktörün idari-bölge sistemini düzene sokma süreçleri üzerindeki etkisini belirlemeye çalışıyor. Devletin demokratik etnik ulusal politikasının özü, amacı, görevleri ve ilkeleri göz önünde bulundurulur. Makale, idari-bölge sisteminde ülke nüfusunun siyasal karakterini dikkate alan mevzuat normlarını analiz ediyor. Ulusal azınlıkların az ikamet ettiği yerlerdeki toprak topluluklarının örgütlenme sürecine temel yaklaşımlar belirlenir.

Anahtar kelimeler : idari-bölge reformu, ulusal azınlıklar, etnik-ulusal politika.

Ek açıklamalar

Makale, etnik faktörün idari-bölge sisteminin düzenlenme süreçleri üzerindeki etkisini tanımlamaya çalışıyor. Demokratik devlet etno-ulusal politikasının özü, amacı, görevleri ve ilkeleri göz önünde bulundurulur. İdari bölge sisteminde, ülke nüfusunun çok etnik gruplu yapısına ilişkin mevzuat normları analiz edildi. Ulusal azınlıkların az ikamet ettiği yerlerde yerel toplulukların konsolidasyon sürecine temel yaklaşımlar belirlenir.

Anahtar kelimeler: idari-bölge reformu, ulusal azınlıklar, etnik-ulusal politika.

UDK
35.071.5:323(477)

Article type:
1.01 Original scientific article

Received : 16.03.2018

Revise : 26.03.2018

Accepted : 18.04.2018

PROCESSES OF ORGANIZATION OF ADMINISTRATIVE- TERRITORIAL ORGANIZATION OF ETHNO-NATIONAL POLICY OF UKRAINE

Elzara MUSTAFAIEVA,

PhD student of the Public Administration and Regional Study Department,
Odessa Regional Institute for Public Administration,
National Academy for Public Administration

ABSTRACT

The article attempts to define the impact of the ethnic factor on the processes of arrangement of the administrative-territorial system. The essence, purpose, tasks and principles of democratic state ethno-national policy are considered. The norms of legislation on consideration of the poly-ethnic nature of the population of the country in the administrative-territorial system are analyzed. The principal approaches to the process of consolidation of local communities in places of compact residence of national minorities are determined.

Key words: administrative-territorial reform, national minorities, ethno-national policy.

Konunun alaka düzeyi. Ukrayna’da idari-bölge reformunun başlangıcı, Ukrayna Hukukunun kabulü ile bağlantılıdır. “Yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi hakkında” (5 Şubat 2015) [1]. 8 Nisan 2015, Ukrayna Bakanlar Kurulu, yetenekli yerel toplulukların oluşumu için Metodolojiyi onayladı [2]. Kanunda ve Metodolojide, yerel toplulukların birleştirilmesi sürecinde göz önünde bulundurulması gereken bir dizi faktör tanımlanmıştır. Özellikle, yasa, yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi konusunda karar vermede “tarihi, doğal, etnik, kültürel ve diğer faktörlerin dikkate alındığını” (Madde 4) belirtir.

İdari bölge reformu sürecinde tarihsel, etnik ve kültürel faktörleri göz önünde bulundurma şartları Ukrayna’nın bazı bölgeleri için son derece önemlidir. Macarlar, Bulgarlar, Moldovalar, Romenler, Polonyalılar, Rus alt etnik gruplu Lipovalar, Gagavuzlar ve Arnavutlar, bireysel topluluklar ve yerleşim bölgelerinde bazı tahakkümlerle birlikte Ukrayna’da uyum içinde ikamet ettiler [3]. Özellikle, Odessa Bölgesi ülkenin en çok uluslu bölgesine aittir.

Bölgenin Bulgar, Moldova, Gagavuz, Arnavut gibi ulusal azınlıkları, bu ulusları temsil eden Ukrayna vatandaşlarının büyük çoğunluğunu oluşturuyor: Bulgarlar -% 74,0 (150,7 bin); Gagauzis -% 87,5 (27,6 bin); Arnavutlar -% 57,6 (1,9 bin) Odessa bölgesindeki Moldovya topluluğu toplam Ukraynalı Moldova sayısının % 48,1’i (123,8 bin) oluşturuyor. Bir ve aynı Bölge’deki en çok sayıda topluluktur. Nüfus kökünü ve yoğun ikamet, özellikle kırsal kesimde, çoğu Bulgar, Gagavuz, Moldova ve Arnavut, bölge için tipiktir. Buradaki toplulukların etno-ulusal yapısı uzun bir tarihsel süreçte oluşmuştur ve temel olarak i) tek uluslu kompozisyon (Bulgarlar, Moldovyalılar, Gagavuzlar ve diğer köyler), ii) İki kişilik ortak ikametgahı, bazı üç milletten durumlarda, çoğunlukla ulusal azınlıklardan birinin baskınlığı ile. Tarihsel olarak, neredeyse bir tek bölgesel yerleşim alanı olan Bulgarlar, Moldovyalılar ve kısmen Gagavuzlar birkaç bölgede (idari bölgeler) bulunuyordu.

Topluluk bölgelerinin oluşumuna yönelik Perspektif Planlarının ayrıntılı projeleri, bir kural olarak, ulusal azınlıkların uyum içinde ikamet ettiği yerlerde ve yerel topluluklar düzeyinde ve kamu otoritesinin bölge organları düzeyinde uygun desteği alamadı.

Bunun nedenleri, ilk olarak genel olarak birleşme sürecinin örgütlenmesinde yapılan yanlışlıkları (genel bir tartışma olmadan ve bir birliğin bir araya getirilmesinin uygulanabilirliğine inandırıcı bir gerekçe göstermeden ikna edici bir gerekçe olmaksızın, topluluğun genel olarak bir araya gelmesinin planlanmasıdır. Önerilen yerel toplulukların aynı topluluğu, vb.) ve ikincisi, idari birimler nüfusunun etnik-ulusal ve etnik-

dilsel yapısının uygun biçimde değerlendirilmesindeki başarısızlıklar, ulusal azınlıkların yerleşim coğrafyası, yerleşim yerlerinin demografik özellikleri jeopolitik faktör.

Sosyolojik araştırmalara göre, hemen hemen bütün ulusal azınlıklar arasında, nüfusunun farklı bir etnik yapısına sahip olan idari birimlerin tek bir topluluk halinde birleştirilmesine yönelik yaygın bir olumsuz tutum var. Birleşme sürecinin organizasyonuna katılan yetkililer, etnik ilişkilerin ve etnik-ulusal kalkınmanın düzenlenmesi için düzenleyici çerçeveye yeterince tanışmadılar. Ayrıca, ademi merkezîyetçilik süreçleri ile ilgili düzenleyici belgelere özgü bazı sınırlamalar da etkilenmiştir.

Aynı zamanda, bu sorunun tartışılması süreci, ulusal azınlıkların az yerleştiği yerlerdeki yetenekli yerel toplulukların oluşumunda hiçbir nesnel engel olmadığı sonucuna zemin hazırlamaktadır. Birleşme sürecinin kendisinin ve düzenleyici ve yasal desteğinin yanı sıra bilgi desteğinin düzenlenmesine zorunlu olarak dahil edilmesini gerektiren diğer bölgelerden farklı nesnel koşullar vardır.

Son araştırmaların ve yayınların analizi. Özellikle 2014 - 2017 döneminde [4, 5, 6] büyük bir edebiyat ölçeği, kamu otoritesinin ademi merkezîyetçiliği, idari-bölge sisteminin reformu, yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi süreçlerine ayrılmıştır. Bununla birlikte, bazı durumlarda, literatür etno-ulusal bölgesel dönüşüm faktörünü ifade eder [7, 8, 9, 10 ve 11]. Sorunu kamu projeleri ile çözüme girişimi olması tesadüf değildir. Özellikle, 2016 - 2017 döneminde, Uluslararası Rönesans Vakfı, yazarın proje ekibi olarak katıldığı “ulusal azınlıkların yoğun ikamet ettiği yerlerde Ukrayna’da yerel dönüşümlerin uygulanması için mekanizmalar” projesini destekledi.

Genel sorunun çözülmemiş kısımları. Bölgesel reform sürecinde, aşağıdaki hususlar analiz edilmelerini gerektirmektedir: devletin demokratik etno-ulusal politikasının ilkelerinin bir envanteri, etno-sosyal kalkınmanın düzenlenmesi için geçerli yasal ve düzenleyici çerçeve ve etnik (etnik gruplar arası) ilişkiler ; idari-bölgesel sistemde ülke nüfusunun çok etnik gruplu karakterine ilişkin mevzuat normları ve iktidarın düzenlenmesi; Ulusal azınlıkların az ikamet ettiği bölgelerdeki yerel toplulukların birleştirilmesi sürecinin normatif yasal desteği; Ulusal azınlıkların az ikamet ettiği bölgelerdeki yerel toplulukların birleştirilmesi sürecine kilit yaklaşımlar.

Makalenin amacı. Makalenin amacı, i) devlet-etno-ulusal politikasının idari-bölge reformu bağlamında uygulanmasına ilişkin ilkeleri belirlemek ve ii) mevcut mevzuattaki mekanizmalarla ilgili değişikliklere dayanarak teklifler geliştirmek. Ukrayna’da bölgesel bölünme sisteminin düzeyinde.

Metnin ana gövdesi. Devletin etnik-ulusal politikası, toplumun etno-sosyal, etno-kültürel ve etno-politik gelişiminde kavramsal programlar ve örgütsel önlemler sistemidir [12]. Diğer politikalar gibi, iki seviyesi vardır: teorik ve pratik. Kamu etno-ulusal politikasının amacı, ülkenin tüm etnik topluluklarının serbest gelişmesinde; Görevi bunun için yasal, sosyo-ekonomik, politik ve diğer önkoşullar oluşturmaktır. Organik olarak ekonomik politika ile bağlantılıdır; Çeşitli etnik toplulukların demografik davranışlarının özelliklerini, ikamet ettikleri topraklardaki ekolojik durumu, göç süreçlerini, vb. dikkate alması gerekir. Bu, etno ve ulus-oluşum süreçleri için doğal seyri teşvik etmektir. toplumun etnik bileşenleri, etnik-ulusal çıkarları uzlaştırmak, çeşitli tezahürlerinde etnik yaşamı düzenlemek, tüm sosyal alanlardaki etnik-ulusal faktörleri hesaba katarak, yalnızca kültürel olanlara etnik, etnik-ulusal çıkarları inşa etmeyi reddetmek anlamına gelir (bu terimin dar anlamında). Bu politikanın merkezi, bir erkeğin ve bir kolektifin etnik birimler olarak sosyal gelişiminin ihtiyaçlarıdır.

Günümüzde Ukrayna devlet ulusal politikası, toplumun yaşamının çeşitli alanlarında çok çeşitli görevlerin uygulanmasını öngörmelidir.

Siyasi ve yasal alanda:

- Vatandaşlık, ırk kimliği ve dinine bakmaksızın, Ukrayna vatandaşlarının toplum yaşamının tüm alanlarına eşit katılımının Anayasa uyarınca güvence altına alınması;
- Etno-ulusal süreçlerin düzenlenmesi için uygun bir yasal ve düzenleyici çerçevenin oluşturulması;

- Ukrayna dilinin devlet dili statüsünde onaylanması;

- Etnik toplulukların kendi kendine örgütlenmesi, devlet oluşturma süreçlerine katılımları ve çıkarlarını etkileyen kararların kamu makamları tarafından kabul edilmesi için siyasi ve yasal koşulların sağlanması;

- Karşılıklı anlayış ve hoşgörü atmosferi, ulusal anlaşma ve barış ortamı yaratmak için siyasal sistemin tüm bileşenlerinin, sivil toplum kuruluşlarının çabalarının birleştirilmesi;

- Otoktondaki yerli halklara ve tarihsel olarak Ukrayna topraklarında yaşayan ilgili ulusal azınlıklara, etno-bitkilerine ve etno-mekumlarına azami yetkinlikte yardım etmek;

- Göçün yasal olarak düzenlenmesi ve mülteci ve göçmen haklarının korunması;

- Ulusal münhasırlık, şovenizm, etnik aşırılıkçılık ve yabancı düşmanlığı ideolojisinin genişlemesine karşı etkili bir karşılaşma;

- Ulusal azınlıklara anadilleri ve Ukrayna ile Ukrayna diasporasıyla serbest bağlar sağlayacak siyasi ön koşulların yaratılması;
- Yabancı yasal Ukraynalı haklarının uluslararası hukuk kurumları çerçevesinde korunması.

Sosyo-ekonomik alanda:

- etnik toplulukların hayatının ekonomik temelini güçlendirmek, geçim kaynaklarının geleneksel sistemlerini modernize etmek için koruma. Yerli bölgelerin sosyo-ekonomik altyapısının geliştirilmesi ve ulusal azınlıkların yoğun olarak ikamet etmesi;

- mülkiyet ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi sürecinde farklı milletlerden ve etnik gruplardan oluşan Ukrayna vatandaşlarına eşitlik ve fırsat eşitliği sağlanması, ulusal çıkarları dikkate alarak toplulukların ekonomik çıkarlarının gerçekleştirilmesi;

- Ulusal bazda sürgünler nedeniyle sosyal deformasyonların düzeltilmesi, geri dönenlerin düzenlenmesi ve sosyal adaptasyonu. Mültecilerin ve göçmenlerin sosyal sorunlarını çözmek için koşullar yaratmak;

- çeşitli etnik toplulukların gelişiminin sosyal, ekonomik ve kültürel seviyelerindeki mevcut boşluğu aşmak;

- Etno-demografik süreçlerin düzenlenmesi;

- Etnik toplulukların zihniyetlerini ve geleneklerini maksimum dikkate alarak kurumsal reformların uygulanması.

Manevi alanda:

- Yerli halkların ve ulusal azınlıkların dillerinin gerçek eşitliği, nesnel olarak gerekli ve olası sınırlarda işleyişini sağlamak;

- Ukrayna'yı dolduran etnik toplulukların yaşamları ve sorunları hakkında güvenilir bilgilerin yaygınlaştırılması, toplumun bütün üyelerinin kültürlerine, dinlerine, geleneklerine ve göreneklerine saygı duymasını teşvik etmek;

- Ukrayna ulusal ve orta okullarının güçlendirilmesi, yerli halkların ve ulusal azınlıkların milli eğitiminin geliştirilmesi;

- her yeni nesil milli bilinçliliğin oluşumunu, diğer insanların değerlerini algılamaya, dünya kültürünün kazanımlarına açık;

- Ukrayna dışındaki önceki ulusal entelijensiya nesiller tarafından oluşturulan Ukrayna kültürünün gelişmesi için koşulların yaratılması.

Demokratik etnik politika, Ukraynalı çok ırklı toplumun ilerici ve ilerici gelişimi için sanatın zorluklarına yeterince cevap vermektir. Anahtar, aşağıdan yukarıya doğru hükümler gibi bir dizi ilkeye dayanmalıdır:

– hukukun üstünlüğü ve uluslararası hukukun normları;

– Ukrayna vatandaşlarının ulusal (etnik) kökenleri, ırkları, dinleri, dilleri ve bunların uygulama olanakları ne olursa olsun hak ve özgürlüklerinin eşitliği;

– etnik toplulukların öz-değerler olarak tanınması, kültürel öz belirleme ve öz-örgütlenme için doğal hakları;

– kendi kendini tanımlayan etnik toplulukların, hukukun ve Ukrayna devlet inşası konularının tanınması;

– Ukrayna toplumunun çok etnikli karakterinin ve çok kültürlülüğünün tanınması;

– Tamamlayıcılık ilkesi temelinde en uygun ulusal, bölgesel ve etnik çıkar dengesinin desteklenmesi;

– Hümanizm, etnik problemleri “ne pahasına olursa” zorla yöntemlerle çözmeyi reddetmek;

– sosyal dönüşüm sürecinde geleneksel değerlerin ve modernleşmenin birleşimi;

– Gerçekçilik ve rasyonellik, ağırlıklandırma, kapsamlı bilimsel analize dayalı;

– Bölgesel yönlendirme yaklaşımı[13].

Devletin etnik politikası, idari alan da dahil olmak üzere diğer devlet politikası alanlarıyla uyuşmalıdır. Ukrayna’da idari süreçlerin gelişiminde 2014 yılından bu yana görülen ana eğilim ademi merkezîyetçiliktir. Çok boyutlu bir fenomen olarak, ademi merkezîyetçilik, yerel öz yönetimin bölgesel temelini ve yeni bir temelde idari-bölgesel bölümün değiştirilmesiyle ilgili bölgesel yönü de içerir.

Bununla birlikte, bölgesel reform sürecinde, özellikle etnik grubun bir ya da başka bir azınlığın egemen olduğu yerel topluluklarda, Ukrayna'nın belirli bölgelerinde etno-politik durumun özelliklerini dikkate almama tehlikesi vardır. Bu öncelikle, baskın Bulgarca, Macarca, Moldova, Rumen ve Rus nüfusu olan bölgesel birimlerle ilgilidir.

Mevcut mevzuat, idari bölge sisteminde ve iktidarın düzenlenmesinde ülke nüfusunun çok etnik gruplu yapısına ilişkin bir dizi norm içermektedir. Örneğin, Ukrayna Anayasası'nın 119. maddesi, yerel halk idarelerinin yerli halkların ve ulusal azınlıkların kompakt ikamet ettiği bölgelerindeki yerel devlet idaresinin, ulusal ve kültürel gelişimlerinin devlet ve bölgesel programlarının uygulanmasını sağlamasını şart koşar. Ek olarak, Ukrayna Anayasası'nın 132. maddesi, Ukrayna toprak yapısının, devlet topraklarının birliği ve bütünlüğü, devlet iktidarının uygulanmasında merkezileşme ve ademi merkeziyetçiliğin, devletin gücünün dengelenmesi ve sosyo-ekonomik kalkınması ilkelerine dayandığını söylemektedir bölgeler tarihi, ekonomik, ekolojik, coğrafi ve demografik özellikleri, etnik ve kültürel gelenekleri ile ilgili.

Anayasa normları olan “Yerel Devlet İdareleri Hakkında” Ukrayna Yasası, ilgili idari-bölge birimindeki yerel devlet idaresinin, halkın bütün alanlarında, bir devlet dili olarak Ukrayna dilinin kapsamlı gelişimi ve işleyişine ilişkin mevzuatın uygulanmasını öngörmektedir. hayat, diğer milletlerin dillerinin geliştirilmesi ve kullanımı için koşulların yaratılması; ulusal azınlıklar ve göç konusunda mevzuatın uygulanmasının sağlanması; konularda vatandaşların ilgili dernekleri ile etkileşime geçmelidir.

Köyün, ilçenin ve şehir konseylerinin yürütme organlarının yetkisi dahilindeki “Ukrayna’da Yerel Özerklik Üzerine” Ukrayna Yasası, bölgesel dilin dağıtıldığı bölgede hüküm sürmektedir, bu konuda eğitim verilmesi bölgesel veya azınlık dili.

Devlet dil politikasını uygularken Ukrayna Devleti Politikalarının İlkeleri Hakkında Kanununa göre, Ukrayna'nın bölgesel veya azınlık dillerinin dağılımının sınırlarının hükümlerine uymalarını sağlamak için saygı ilkesine uymak veya yeni idari bölge sistemi, gelişimlerinin önünde engel oluşturmaz. Ukrayna vatandaşlarına, devlet dilinde ve bölgesel veya azınlık dillerinde eğitim alma hakkı garanti edilmektedir. Bu hak, okul öncesi çocuk kurumları, genel ortaöğretim, müfredat dışı, mesleki ve daha yüksek devlet ve ortak eğitim kurumları ile Ukrayna veya Ukrayna'nın eğitim konusundaki mevzuatını izleyen vatandaşların ihtiyaçlarına uygun olarak oluşturulmuş diğer öğretim dilleri. Devlet ve toplumsal eğitim kuruluşları, öğretimin dili hakkında yeterli sayıda açıklayıcı ifadenin varlığında, çalışmanın bir bütün olarak eğitim kurumu dışındaki bir dilde yapıldığı, belirlenen usule göre gruplar halinde ayrı

sınıflar yaratır. Öğrencilerden (küçükler için - ebeveynlerden veya ikamet eden kişilerden), Ukrayna eğitim mevzuatına uygun öğrenciler.

Az sayıda dil grubunu sürdürmek için, küçük ölçekli eğitim kurumlarının oluşumuna ilişkin normlar, sınıflar, gruplar ve işleyiş koşulları bir yasa ile belirlenen usule göre belirlenir. Tüm genel ortaöğretim okulları, devlet dilini ve bölgesel veya azınlık dillerinden birini incelemeyi sağlar. Bölgedeki bu dillerin yaygınlığını dikkate alarak, eğitim yasasına uygun olarak yerel konseyler, bölgesel veya azınlık dilleri araştırmasının kapsamını belirler. Ulusal azınlıkların az ikametgahı alanında idari ve bölgesel bölünme sorunlarının çözülmesi sürecinin yasal çerçevesini nitelemek için, “Yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi” yasası ilk önce Ukrayna Kanunu çıkar. Yetenekli yerel toplulukların oluşumu için mekanizma ve koşullar, ayrıca Kırım Özerk Cumhuriyeti topraklarının ve bölgelerinin oluşumu için uzun vadeli bir planın geliştirilmesi ve onaylanması prosedürü, onaylı Metodoloji tarafından belirlenir. 8 Nisan 2015 tarihinden itibaren Ukrayna Bakanlar Kabinesi, numara 214.

Kayda değer olan “Yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi üzerine” olan Ukrayna Yasası normlarıdır; bu, bölgesel toplulukların gönüllü birlikteliğiyle ilgili karar alma sürecinde, onları etkileyen tarihi, doğal, etnik, kültürel ve diğer faktörlerin alınmasıdır. hesaba katmak. birleştirilen yerel topluluğun sosyo-ekonomik gelişimi üzerine.

Aynı zamanda, “Yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi” başlıklı Ukrayna Kanununun 4 üncü maddesinin Ukrayna Anayasası’nın 132. maddesinde yer alan normları uygunsuz şekilde yansıttığına dikkat edilmelidir. Kanun, ilkeleri belirlerken, Anayasa’ya atıfta bulunarak “çokkültürlülüğü hesaba katma” ilkesini bile ifade etmiyor (“anayasa ve yasallık”).

Ayrıca, Anayasa’da (Madde 132), “tarihsel, demografik, etnik ve kültürel geleneklerin” dikkate alınması, Ukrayna’nın bölgesel yapısının dayandığı ilkeler arasında isimlendirilmişse, o zaman yasa sadece “tarihsel, etnik” kültürel ve diğer faktörler, “yerel toplulukların birleştirilmesinin sosyo-ekonomik gelişimini etkilediklerinin” kabul edilmesi şartıyla.

Yetenekli yerel toplulukların oluşumu için bahsedilen Metodoloji, yetenekli yerel toplulukların oluşumunun, ilgili idari-bölge birimlerinin gelişiminin tarihi, coğrafi, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınarak gerçekleştirildiğini de belirlemektedir. Bununla birlikte, genel olarak, metodoloji aynı zamanda “etnik” özelliklerin dikkatini de dışladı ve ayrıca “tarihsel” ve “kültürel” özelliklerin ne şekilde dikkate alınması gerektiğini belirtmedi.

Ek olarak, Metodoloji (paragraf 8 ve 9), bir durumda tavsiye edilen (paragraf 8), başka bir düzenlemede (madde 9) tavsiye edilen Ukrayna Kanununun “Yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi” nin 4 üncü maddesinin (3. bölüm) içeriğiyle çelişmektedir. Bu birleşme sürecinin yalnızca mevcut rayon bölümü içinde gerçekleştirilmesi gerekir, ancak bu etnik faktörlerin dikkate alınmasında bir engel olabilir. Ayrıca, etno-ulusal karakter, uzun vadeli taslak bir taslak tasarının hazırlanmasında ilgili idari bölge birimleri ve zorunlu olması gereken yetenekli yerel toplulukların pasaportları dahil olmak üzere kamu kurumlarının temsilcilerinin dahil edilmesi de uygun değildir.

Yerli halkların ve ulusal azınlıkların kompakt olarak ikamet ettiği yerlerde, yerel toplulukların oluşumunun öncelikli görevlerinin yaşam ortamının korunması olduğunu belirterek “Yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi” başlıklı Ukrayna Kanununun değiştirilmesi önerildi. yerli halkların ve azınlıkların azınlığı, etnik-kültürel çeşitliliğin teşvik edilmesi, birleşmiş topluluklardaki etnik (ulusal) grupların sosyo-kültürel gelişiminin, anayasa insan ve medeni haklarının sıkı bir şekilde gözetilmesinde özel gereksinimlerinin karşılanması.

Bir ulusal azınlığın kompakt ikamet ülkesinin çeşitli yerel topluluklar arasında dağılımının yaşanmaması durumundan kaçınmak için, yetenekli bir yerel topluluğun topraklarının sınırlarının, dış sınırlarını dikkate almadan tespit edilebileceğini tespit etmek önerilmektedir. İlgili belediyelerin yargı yetkisi altındaki yerleşim yerlerinin nüfusunun etnik bileşiminde farklılıklar olması durumunda, bileşimine dahil olan yerel toplulukların konseylerinin yetkisi. “

Bazen etnik olmayan bir yapıya sahip olan eski toplulukların gönüllü ve haklarının teminatını arttırmak için, yerel toplulukların gönüllü olarak birleştirilmesi hakkındaki karar taslağının belirlenmiş şartlara uygun olması halinde, kırsal kesim belediyeler, belediye meclisleri, yerel referandumda onaylanması gereken bir ihtiyaç olarak birleşme konusunda idari bir anlaşmaya girebilirler. İdari anlaşmanın içeriği, yerel toplulukların bir parçası olan sosyo-ekonomik, ekolojik ve etno-kültürel gelişimiyle ilgili olarak yerel topluluk topluluğunun taahhüdü olmalıdır.

Ayrıca, “Ukrayna’da Yerel Özerklikle İlgili Devlete Dair Ukrayna” Kanununu değiştirmeyi ve yerel halkın ve ulusal azınlıkların yerel özyönetim sistemindeki haklarının sağlanması ”başlıklı yazı ile eklenmesi gerektiğini düşünüyoruz. içeriği ile tanımını yapan “nüfusun etnik öz-örgütlenme organları” kavramı:

- Yerel özyönetim sisteminde etno-kültürel hakların uygulanmasının biçimleri;

- yerli halkların ve ulusal azınlıkların yerel makamlarda temsil edilme biçimleri, birleştirilmiş topluluklar içindeki etnik grupların çıkarlarını göz önünde bulunduran tespit ve garanti mekanizmaları; topluluk veya ayrı yerleşim;

- Buna göre, etnik öz-örgütlenme organlarının girişimlerinin zorunlu olarak birleştirilmiş topluluğun otoritesi tarafından göz önünde bulundurulması gerektiği norm ve bu etnik grubun çıkarlarını etkileyen konseyin veya yürütme kurulunun kararı ile karar verilmesi gerektiği starosta veya / veya göreceli milletvekilleri aracılığıyla aracılık eder.

Nüfusun etnik öz-örgütlenme organı tarafından yapılan teklifin reddedilmesi durumunda, doğru bir açıklama yapılır; Ulusal-kültürel özerklik hakkının uygulanmasına ilişkin etnik öz-örgütlenme kararları organının pozisyonuna aykırı olarak, ulusal toplu veya bireysel hakların ihlali mahkemede temyiz edilebilir.

Yerli halkların ve ulusal azınlıkların kompakt ikamet ettiği yerlerde, tek yetkili seçmenlerin oluşumunun hesaba katılması gereken normlar uyarınca Ukrayna “Yerel Seçimler” Kanununda değişiklik yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Bu ulusal toplulukların yeniden yerleştirilme aralığı “: Yerli halkların ve ulusal azınlıkların kompakt ikamet ettiği yerlerde, köy milletvekilleri, kasaba konseyleri ve adayların köy, şehir, belediye başkanı ve starosta pozisyonuna aday gösterme hakkı Ayrıca, bu idari bölge birimi sınırları dahilinde yasaya uygun hareket eden ulusal kamu dernekleri aracılığıyla da gerçekleştirilir.

Bize göre, “Yerel Toplulukların İşbirliği Üzerine” Ukrayna Kanunu da etnik faktörü dikkate almalıdır. Özellikle, yasanın 5. Maddesinin 1. Kısımında, toplulukların etno-ulusal kalkınma meseleleriyle ilgili işbirliğinin hem yerli halkların hem de ulusal azınlıkların tarihi yerleşim bölgesi içerisinde gerçekleştirilebileceği norm ile desteklenebilir. Ekstra bölgesel olduğu gibi (bölge, ülke ve uluslararası işbirliği) “”. İşbirliğini teşvik etmek, devletin politikasının öncelikli alanlarında, küçük yerleşim yerleri de dahil olmak üzere, yerel işbirliği konularının bütçelerine sübvansiyonlar sağlanarak yapılmalıdır yerli halklar ve ulusal azınlıklar, sosyo-ekonomik ve ulusal-kültürel gelişim programlarını uygulamak.

Yukarıdaki teklifler çerçevesinde, iyileştirilmeleri, aşağıdakiler de dahil olmak üzere, alt düzenlemeler gerektirecektir:

“Bakanlar Kurulu’nun 16 Mart 2016 tarihli Kararı No. 200“ Devlet Bütçesinden Yerel Bütçelere Sübvansiyon Verilmesinin Bazı Beraberindeki Yerel Toplulukların Altyapısının Oluşumu Üzerine Verilmesine İlişkin Bazı Hususlar ” ulusal azınlıkların kompakt ikametgahını içeren birleşik bölgesel topluluklar;

Ukrayna Bakanlar Kurulu Kararının 05.08.2015 tarihli ve 214 sayılı “Yeterli yerel toplulukların oluşturulmasına ilişkin Metodolojinin Onaylanmasına İlişkin Karar”, özellikle de etnik yapı göstergesinin göstergesine göre yetenekli bir yerel topluluk pasaportunun eklenmesiyle ilgili olarak Nüfusun ve dillerin ortaöğretimde ve okul öncesi eğitim kurumlarında, okul dışı eğitim kurumlarında (etnik ve / veya etnik-dilbilimsel özelliklere göre yerel bir topluluk kapasitesi dahilindeki yerleşimler arasında önemli farklılıklar varsa) kullanılması .

Sonuçlar.

Avrupa Anayasasının, “Ukrayna’daki Ulusal Azınlıklar Hakkında” ve “Devlet Dil Politikaları İlkeleri”, Ulusal Korumaya İlişkin Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi ile yönlendirilen, doğrudan eylem kuralları olarak Ukrayna Anayasası’nın sağlanmasına dayanarak, Etnik ilişkiler konusundaki azınlıklar ve diğer ulusal ve uluslararası hukuk normları, yerel toplulukların, genel olarak idari-bölge reformu gibi bazı ulusal azınlıkların kompakt ikametlerinin neden olduğu özelliklerin birleşmesi sürecinde bu temel yaklaşımları tanımlamak mümkündür. .

1. Ulusal azınlıkların kompakt olarak ikamet ettiği yerlerde yetenekli birleştirilen toplulukların oluşumunun temel amacı, ulusal azınlıkların yaşam ortamını korumak ve koşullarını sağlamak için ilgili bölgelerin sürdürülebilir kalkınması için sosyo-ekonomik temel oluşturmaktır. ücretsiz ve kapsamlı gelişme.

2. Gönüllülük ilkesini göz ardı etmenin kabul edilemezliği, etnik toplulukların görüşlerini dikkate alma zorunluluğu.

3. Ulusal azınlıkların rızası olmadan makul olmayan ve / veya ulusal azınlıkların rızası olmadan idari-bölgesel önlemler reformu sürecinde yapılan bakım, ilgili idari birimlerin nüfusunun etnik ve etnik-dilli yapısını değiştirir ve kolektif ve / veya bireyin kısıtlanmasına yol açabilir, haklar ve özgürlükler.

4. Etno-kültürel çeşitliliğe yönelim, birleştirilmiş topluluklar içindeki etnik (ulusal) grupların sosyal ve kültürel gelişimine özgü tüketimin dikkate

alınması ve vatandaşın ve insanın anayasal haklarının yetersiz sağlanması.

5. Yerel (azınlığın tarihi ikametgahı alanı dahilinde) bölgesinde ve bölge içi (bölge, Ukrayna ve dışında) bölge içi (uluslar arası) ilişkinin gelişiminin korunması.

6. Her etnik topluluğun özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurabilen ve hedeflenen devlet etno-ulusal politikasını takip edebilecek bir bölgesel kamu düzen sistemi sistemi oluşturulması.

7. Jeopolitik faktör etkisinin değerlendirilmesi.

Bu çalışmada, ulusal azınlıkların az ikamet ettiği yerlerdeki mevcut demografik, sosyo-ekonomik ve ekolojik sorunların yanı sıra ulusal azınlık topluluklarının bölgelerinin modellenmesi ve bunların uygulanmasının analizi gerekmektedir.

REFERANSLAR

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

2. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>

3. Розподіл населення України за рідною мовою за національністю в розрізі адміністративних одиниць. – Режим доступу: http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/.

4. Бойко Ю.В. Проблеми реалізації муніципальної реформи у контексті створення об'єднаних громад: сучасні підходи та перспективи / Ю.В. Бойко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Право. – 2016. – Вип. 11. – С. 79-86.

5. Любченко П. Територіальна основа місцевого самоврядування: основні напрямки реформування / П. Любченко // Юридичний вісник. – 2015. – № 3. – С. 71-77.

6. Матвієнко А. Правові засади об'єднання територіальних громад в Україні / А. Матвієнко // *Evropsky politicky a pravni diskurz*. – 2015. – Vol.

2, Iss. 5. – С. 131-134.

7. Кучабський, О. Г. Проблема етнопонаціональної автономії в контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні [Текст] / О. Г. Кучабський // Публічне управління : теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукДержУпр”, 2010. – № 3/4. – С. 166-169.

8. Магновський, І. Й. Етнорегіональна концепція реформування територіального устрою України [Текст] / І. Й. Магновський // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – №1. – С. 106-114.

9. Надолішній, П. І. Проблеми раціонального адміністративно-територіального поділу і місцевого самоврядування у призмі етнічної самоорганізації [Текст] / П. І. Надолішній // Вдосконалення системи державного управління соціально-економічними та політичними процесами в регіоні: (На прикл. півдня України): Збірник наукових праць. – Одеса, 1998. – С. 147-153

10. Оргієць, О. М. Розробка моделі комунізованих адміністративно-територіальних одиниць базового рівня в умовах етнопонаціонального різноманіття [Текст] / О. М. Оргієць // Теорія та практика державного управління: Збірник наукових праць. – Вип. 2 (37). – Х.: ХарРІДУ НАДУ, 2012. – С. 339-346.

11. Явір, В. А. Етнополітичні виклики адміністративно-територіального устрою України [Текст] / В. А. Явір // Правова держава. – 2013. – Вип. 24. – С. 412-419.

12. Куц Ю.О. Етнопонаціональна політика України – головний напрям управління етнопонаціональною сферою / Ю.О. Куц // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2000. – № 12(1). – С. 256-260

13. Овчаренко В. Етнополітика в сучасній Україні: проблеми формування законодавчої бази / В. Овчаренко // Етнічна історія народів Європи. - 2013. - Вип. 39. – С. 118-123.

